

B I U L E T Y N

Spolecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa

Kraków, listopad 2004 — Numer 53

SPIS TREŚCI

Od redakcji	3
Sesja Rady Miasta Krakowa – 5 czerwca 2004 r. – uhonorowanie Edwarda Szymańskiego brązowym medalem Cracoviae Merenti:	
Laudacja prezydenta m. Krakowa prof. Jacka Majchrowskiego na cześć Pana Edwarda Szymańskiego	4
Przemówienie przewodniczącego Rady m. Krakowa – dr. inż. Pawła Pytko	6
Uroczystość 30-lecia ZRZZK – Collegium Maius – 13 lipca 2004 r.:	
Referat dyrektora ZRZZK – Tadeusza Murzyna	7
Wykaz odznaczonych pracowników ZRZZK	11
Wystąpienie zast. dyrektora ZRZZK – Barbary Syrzistie	12
Prezentacja projektu modernizacji nawierzchni Rynku Głównego w Krakowie – prof. Andrzej Kadłuczka	14
Królewska rezydencja w Łobzowie, stan badań i charakterystyka źródeł – Bogusław Krasnowolski, Jan Władysław Rączka	25
Kościół św. Barbary z domem zakonnym księży Jezuitów w Krakowie – ksiądz Jan Gruszka	51
Program prac zabezpieczających konstrukcyjno-budowlanych i konserwatorskich w zespole oo. Kamedułów na Bielanach w Krakowie – Stanisław Karczmarczyk, Waldemar Niewalda	57
Wystąpienie prezydenta m. Krakowa, wojewody małopolskiego i przewodniczącego SKOZK do szefa Kancelarii Prezydenta RP o przyznanie środków z budżetu centralnego na NFRZK na rok 2005	66
Bieżące uchwały Prezydium SKOZK: z 20 kwietnia (nr 4, 5, 6), z 13 lipca (nr 7, 8, 9) oraz z 19 października (nr 10, 11)	70
Krakowskie skarbonki – Krystyna Łaciak	78
Wspomnienie o prof. Romanie Ciesielskim – Stanisław Karczmarczyk	81
Wspomnienie o prof. Lechu Kalinowskim – Joanna Daranowska-Lukaszewska	83
Kronika wydarzeń SKOZK – od kwietnia do listopada 2004 r.	85
Władze, instytucje i osoby odpowiedzialne za ochronę i odnowę zabytków Krakowa ..	107
Fotografie, wklejki	

**BIURO SPOŁECZNEGO KOMITETU
ODNOWY ZABYTKÓW KRAKOWA**

Redakcja Biuletynu SKOZK:

Andrzej Kurz (redaktor naczelny), Michał Grychowski,
Anna Klasa-Kwiatkowska (sekretarz redakcji), Krystyna Łaciak, Leszek Peters,
Tadeusz Prokopiuk, Andrzej Zagrodnik, Władysław Zalewski, Stanisław Załubski

Wydawca:

Biuro Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, 31-005 Kraków, ul. Bracka 13
tel. 422-69-99, 422-51-66
fax 422-06-77
[e-mail: biuro@skozk.krakow.pl](mailto:biuro@skozk.krakow.pl)

ISSN 0209-2700

Skład komputerowy:

MarDruk, Marcin Herzog
ul. Mazowiecka 25/203, 30-019 Kraków
tel. (0-12) 294-55-75, 0-602-130-104
<http://www.mardruk.pl>, [e-mail: biuro@mardruk.pl](mailto:biuro@mardruk.pl)

Format B5, nakład 250 egz.

Druk: Drukarnia „Patria”, ul. Borsucza 40, Kraków

Zezwala się na przedruk w całości lub we fragmentach wszelkich publikowanych w Biuletynie materiałów pod warunkiem podania źródła

Od redakcji

Przyzwyczajaliśmy się już, że nowe zeszyty Biuletynu SKOZK bywają grubsze niż przed kilku laty. Zawierają bowiem nie tylko dokumentację formalną działań Społecznego Komitetu, lecz i materiały historyczne odnoszące się do ostatnich dziesięcioleci ruchu odnowy krakowskich zabytków oraz opowiadają o planach i działaniach dotyczących ostatnio podejmowanych inicjatyw odnowicielskich.

W obecnym numerze piszemy w szczególności o 30-leciu Zarządu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa, jednej z najważniejszych instytucji w łańcuchu systemu budowanego od kilkadziesiąt lat, którego zwieńczeniem było powstanie w 1978 r. Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa i uchwalenie przez Sejm w 1985 r. ustawy o Narodowym Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa. Działalność ustawowa SKOZK przebiega od początku w najściślejszej współpracy z Zarządzeniem Rewaloryzacji i poprzez ten podległy krakowskiemu wojewodzie organizm.

Dokumentujemy także prace odnowicielskie związane z Rynkiem Głównym, pałacem królewskim w Łobzowie, kościołem św. Barbary i klasztorem Kamedułów na Bielanych oraz jednym z najpiękniejszych budynków ul. Kanoniczej – stojącym wprost pod Wawelem pałacem Górków.

Z wielką satysfakcją zamieszczamy materiały z sesji Rady Miasta Krakowa, na której bardzo rzadko przyznawany medal Cracoviae Merenti otrzymał wiceprzewodniczący SKOZK, minister Edward Szymański.

Wśród wspomnień smutnych znalazły się nekrologi wybitnych działaczy SKOZK – prof. Romana Ciesielskiego i prof. Lecha Kalinowskiego.

Laudacja Prezydenta Miasta Krakowa Jacka Majchrowskiego na cześć Pana Edwarda Szymańskiego

Ochrona i rewaloryzacja historycznego Krakowa to zadanie o znaczeniu ogólnonarodowym, które bez wsparcia ze strony państwa nie miałyby szans powodzenia. Gwarancją takiej pomocy stała się przyjęta przez Sejm 18 kwietnia 1985 roku Ustawa o Narodowym Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa. Była to niezwykle dalekowzroczna inicjatywa. Stworzyła prawne i materialne podstawy dla sprawnego organizacyjnie i efektywnego ekonomicznie procesu odnowy zabytków Krakowa, ściśle powiązanego z rozwojem społeczno-gospodarczym miasta. Stała się podstawą działalności SKOZK.

W trzydziestoosobowej grupie posłów Sejmu PRL VIII kadencji, która zgłosiła projekt niniejszej Ustawy znalazł się także poseł z Kujaw – Pan Edward Szymański – dziś podsekretarz stanu w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej i zastępca przewodniczącego Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa.

Można powiedzieć, że od tamtej pory Pan Edward Szymański stał się wiernym przyjacielem Krakowa.

Intensywne kontakty Edwarda Szymańskiego z licznymi instytucjami i organizacjami oraz władzami Krakowa przynosiły i przynoszą naszemu miastu konkretne korzyści.

Nieoceniona jest dla nas jego pomoc, umiejętność przekonywania do zgłaszanych z Krakowa potrzeb i programów. Mimo podejmowanych na forum Komisji Kultury i Środków Przekazu Sejmu RP prób zmniejszenia wydatków na Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa, dzięki nieugiętej postawie i osobistemu zaangażowaniu Pana Edwarda Szymańskiego środki finansowe przeznaczone na realizację zadań Funduszu pozostały na zaplanowanym poziomie. Umożliwiło to kontynuowanie wieloletnich planów odnowy krakowskich zabytków oraz realizację pilnych bieżących potrzeb konserwatorskich.

Pan Edward Szymański ma też olbrzymie zasługi w dostosowaniu działalności Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa do zmieniających się

warunków społeczno-ekonomicznych oraz w zacieśnianiu jego współpracy z władzami centralnymi i regionalnymi.

Od 1 listopada 1996 roku jest przedstawicielem prezydenta RP w SKOZK i wiceprzewodniczącym Komitetu. Sprawuje kontrolę nad wydatkowaniem środków z Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa oraz nad Biurem SKOZK. Każdego roku w czasie debaty parlamentarnej nad budżetem państwa skutecznie zabiega na forum Sejmu i Senatu, komisji parlamentarnych i w kontaktach z szefami klubów poselskich o środki z budżetu centralnego na Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.

Pan Edward Szymański już jako członek organizacji młodzieżowych zaangażowany był w życie społeczno-polityczne naszego kraju. Pełnił wiele odpowiedzialnych i zaszczytnych funkcji. Był m.in. wicewojewodą bydgoskim, zastępcą przewodniczącego Komisji Współpracy Gospodarczej z Zagranicą, dyrektorem Biura Kancelarii Sejmu RP, przewodniczył Grupie Parlamentarnej ds. Kontaktów z Organizacjami Parlamentarnymi Europy, a teraz po raz drugi już pełni obowiązki podsekretarza stanu w Kancelarii Prezydenta. Za swoje liczne zasługi i oddanie sprawom ojczyzny został odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim i Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Fundacja „Straż Mogił Polskich Bohaterów” nadała mu Srebrny Medal za ratowanie zabytków kultury materialnej na kresach wschodnich, dokumentowanie i upowszechnianie martyrologii narodu polskiego w wyniku agresji sowieckiej 17 września 1939 r. oraz za pomoc Polakom zamieszkałym w byłym ZSRR. Za działalność gospodarczą i społeczną został uhonorowany godnością „Lidera Pracy Organicznej”.

Dziś prosimy Pana Ministra, by jako wierny przyjaciel naszego miasta wielce dla niego zasłużony, przyjął w dowód wdzięczności i uznania medal Cracoviae Merenti.

Przemówienie przewodniczącego Rady Miasta Krakowa dr. inż. Pawła PYTKO

Patrząc na biegnący pod stropem fryz znajdziemy jeszcze jedno łacińskie słowo, brzmi ono BENEVOLENTIA i można je przełożyć jako „życzliwość”.

Bez wątpienia Kraków i jego zabytki mogą liczyć na szczególną życzliwość ze strony Pana Ministra Edwarda SZYMAŃSKIEGO. Jest to naprawdę wypróbowany przyjaciel naszego miasta, rozumiejący doskonale, że „Kraków to wielki Narodu obowiązek”. Pan Minister Edward Szymański jest wiceprzewodniczącym Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa. W Komitecie tym reprezentuje Kancelarię Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Jednak główne zasługi dla naszego miasta położył na forum Sejmu i Senatu, gdzie od lat czyni skuteczne starania o pieniądze na odnowę krakowskich zabytków. Rzadki to przykład bezinteresownej miłości do Krakowa. Tym bardziej godny szacunku, że swoje zabiegi o fundusze na krakowskie zabytki Pan Minister Edward Szymański prowadzi nieprzerwanie już od prawie dwudziestu lat. W tym czasie zmieniło się w Polsce wszystko, nie zmieniło się jednak zaangażowanie wypróbowanego przyjaciela, który już w roku 1985 był jednym z inicjatorów uchwalenia przez Sejm Ustawy o Narodowym Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.

Kraków ma dziś możliwość wyrazić swoją wdzięczność Panu, Panie Ministrze. Dziękujemy Panu za tę nadzwyczajną życzliwość dla krakowskich zabytków. Uchwałą Rady Miasta Krakowa nr XLVII/439/04 z dnia 12.05.2004 r. Białozłoty Medal Nr 12 otrzymuje Pan Edward Szymański.

Referat dyrektora ZRZZK Tadeusza Murzyna

30 lat temu ówczesny prezydent Krakowa powołał zarządzeniem z dnia 2 sierpnia 1974 roku Zarząd Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa. Od tego czasu instytucja ta trwale wpisała się w historię odnowy zabytków Krakowa. Powstanie ZRZZK było następstwem wielkiego ruchu społecznego wynikającego z zatroskania katastrofalnym stanem substancji zabytkowej miasta i postępującej jego degradacji. Dążenie wszystkich środowisk tworzących ten ruch doprowadziło do powstania w 1978 roku Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa. Rangę i znaczenie SKOZK bardzo podniesiono ustawą z 1985 roku, ustanawiając go dysponentem Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa. Jego członków na mocy tej ustawy powołuje prezydent Rzeczypospolitej. Ustawa ta spowodowała również powstanie Biura SKOZK oraz usankcjonowała działania ZRZZK, jako jednostki wyznaczonej przez wojewodę małopolskiego do obsługi tego funduszu.

Pierwsze plany odnowy zabytków Krakowa nie ograniczały się tylko do problematyki konserwatorsko-remontowej. Obejmowały zakres szeroko rozumianej rewaloryzacji związanej również z problemami infrastruktury, rozwiązań komunikacyjnych czy też ochroną środowiska. Niektóre z tych ambitnych zamierzeń zaczęto już w owym czasie realizować i nie zakończono do dziś (centrum komunikacyjne, obwodnica), inne wymusiła gospodarka rynkowa (ograniczenie uciążliwej dla środowiska produkcji, likwidacja zakładów sodowych Solvay, czy likwidacja części huty Skawina). Jednak część zamierzeń była rokrocznie realizowana. Rozpoczęto proces rewaloryzacji substancji zabytkowej na skalę niespotykaną dotychczas w Polsce.

Nie uniknięto błędów. Część z nich wynikała z ówczesnych uwarunkowań prawnych oraz ograniczonych możliwości technicznych, technologicznych, wykonawczych czy materiałowych. Inne były następstwem braku doświadczenia – nikt w Polsce przed nami takiego dzieła nie robił. Ale osiągnięte efekty oraz ich weryfikacja przez czas upoważniają nas do dumy i satysfakcji. Nie będę tu wymieniał naszych dokonań, jest ich na przestrzeni 30 lat wiele. Należy jednak podkreślić, że są one efektem pracy wszystkich uczestników tego procesu. Od początku sprawami odnowy zabytków Krakowa, tak w Społecz-

nym Komitecie, jak i związanym z nim Zarządzie Rewaloryzacji oraz w służbach konserwatorskich zajmowali się w większości ludzie bardzo w ten proces zaangażowani.

Ci entuzjaści, mimo wielkich często różnic politycznych czy światopoglądowych, w sprawach procesu odnowy zabytków Krakowa potrafili i nadal potrafią współpracować. Jest to proces, który łączy ludzi nie tylko zawodowo z tym związanych, ale również przedstawicieli władzy państwowej, samorządowej, kościelnej, reprezentantów społeczności akademickiej, związków, stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz podmioty gospodarcze i osoby fizyczne. Jest to przykład godny naśladowania w innych dziedzinach.

Po roku 1989 rola i zadania Zarządu Rewaloryzacji uległy w części zmianie. Odpadły nam sprawy wieloletniego planowania zadań miejskich w dziedzinie rewaloryzacji, wykwaterowania lokatorów z obiektów przeznaczonych do remontu czy infrastruktura starego miasta. Nie musimy prowadzić magazynu z materiałami do remontu i konserwacji, które w większości nie były dostępne, a na ich zakup musieli się zgadzać często sami ministrowie. Nie musimy prosić pokornie wykonawców, aby przyjęli i realizowali zamówienie. Nie znaczy to jednak, że w obecnym czasie prowadzenie inwestorstwa przy renowacji i konserwacji zabytków finansowanych ze środków publicznych jest łatwiejsze. Wprowadzenie Ustawy o Zamówieniach Publicznych, nowego Prawa Budowlanego, Prawa Budżetowego i innych aktów prawnych nałożyło na odpowiedzialnych za wydatkowanie środków publicznych wiele nowych obowiązków i procedur. Nowa rzeczywistość gospodarcza daje dużo większe możliwości realizacji zadań z wykorzystaniem najlepszych materiałów i technologii, ale też wymaga od zamawiających znacznie większej wiedzy do sprawdzania przydatności, wiarygodności, celowości ofert. W najbliższym czasie czeka nas nowe bardzo trudne wyzwanie – nabycie umiejętności w sporządzaniu aplikacji koniecznych do pozyskiwania środków z Unii Europejskiej.

Najważniejszym jednak zadaniem Zarządu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa była, jest i mam nadzieję, że długo jeszcze będzie, obsługa Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.

Obowiązki Zarządu Rewaloryzacji nie ograniczają się do roli księgowego. Zadania nasze obejmują całokształt spraw i działań związanych z procesem odnowy zabytków, od współuczestniczenia w sporządzaniu planów rocznych i wieloletnich, poprzez ich realizację w roli inwestora zastępczego, do rozliczeń i sprawozdawczości. Zarząd Rewaloryzacji sprawuje również pełną obsługę prawną oraz realizuje wszystkie uchwały władz statutowych SKOZK. Nasza rola nie ogranicza się tylko do tych podstawowych i statutowych obowiązków związanych z NFRZK i SKOZK. Staramy się również pomagać prowadzić prace remontowo-konserwatorskie wszystkim innym inwestorom – w większości za zgodą wojewody małopolskiego – bezpłatnie, co jest dużym wkładem, często niezauważalnym wojewodów i naszym. Od niedawna ZRZZK jest angażowany

również do prowadzenia inwestycji i remontów w obiektach kultury nie będących zabytkami.

Jesteśmy też, z uwagi na tę 30-letnią ciągłość, często jedynym źródłem wiedzy o procesie odnowy zabytków Krakowa dla wielu instytucji, pracowników nauki, studentów oraz osób fizycznych, korzystających z naszych archiwów i doświadczenia pracowników.

Reasumując – byliśmy i jesteśmy potrzebni dla prawidłowego i efektywnego prowadzenia procesu odnowy. Jesteśmy gotowi to zadanie prowadzić, szczególnie, że jak wiadomo w tym gronie – proces ten nigdy się tak naprawdę nie kończy.

Mieliśmy szczęście, że na fali zmian społeczno politycznych 1989 roku, dzięki mądrości i dalekowzroczności ówczesnych i obecnych władz państwowych, nie wylano dziecka z kąpielą i utrzymano NFRZK i struktury SKOZK. Dzięki temu możliwe i uzasadnione było istnienie Zarządu Rewaloryzacji jako jednostki wojewody krakowskiego. Ale nasze przetrwanie w tej samej formie organizacyjnej zawdzięczamy Panu Tadeuszowi Piekarzowi, pierwszemu wojewodzie krakowskiemu III Rzeczypospolitej, który, nie bacząc na naciski niektórych lobby politycznych i gospodarczych, utrzymał Zarząd jako jednostkę niezbędną w tym procesie. Rozumieli to również jego następcy: Jacek Majchrowski, Ryszard Masłowski i obecny wojewoda Jerzy Adamik. Życzliwi naszym poczynaniom, tworząc nam warunki dla naszego funkcjonowania. Serdecznie dziękujemy im wszystkim.

Wszyscy ministrowie z Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej, którym powierzono nadzór nad Narodowym Funduszem Rewaloryzacji Zabytków Krakowa panowie Jerzy Breikopf, Tadeusz Szymon Kociszewski, Edward Szymański, mimo że nie krakusi, bardzo związali się z Krakowem, wspierają nasze zamierzenia i zawsze służą życzliwą pomocą i radą.

Zabytki krakowskie miały szczęście, że przewodniczącym Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa został pan profesor Tadeusz Chrzanowski a dyrektorem Biura Społecznego Komitetu pan Tadeusz Prokopiuk. Autorytet Pana Profesora, jego wiedza i doświadczenie pozwala nam współpracować dla dobra kultury i nauki z wszystkimi, bez względu na ich poglądy.

Dziękujemy Panu Profesorowi i wszystkim członkom SKOZK oraz pracownikom Biura.

Współpraca z władzami miejskimi różnie się w naszej historii układała. Tym bardziej dziękujemy obecnemu prezydentowi miasta panu prof. Jackowi Majchrowskiemu oraz jego zastępcy panu Tadeuszowi Trzmielowi za podjęcie ścisłej i efektywnej współpracy.

Dziękuję wszystkim instytucjom, organizacjom i osobom, z którymi Zarząd współpracował i współpracuje, a szczególnie wojewódzkim konserwatorom zabytków i wszystkim pracownikom państwowej i miejskiej służby konserwatorskiej oraz konserwatorowi Kurii Metropolitalnej.

Ale największe podziękowania kieruję do wszystkich byłych i obecnych pracowników Zarządu, od których w większości zależy ocena naszej pracy.

Wśród tej plejady ludzkiej, która przez 30 lat istnienia Zarządu pracowała u nas, szczególnie chcę wyróżnić moich poprzedników oraz obecnych zastępców.

Wykaz pracowników ZRZZK odznaczonych 13 lipca 2004 roku

Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski

1. Zdzisław Trawiński

Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski

1. Roman Migdał
2. Barbara Syrzistie

Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski

1. Krystyna Franczak
2. Halina Palewicz
3. Henryk Piśkiewicz
4. Kazimierz Rodzik

Złoty Krzyż Zasługi

1. Adam Dymek
2. Teresa Elster
3. Jerzy Tylutki

Srebrny Krzyż Zasługi

1. Barbara Ferdek
2. Magdalena Komodzińska
3. Leszek Kopacki
4. Teresa Lepiarz
5. Mariola Niechoda
6. Anna Strzelecka
7. Jadwiga Szydłowska
8. Sławomir Wałęga

Wystąpienie zastępcy dyrektora ZRZZK – Barbary Syrzistie

Przypadł mi zaszczyt wystąpienia w imieniu własnym i wszystkich dzisiaj odznaczonych. Pragnę złożyć serdeczne podziękowania na ręce Pana Ministra Szymańskiego Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej Panu Aleksandrowi Kwaśniewskiemu, że zechciał docenić nasze wysiłki w ratowaniu polskiego dziedzictwa narodowego, jakim są zabytki Krakowa i przyznał w roku 30-lecia istnienia Zarządu Rewaloryzacji tak wysokie i liczne odznaczenia państwowe.

Rzadko zdarza się, aby tak małej w skali kraju jednostce przyznano tak dużo odznaczeń. Ale też niewiele instytucji państwowych może pochwalić się tak długim istnieniem bez zmiany sztytu i podstawowych zadań. A są to przecież zadania dotyczące najważniejszych spraw dla każdego, kto czuje się Polakiem.

Prowadzenie procesu rewaloryzacji zabytków Krakowa wiąże się z wielką odpowiedzialnością wobec naszych następców, aby nie zarzucili nam, że nieodpowiednimi metodami i działaniami doprowadziliśmy do zniszczenia choćby najmniejszego zabytku czy nieefektywnego wydania 1 złotówki.

Ponieważ okazało się, że jestem pracownikiem Zarządu o najdłuższym stażu pracy – bo zaczęłam pracować w Zarządzie 15 grudnia 1974 roku – czuję się upoważniona do wystąpienia także w imieniu wszystkich obecnych i byłych pracowników Zarządu.

Ilość przyznanych odznaczeń, z natury rzeczy musi być ograniczona, zatem nie wszyscy, którzy swoją sumiennością i dokładnością, dużym doświadczeniem, wiedzą i osobistym zaangażowaniem w odnowę zabytków Krakowa przyczynili się do zmiany oblicza Krakowa, mogli zostać dzisiaj osobiście odznaczeni. Uważam, że to bardzo wysokie i bardzo ważne dla mnie odznaczenie, które dzisiaj otrzymałam, jest także odznaczeniem tych wszystkich osób, bez pracy których nie moglibyśmy się chwalić efektami w rewaloryzacji zabytków Krakowa. Kochani – dziękuję Wam.

Praca Zarządu Rewaloryzacji jest pracą jednego trybiku w dużej maszynie. Bez szczególnej przychylności, zrozumienia wagi problemu i osobistego zaangażowania wielu osób decydujących w sprawach ekonomicznych, kulturowych, ale i duchowych nie byłoby Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa i procesu odnowy zabytków Krakowa. Dlatego w imieniu wszystkich pracowników Zarządu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa składam serdeczne podziękowania przede wszystkim Panu Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Panu Ministrowi Szymańskiemu i wszystkim pracownikom Kancelarii Prezydenta, przedstawicielom organów państwowych i samorządowych, a w szczególności Panu Wojewodzie, Panu Prezydentowi Miasta, Panu Marszałkowi Województwa.

Dziękuję za bardzo dobrą współpracę Panu Konserwatorowi Wojewódzkiemu i Pani Konserwator Miasta Krakowa oraz ich służbom. Dziękuję za życzliwość i zrozumienie Dyrektorom i pracownikom Urzędu Wojewódzkiego.

Dziękuję za pomoc i bezinteresowną pracę Panu Profesorowi Przewodniczącemu Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, wszystkim członkom Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa i pracownikom Biura Społecznego Komitetu. W szczególności dziękuję za wielką życzliwość dla mnie i mądre rady Panu Dyrektorowi Biura Społecznego Komitetu.

Dziękuję wykonawcom i konserwatorom za efekty ich pracy i złote ręce, a za współpracę wszystkim instytucjom i właścicielom obiektów, które odnawialiśmy.

Dziękuję władzom Uniwersytetu, Panu Rektorowi i Panu Profesorowi Dyrektorowi tego Muzeum za udzielenie nam gościny w tych szacownych murach i stworzenie niepowtarzalnej atmosfery naszym uroczystościom. Również i w tym budynku jest częśćka naszej pracy.

Dziękuję księżom, braciom i siostram zakonnym za współpracę i dużą osobistą życzliwość dla nas.

Proszę Państwa. W ciągu tych wielu lat pracy w Zarządzie miałam możliwość i zaszczyt poznania wielu znanych, sławnych i wspaniałych ludzi z różnych dziedzin życia. Ale szczególnie jestem wdzięczna losowi, że mogłam być przedstawiona osobiście przewodnikowi duchowemu w każdym wymiarze, nie tylko religijnym, Jego Eminencji Księdzu Kardynałowi.

30 minionych lat pracy, to najlepsze moje lata pracy zawodowej. Uczyłam się pracować i współpracować z ludźmi, korzystałam z opieki i rad wielu osób, których już dzisiaj, niestety, nie ma wśród żywych. Zawsze o nich pamiętam i jestem im wdzięczna.

Przepraszam za to przydługie wystąpienie. Na zakończenie pragnę pogratulować najwyższego odznaczenia – Krzyża Komandorskiego – seniorowi Zarządu, Panu Dyrektorowi Zdzisławowi Trawińskiemu i życzyć sobie i Jemu dalszej współpracy w Zarządzie.

Rynek Główny w Krakowie

Problemy badawcze, konserwatorskie i projektowe

Rynek Główny w Krakowie jest szczególnym przypadkiem, gdzie od 1000 lat funkcjonuje niezmiennie centrum aglomeracji miejskiej. W wieku X według znanej relacji kupca arabskiego Ibrahima ibn Jakuba Kraków był drugim po Pradze co do znaczenia miastem królestwa czeskiego¹.

Rynek Główny ukształtowany ostatecznie przez lokację w 1257 roku jako wielki kwadratowy plac o wymiarach 200x200 metrów był miejscem przeznaczonym dla wzniesienia najważniejszych budowli municypalnych: Ratusza, Sukiennic, Kramów Bogatych, oraz Wielkiej i Małej Wagi. Tu także zachował się mały kościół św. Wojciecha jako relikw najstarszej zabudowy i świadectwo wczesnej chrystianizacji Małopolski.

Rynek Główny pełnił więc ważną rolę przestrzeni publicznej: był miejscem intensywnej działalności handlowej², ale również ważnych wydarzeń o znaczeniu religijnym, politycznym i społecznym. Tędy prowadzone były procesje i uroczyste ingresy, królewskie orszaki i pogrzeby, tu miały miejsce hołdy, ale także tumulty i publiczne egzekucje.

Niemymi świadkami tych wydarzeń były budynki, w ciągu stuleci wielokrotnie przebudowywane, a także sama płyta Rynku, której najstarsze bruki, resztki dawnych budowli i urządzeń komunalnych zalegają na głębokości nawet ponad 3 metry. Są to obiekty architektoniczne, które zlokalizowane były na terenie Rynku i które zostały wyburzone stopniowo na przestrzeni XIX wieku. Zachowały się w postaci zagruzowanych piwnic, a obecna wiedza o nich pozwala na ogólne określenie stanu zachowania i lokalizacji tych relikw. Gospodarczy mechanizm tworzenia od wczesnego średniowiecza aż po wiek XVI kolejnych warstw użytkowych, które „wchłonęły” przedproża kamienic i zamieniły tym samym przyziemne kondygnacje obiektów średniowiecznych na piwnice domów i budowli nowożytnych sprawił, że podziemne warstwy Rynku Głównego należy dziś traktować jako swoisty rezerwat archeologiczny i architektoniczny.

¹ J. Wyró z u m s k i, „Dzieje Krakowa” t. 2, Wyd. Literackie, Kraków, por. także najnowsze badania historyczne tegoż autora opublikowane w *Dzieje Polski Piastowskiej* [w:] *Wielka historia Polski*, t. 2, Wyd. FOGRA, Kraków 1999.

² S. T o m k o w i c z, *Ulice i place Krakowa w ciągu dziejów*, BK nr 63–64, Kraków 1926 cytuje za KDMK [737] gdzie określono je jako „Institae opulentae seu Crami”, ale jako „Reychen Cromen” pojawiają się dopiero w 1441 roku w KDMK [671].

Wśród archiwaliów dotyczących dawnej zabudowy Rynku Głównego do najważniejszych źródeł należy plan Rynku Głównego z 1787 roku zwany „planem Dominika Pucka” pokazujący zabudowę placu „w fazie jego największego rozwoju”³. Do monumentalnych, udokumentowanych tam obiektów, których większość dziś nie istnieje należy zaliczyć: Ratusz Miejski, Sukiennice, Kramy Bogate, oraz Wagę Wielką i Małą.

Ratusz

Pierwsza wzmianka o Ratuszu Krakowskim, będącym siedzibą sądu ławniczego, pochodzi z roku 1316⁴. Niezależnie od licznych hipotez na temat miejsca jego pierwszej lokalizacji⁵, prawdopodobna wydaje się być opinia Muczkowskiego o budowie murowanego Ratusza po wielkim pożarze Krakowa w 1306 roku⁶. Rozbudowany znacznie na początku II połowy XVI wieku o obszerny spichlerz zwieńczony renesansową attyką przetrwał w tej postaci aż do 1819 roku, kiedy rozpoczęto jego rozbiórkę, pozostawiając jedynie wieżę z przylegającym do niej odwachem⁷.

Sukiennice

O kramach zlokalizowanych w centrum Rynku, pełniących rolę pierwszych Sukiennic wspomina już przywilej lokacyjny z 1257, w którym Bolesław Wstydlivy przyrzeka „...et de cameribus institorum quae Krami vulgariter dicuntur...”⁸. Najstarsza forma Sukiennic przedstawiać musiała zespół kramów, być może drewnianych, ustawionych w dwóch rzędach i zwróconych frontem do środkowej uliczki, która oprócz wewnętrznej przestrzeni handlowej była także miejscem gromadzenia na noc taborów kupieckich. W ciągu wieku XIV kramy sukienne, wobec szybko rozwijającego się miasta mogły przejść kolejną przebudowę, którą potwierdzałyby odkryte w Sukiennicach przez W. Zina, a później

³ J. Banach, *Ikonoграфия Rynku Głównego Krakowie*, Wyd. Universitas, Kraków 1998; autor charakteryzując wartość tego źródła pisze, że „zalety planu to dokładność rysunku wyrażająca się m.in. wielką ilością szczegółów, oraz obfitą i starannie objaśnioną legendą” str. 453; por. także S. Totkiewicz, *Plan Rynku Krakowskiego roku 1787*, Rocznik Krakowski IX, 1907.

⁴ J. Szujski, *Kraków aż do początków XV wieku*, Nakładem Akademii Umiejętności, Kraków 1878.

⁵ W tej kwestii wypowiadali się m.in. W. Zin, *Ratusz Krakowski*, Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków, seria B, t. 7, Warszawa 1963, A. Kadłuczka, *Opracowanie materiałów archiwalnych dla struktur przestrzennych pod płyta Rynku Głównego w Krakowie*, m-pis w archiwum IHAiKZ i MKZ UMK, B. Wyrozumska, *Kancelaria miasta Krakowa w średniowieczu*, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, rozprawy habilitacyjne nr 308, 1995, W. Komorowski, *Krakowski ratusz w średniowieczu i domniemany Dwór Artusa w Krakowie* [w:] Rocznik Krakowski t. LXIV, Kraków 1998, W. Komorowski, B. Krasnowolski, *Architektoniczny pejzaż Krakowa około roku 1400* [w:] Materiały z Sesji SHZ, Poznań 1995, t.1 wyd. Arx Regia, Warszawa.

⁶ J. Muczkowski, *Dawny Krakowski Ratusz*, Rocznik Krakowski, VIII, 1906.

⁷ A. Brayer, *Rynek Krakowski*, Wyd. Tow. MHiZK, Kraków 1952.

⁸ A. Grabowski, *Starożytnicze wiadomości o Krakowie*, Wydawnictwo J. Czecha, Kraków 1852, str. 59.

przez zespół PP PKZ⁹, kilkukomorowe fragmenty traktu podłużnej budowli, interpretowane jako relikty najstarszych kramów poprzedzających wzniesienie gotyckich Sukiennic¹⁰, w latach 1391–1395, kiedy podjęto budowę nowej hali targowej „pinnithacae”. W księgach miejskich zarejestrowano w tym czasie wydatki ponoszone na tę inwestycję i nazwisko mistrza Marcina Lindintolde.

Podjęta po pożarze Rynku w 1555 roku kolejna odbudowa doprowadziła do podziału hali na dwa poziomy i ozdobienia budynku attyką autorstwa Jana Marii Padovano, kryjącą głęboki dach pogrążony. W 1601 roku wprowadzono poprzeczne przejście na osi ulic Szewskiej i Siennej.

W tej postaci Sukiennice przetrwały bez większych zmian do końca XIX wieku, obudowywane stopniowo z zewnątrz licznymi kramami, jatkami i budynkami kupieckimi. Z inicjatywy prezydenta Józefa Dietla wykupiono Sukiennice z rąk prywatnych właścicieli i podjęto ich restaurację, którą powierzono Prylińskiemu.

Kramy Bogate

Kramy Bogate wg tradycji potwierdzonej źródłowo miały być wzniesione przez Kazimierza Wielkiego w 1358 roku¹¹, nie jest jednak pewne, że chodzi tu o budynek tak nazywany, złożony z 64 kramów, ciągnący się w dwóch rzędach wzdłuż wschodniej ściany Sukiennic.

Tomkowicz przypuszczał, że informacja pochodząca jeszcze z 1306 roku, a dotycząca „eine halbe cofcamere an dem Endeken der bliwage”¹², mogła świadczyć o ciągnącym się szeregowo skupisku kramów, które stały w miejscu późniejszych Sukiennic lub Kramów Bogatych.

W późnym średniowieczu był to już sporych rozmiarów obiekt handlowy wymieniany w źródłach kilkakrotnie od 1441 roku, a przeznaczony dla handlu cennymi materiałami. W końcu XIX wieku, w związku z planowaną przez miasto przebudową Sukiennic, wykupiono ten obiekt, przeznaczając go do rozbiórki. Niektóre fragmenty rozbieranego budynku zostały uwiecznione na fotografiach wykonanych przez Walerego Rzewuskiego w 1869 roku.

⁹ Badania prowadzone były przez zespoły PP PKZ w latach 1975–1976; publikacje wyników badań m. innymi: T. Dębowski, *Badania archeologiczne Sukiennic krakowskich*, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej R. XXIX nr 4 1988, M. Bicz-Suknarowska, A. Horszowska-Tomczyk, *Sukiennice w Krakowie, Badania architektoniczne*, cz. II. *Inwentaryzacja elementów architektonicznych odsloniętych w wykopach w piwnicy*, maszynopis, PSOZ Kraków 1975.

¹⁰ S. Tomkowicz, *op. cit.* podaje za Acta Scabinalia Cracoviensis wzmiankę o prowadzonej w 1390 roku budowie Sukiennic nazywanych „super intita(s) civitatis”.

¹¹ S. Tomkowicz, *op. cit.*

¹² S. Tomkowicz, *op. cit.*

Waga Wielka

Waga Wielka zwana „ołowną”, występuje w źródłach już w 1302 roku jako „bliwage”¹³, a jej położenie w pobliżu kościoła św. Wojciecha na tzw. „rynku ołownym”, nie budzi wątpliwości, chociaż w źródłach historycznych pojawiają się jej różne nazwy.

Waga Wielka jest obiektem przeznaczonym do ważenia towarów ciężkich – powyżej 1 cetnara i przede wszystkim metali: ołowiu, żelaza i miedzi. Wilkierz z 1364 roku wspomina już o dwóch wagach: „de pensa maiori et minori”, zaś rachunki z dochodów z 1390 roku wymieniają także „pensa argenti”.

W końcu XVI wieku musiała być znacznie zniszczona, skoro w 1594 roku naprawiano jej fundamenty, sklepienia, okna i dach budynku¹⁴. W latach 1777–1783 budynek ten ulega znacznej przebudowie i zmienia funkcję, skoro odtąd wymieniany jest jako „Komisja”, lub „Odwach”. Na rysunku Łukasza Kozakiewicza Waga Wielka przedstawiona jest jako budynek dwupiętrowy z poszerzonym parterem i dachem dwudzielnym pogrążonym, osłoniętym prostą attyką. Przekazy o malowanych postaciach Dariusza, Kserksesa, Scipiona, Samsona itd., umieszczonych w „płytkich fragmentach” dotyczą zapewne polichromii wnęk w attyce. Wkrótce potem dach pogrążony zamieniono na czterospadowy i zniesiono polichromowaną attykę. W roku 1878 Wagę Wielką zburzono.

Waga Mała

Istniała już w 1358 roku, wymieniona w przywileju wydanym przez Kazimierza Wielkiego jako jedna z dwóch istniejących, zaś konkretne określenie „pensa minor” – mniejsza pochodzi z 1364 roku. Wprawdzie Tomkowicz za Grabowskim, a później także Brayer utrzymują, że istniała ona po zachodniej stronie Sukiennic, naprzeciw pałacu Spiskiego, ale jej lokalizację widoczną na planie Kołłątajowskim potwierdzają wcześniejsze zapisy z 1594 roku, z których wynika, że z okien Wagi Mniejszej widoczna była Waga Wielka, zaś Stachowicz zarejestrował kształt architektoniczny tego obiektu, który był wówczas zwieńczony wysoką renesansową attyką.

Waga Mała pojawia się jednak w źródłach znacznie później niż Waga Wielka, bo dopiero w latach 1390–1397¹⁵. Budynek ten nosił różne nazwy, a pewnie pełnił także różne funkcje: dom, lub smatruz kuśnierski, waga woskowa „statera cerea”, „statera sepacera”, „domus pelliorum”, „Kurchnerhaus”¹⁶.

¹³ E. Zaitz, *Kraków – Stare Miasto, Rynek Główny. Ratusz, Kramy Bogate, Mała i Wielka Waga. Sprawozdanie z badań archeologicznych przeprowadzonych w roku 2003*, IHAiKZ i MA w Krakowie, Kraków 2003, str. 17.

¹⁴ S. Tomkowicz, *op. cit.*, str. 27, 28.

¹⁵ F. Piekoskiński, J. Szujski, *Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od roku 1300–1400*, Kraków 1877–1879.

¹⁶ S. Tomkowicz, *op. cit.*, str. 34.

Inne budowle podziemne

Obok wymienionych wyżej monumentalnych budynków, których relikty istnieją pod nawierzchnią placu, posiadamy wiadomości o innych obiektach, istotnych z punktu widzenia planowanej kolejnej modernizacji nawierzchni i infrastruktury podziemnych.

W lutym 1944 roku niemieckie władze okupacyjne rozpoczęły realizację budowy zbiorników przeciwpożarowych na wypadek konieczności obrony miasta przed zbliżającym się frontem. Jeden z nich zniszczył część północno-wschodnią piwnic ratuszowych, drugi o wymiarach 19x27 metrów i głębokości około 4 m, usytuowany został pomiędzy Sukiennicami i kościołem Mariackim. Wykop ten inwentaryzowany konspiracyjnie przez archeologów zniszczył relikty wielu drewnianych przedlokacyjnych obiektów¹⁷. W wykopie zarejestrowano trzy drewniane pomosty położone na głębokościach: 2,90 i 3,20 m. Znalezione przy nich monety Wacława II Czeskiego pozwalają datować te obiekty na początek XIV wieku. Poniżej pomostów znajdowały się relikty dwuizbowej chaty drewnianej ze śladami zniszczeń spowodowanych pożarem i pochówkami datowanymi na okres najazdu Tatarów w 1241 roku.

Wyraźna zmiana funkcji przestrzeni Rynku Głównego z przestrzeni wyłącznie gospodarczej i komercyjnej w przestrzeń reprezentacyjną i przestrzeń „pamięci” miała także poważne konsekwencje dla jego architektonicznych transformacji. Początek XIX wieku stał się bowiem początkiem zakrojonych na szeroką skalę działań znanych pod hasłem akcji „upiększania” i porządkowania miasta¹⁸. Zrealizowana została w ten sposób koncepcja Rynku jako uporządkowanej przestrzeni publicznej, w której integrowały się zarówno elementy „sacrum” jak i „profanum”.

Traktowanie centralnej przestrzeni publicznej Krakowa jako szczególnego miejsca „duchowego”, a zarazem przestrzeni reprezentacyjnej, znalazło swój dobitny wyraz jeszcze w okresie międzywojennym, w konkursie SARP na projekt Rynku Krakowskiego i w dwa lata późniejszym programie konserwatorskim Jerzego Remera, który zdefiniował „strefy chronione”, wśród których „...rynek powinien zachować charakter wielkiego salonu historycznego i artystycznego (z przeglądem zabytków pierwszorzędnej wartości) i wielkiego centrum handlowego...”¹⁹. Warto tu zauważyć, że postulat godzenia wartości duchowych i użytkowych wynikał z konserwatorskiej filozofii Remera, która już wtedy wyprzedzała założenia doktryny zapisanej dopiero w 1964 roku w Karcie Weneckiej²⁰.

Interesującą powojenną koncepcją kreacji wielkiej przestrzeni historyczno-

¹⁷ G. Leńczyk, *Pod brukiem Rynku Głównego Krakowie*, Biuletyn Krakowski, t. 1, Kraków 1959.

¹⁸ J. Frycz, *Restauracja i konserwacja zabytków architektury w Polsce w latach 1795–1918*, PWN, Warszawa 1975.

¹⁹ J. Remer, *Kronika konserwatorska*, Rocznik Krakowski, T. XXX, Kraków 1938.

²⁰ Tekst „Karty Weneckiej” [w:] *Vademecum Konserwatora*, wyd. SKZ, Warszawa 1998.

-artystycznej w Rynku Głównym jest projekt jego modernizacji autorstwa Włodzimierza Gruszczyńskiego²¹, który traktował to miejsce bardziej w kategorii „ducha” niż „materii”²², co stanowiło wyraz konfliktu ówczesnych postaw architektoniczno-konserwatorskich i różnych podejść do materii historycznej.

Jest charakterystyczne, że koncepcja Gruszczyńskiego monumentalizowała zachowane obiekty, poprzez zaproponowaną szczególną kompozycję posadki, ale równocześnie sakralizowała przestrzeń publiczną, nadając jej pomnikowy i narodowy charakter.

Idea Remera, jak również projekty Gruszczyńskiego dla Rynku krakowskiego, przypisujące jego przestrzeni priorytet sacrum mogły mieć sens i szanse realizacji w kontekście Krakowa powojennego lat 40. i 50., liczącego wciąż tylko 250–300 tysięcy mieszkańców.

Po blisko czterdziestu latach od modernizacji Rynku, która nadała mu charakter reprezentacyjnego „salonu” miejskiego²³, rozwój gospodarki rynkowej, dostrzeżenie atrakcyjności komercyjnej jego przestrzeni, wciąż centralnie w stosunku do całej aglomeracji położonej i integrującej się wyraźnie z „Nowym Miastem” położonym na styku miasta lokacyjnego, a zarazem postępująca dewastacja nawierzchni i infrastruktury stwarzają konieczność nowego spojrzenia na problem tej prestiżowej przestrzeni miejskiej. Przestrzeń ta ograniczona jest kamienicami mieszczańskimi reprezentującymi historyczne style i będącymi świadectwem prestiżu i bogactwa miasta, jak i monumentalnymi budowlami sakralnymi i świeckimi. Należą one do najcenniejszych fragmentów dziedzictwa kulturowego Krakowa, którego unikatowy charakter potwierdzony został wpisem na listę światowego dziedzictwa.

Jednak dynamiczny rozrost miasta, przy niezwyklej zjawisku ciągłego użytkowania zachowanego „in situ” centrum historycznego, jako współczesnego centrum stwarza potrzebę zrównoważenia funkcji reprezentacyjnych z funkcjami komercyjnymi. Ponownie powraca problem współistnienia przestrzeni sacrum i profanum.

Przygotowany obecnie projekt rewaloryzacji i modernizacji Rynku Głównego w Krakowie, podejmuje próbę pogodzenia potrzeb współczesnego użytkowania z zachowaniem, a nawet wyekspozowaniem jego wartości zabytkowych.

²¹ T. Węclawowicz, A. Jankowska-Marzec, *Architektura wzruszeniowa Włodzimierza Gruszczyńskiego*, Wyd. TN „Societas Vistulana”, Kraków 1999; autorzy przytaczają chronologię koncepcji Gruszczyńskiego, który studia nad ukształtowaniem Rynku podjął jeszcze w latach okupacji, w 1946 przedstawiając pierwszą wersję wykonaną wspólnie z Bogdanem Treterem, oraz późniejsze pochodzące z 1962 roku kolejne studium autorskie, odzwierciedlające silną osobowość Gruszczyńskiego, str. 21–25.

²² T. Węclawowicz, A. Jankowska-Marzec, *op. cit.*, we wstępie *Ostatni co tak pelerynę nosił* napisanym przez W. Cęckiewicza znalazł się charakterystyczny cytat z napisu na tablicy przed dawną Katedrą profesora Gruszczyńskiego „architekturę tworzy duch nie kamienie” str. 9.

²³ Modernizację nawierzchni Rynku Głównego w Krakowie wykonano w latach 1966–1967, na podstawie projektu wykonanego w Miejskim Biurze projektów pod kier. W. Zina.

W wytycznych do projektu istotnym elementem stała się koncepcja użytkowania Rynku opracowana i przyjęta przez Zarząd Miasta, która reguluje podstawowe zasady korzystania z jego przestrzeni publicznej. Co najmniej od 10 lat Rynek stał się miejscem organizacji wielu imprez o charakterze masowym jak koncerty i widowiska, kiermasze i targi tradycyjne i ponadregionalne, a nawet zawody sportowe. Nie brak też wydarzeń o charakterze artystycznym jak prezentacje kabaretowe i teatralne, a nawet ekspozycje dzieł sztuki. Ponadto stałym elementem w krajobrazie rynku są stoiska krakowskich kwociarek, stoiska artystów malarzy czy ogródki letnie znanych krakowskich kawiarni.

Znaczne zintensyfikowanie ruchu w centrum historycznym miasta i jego atrakcyjność turystyczna są także przyczyną dewastacji nawierzchni kamiennej, wykonanej przed 40 laty, której obecny stan techniczny jest bardzo zły, spowodowany nierównomiernym osiadaniem, przenikaniem wody do podłoża, zaś pękane płyty są wynikiem wzrastającego ruchu ciężkich pojazdów.

Problem ukształtowania nawierzchni był żywo dyskutowany od lat w środowisku architektoniczno-konserwatorskim wobec wyraźnego braku konsensusu co do kierunków modernizacji Rynku Głównego, co było widoczne wyraźnie w kontekście kilku mniej lub bardziej kompleksowo opracowanych projektów na ten temat, w tym także odrzucenie projektu nowej nawierzchni brukowanej projektu PKZ ARKONA z 1988 roku oraz dyskusyjne rezultaty V Biennale Architektury w 1993 roku.

W 2001 roku, już po rozpoczęciu wymiany nawierzchni chodników we wszystkich czterech pierzejach, w wyniku presji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na zlecenie UMK zespół Instytutu Historii Architektury i Konserwacji Zabytków Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej²⁴ opracował „Studium projektowo-konserwatorskie Rynku Głównego w Krakowie” uwzględniające już wykonane prace. Studium poddane dyskusji na forum SARP-u, oraz Rady Miasta z udziałem środowiska konserwatorskiego, zostało ostatecznie zatwierdzone przez Miejską Komisję Urbanistyki i Architektury oraz Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w 2002 roku. Jego podstawą stały się autorskie propozycje oparte na analizie obszernego materiału historycznego, bibliografii, kartografii i ikonografii, opracowań inwentaryzacyjnych, naukowo-badawczych i studialno-projektowych będących w posiadaniu IHAiKZ, oraz udostępnionych zespołowi projektowemu przez jednostki UMK oraz WKZ.

Równocześnie IHAiKZ otrzymał grant naukowo-badawczy finansowany przez KBN, który pozwolił rozszerzyć zakres zleconych przez UMK wyprzedzających sondażowych badań architektonicznych i archeologicznych na kilku stanowiskach zlokalizowanych w miejscu dawnych budynków Kramów Bogatych, oraz

²⁴ Zespół utworzony został przez profesorów Aleksandra Bohma, Andrzeja Kadłuczkę (który podjął zadania kierownika zespołu) i Wiktora Zina.

²⁵ Grant KBN nr 0898/T07/2003/25 pt.: „Relikty architektury średniowiecznej w centrum hi-

Wagi Wielkiej i Małej²⁵, a także zebrać i zweryfikować podstawowy materiał źródłowy.

Prezentowany projekt zakłada kompleksową rewaloryzację i modernizację tak właśnie definiowanej przestrzeni publicznej Rynku Głównego.

W ramach tego przedsięwzięcia wymieniona będzie zniszczona jego kamieniana nawierzchnia, oraz zmodernizowana infrastruktura komunalna, dziś w wielu miejscach pozostająca w kolizji ze średniowiecznymi budowlami.

Przewidziano też stworzenie warunków dla niezbędnej kompleksowej restauracji i modernizację budynku Sukiennic, w którym w końcu XIX wieku znalazła siedzibę nowa instytucja kulturalna, Muzeum Narodowe, obecnie istniejące jako Galeria Sztuki Polskiej XIX wieku, ze zbiorami romantycznego malarstwa polskiego o tematyce wyzwoleniczej i utrwalającej tożsamość narodową. W Sukiennicach zarezerwowano w ramach przygotowanego projektu niezbędne zaplecze techniczne. W podziemiach Sukiennic projekt przewiduje urządzenie nowego oddziału Muzeum Historycznego Miasta Krakowa dedykowanego dziejom najstarszego osadnictwa krakowskiego i początkom średniowiecznego miasta lokacyjnego, którego 750 rocznica będzie obchodzona w 2007 roku. Ekspozycja zlokalizowana w oryginalnych średniowiecznych piwnicach, rozbudowana zostanie o część rezerwatu archeologicznego, w którym pokazane zostaną krakowianom i turystom relikty dawnych bruków, urządzeń i budowli odnalezionych pod halą Sukiennic.

Pod przebudowaną nawierzchnią Rynku Głównego znajdują się także pomieszczenia techniczne i sanitarne niezbędne do sprawnego funkcjonowania przestrzeni publicznej Rynku i jego zabytkowych budynków.

Rynek Główny w Krakowie jest miejscem, gdzie rocznie przemieszcza się blisko 5 milionów turystów. Ideą projektu jest stworzenie atrakcyjnego miejsca, gdzie przy pomocy nowoczesnych technologii informatycznych i zmodernizowanej infrastruktury służącej kulturze, możliwa będzie znacznie szersza edukacja i promocja na rzecz dziedzictwa historycznego miasta, oraz pełne wykorzystanie i rewaloryzacja zasobów zabytkowych dotąd jeszcze niedostępnych.

Kompozycja nawierzchni układanej z kilku rodzajów granitów, sjenitów, porfirów i jasnego wapienia pomyślana została jako przenikające się „warstwy czasu” odpowiadające różnym sposobom jej układania w przeszłości: jednolitym tłem scalającym dawną jezdnię z płytą ma być bruk z jasnoszarej kostki wapiennej, na tle którego pojawia rekonstruowana ozdobna rozeta wokół pomnika Mickiewicza, jako znak akcji porządkowania Rynku z końca XIX wieku, skomponowana z przenikającymi się kwadratami znaczącymi przebudowę z 1965 ro-

storycznego Krakowa; naukowo-badawcze przesłanki ich wykorzystania w współczesnym procesie rozwoju miasta” kierowany przez prof. arch. Andrzeja Kadłuczka.

²⁶ Projekt został opracowany przez zespół w składzie prof. arch. Aleksander Bohm (gł. proj.), prof. arch. Andrzej Kadłuczka (gł. proj. i kierownik zespołu) przy współpracy architektów w składzie: Jacek Jaśko, Katarzyna Kowalska, Iwona Mróz, Adam Paniak, Dominik Przygodzki,

ku, zaś ciemna kostka granitowa zaakcentuje zarysy historycznych budowli stojących dawniej na Rynku.

Kolejną fazą był dwuetapowy projekt budowlano-wykonawczy²⁶, który uwzględniał podstawowe założenia programowe „Studium...”, ale korygował je zgodnie z uwarunkowaniami techniczno-finansowymi, oraz wynikami badań sondażowych i dyskusją międzyśrodowiskową. Założenia te przewidywały:

- rozwiązanie problemu nawierzchni, jako nowej kompozycji i urządzenia funkcjonalnego płyty Rynku, z uwzględnieniem wysokich standardów użytkowych wytrzymałościowych i materiałowych,
- kompleksowe rozwiązanie zieleni, oraz oświetlenia i iluminacji wnętrza Rynku
- modernizację oraz rozbudowę podziemnych miejskich zespołów sanitarnych
- modernizację infrastruktury technicznej znajdującej się pod projektowaną nową nawierzchnią
- zabezpieczenie obecnych i perspektywicznych potrzeb w zakresie zaplecza technicznego, wynikających z funkcji Rynku Głównego i przewidywanego remontu konserwatorskiego Sukiennic
- rozwiązanie problemu tzw. historycznego „rynku podziemnego” z uwzględnieniem realizacji niezbędnego programu badawczego, oraz określenia sposobu jego zabezpieczenia i zakresu udostępnienia publicznego.

Całkowicie przebudowana zostanie techniczna infrastruktura Rynku i dostosowana do obecnych potrzeb użytkowych: w wielu punktach zbudowane zostaną pod nawierzchnią punkty poboru wody i energii elektrycznej, wymienione zostaną sieci elektryczne, teletechniczne, wodociągowe i kanalizacyjne, zastosowana zostanie nowa iluminacja Sukiennic, ratusza i kościoła św. Wojciecha, wokół którego zostanie odtworzony bruk wapienny, zaś w miejscu żelbetowej, zniszczonej płyty przykrywającej dawną fosę wprowadzona zostanie płyta szklana pozwalająca obejrzeć dolne fragmenty romańskiej budowli.

Istotnym elementem projektu rewaloryzacji i modernizacji Rynku Głównego, jest udostępnienie społeczeństwu odkrytych, udokumentowanych reliktywów średniowiecznych. Zakres udostępnienia, początkowo obejmujący dobrze zachowane kamienne mury Kramów Bogatych oraz Wagi Wielkiej, został zredukowany jedynie do rezerwatu archeologicznego zaprojektowanego pod północną częścią hali Sukiennic. Zdecydowały o tym opinie wyrażane przez część środowiska naukowego²⁷, a także koszty przedsięwzięcia. W przypadku ekspozycji

Małgorzata Rybarczyk. Konsultacje projektu podjęli profesorowie Wojciech Buliński (architektura, urbanistyka), Stanisław Juchnowicz (architektura, urbanistyka), Edmund Małachowicz (konserwacja architektury), Ireneusz Płuska (technologie konserwatorskie) oraz Zbigniew Pianowski (problemy archeologiczne) na zlecenie Zarządu Dróg i Komunikacji.

²⁷ Chociaż w toku dyskusji w ramach posiedzenia Prezydium SKOZK w dniu 27.04.2004, pojawiły się głosy krytyczne na temat przedstawionego już ograniczonego programu ekspozycji podziemnej, to projekt został zaakceptowany do dalszych faz opracowania.

pod halą Sukiennic, wiele czynników przemawia jednak za jej sukcesywną realizacją.

Należy w pierwszym rzędzie rozwiązać wątpliwości, że odkryte relikty mają jedynie wartość naukową i nie nadają się do prezentacji społeczeństwu.

Wystarczającym argumentem przeciwstawiającym się takim poglądom jest obszerna i szczegółowo opracowana dokumentacja z badań prowadzonych w latach 1975–1976 przez PP PKZ²⁸.

W dokumentacji tej zarejestrowano m.in. w wykopie I/C/E najstarsze ślady osadnictwa w postaci ułamków naczyń kultury łużyckiej i z okresu rzymskiego [nr inwentarza: 672, 700, 769, 771]²⁹.

Warstwa próchnicy nadcalcowej jest poprzecinana wkopami grobów szkieletowych (4 groby) datowanych na wiek XII, najpóźniej początek wieku XIII, należące do pochówków chrześcijańskich. Warstwy te, wczesnośredniowieczne, mają miąższość 1,0–1,6 m, nad nimi odnaleziono pierwszy poziom brukowany datowany na II połowę wieku XIII, zapewne polokacyjnego. Występuje on na poziomie 208,25 (w wykopie III/A;B) w formie nieregularnych kamieni tworzących narzut kamienny o miąższości 10–45 cm. Stwierdzono niewielkie różnice w niwelecie, na jakiej zalega ten bruk: od 207,90 w południowej części hali do 208,53 w północnej (co potwierdza rekonstruowaną topografię terenu w tej części miasta). Nie stwierdzono bruku z tego okresu w rejonie piwnic, gdyż posadzki współczesne są założone na poziomie 208,31 cm, a zatem musiały zniszczyć wcześniejsze warstwy. Bruk ten jest reliktem uliczki śródmiejscowej biegnącej wzdłuż ścian późniejszej hali (str. 28). Po obu stronach uliczki w szeregu wykopach ujawniono poniżej jej poziomu ślady wczesnośredniowiecznej zabudowy drewnianej.

Pod brukiem wczesnośredniowiecznym odkryto relikty drewnianych budynków o konstrukcji słupowej (obiekt 3, sonda 4, rys. 35, 36) pochodzące z XII i I połowy XIII wieku ze śladami pożaru być może z 1241 roku (najazd Tatałów). Odnaleziono w kolejnych wykopach dalsze obiekty drewniane o podobnej konstrukcji ciągnące się wzdłuż późniejszych kamiennych murów hali. Około połowy XIII wieku zaobserwowano stabilizowanie się zwartej, regularnej zabudowy drewnianej wzdłuż obu późniejszych murów hali. Niektóre z nich funkcjonowały jeszcze po wybrukowaniu uliczki.

Nad brukiem wczesnośredniowiecznym w kolejnych warstwach stwierdzono ślady pożaru, może z roku 1306, znanego z zapisów źródłowych. Bruk ten jest wcześniejszy niż mury kamienne hali i koresponduje chronologicznie z ciągiem kramów kamiennych odkrytych we wschodniej części piwnic Sukiennic. W warstwie wczesnośredniowiecznej znaleziono między innymi fragmenty

²⁸ *Wyniki badań archeologicznych przeprowadzonych w latach 1975–1976*, cz. I – Wnioski; oprac.: mgr T. Dębowski, mgr M. Myszką, Kraków 1980, m-pis w archiwum PP PKZ.

²⁹ *Wyniki badań...*, *op. cit.*

³⁰ T. Lenkiewicz, *Kościół Marii Magdaleny w Krakowie w świetle ostatnich odkryć archeologicznych* [w:] „Biuletyn Krakowski”, tom I, Kraków 1959.

płytek posadzkowych zdobionych ornamentem analogicznym jak na znanych płytkach z kościoła św. Magdaleny³⁰, stąd też datowanych na połowę XIII wieku.

Najstarsze, drewniane relikty zabudowy zachowały się na głębokości 4,5 m poniżej obecnego poziomu hali Sukiennic, zaś najstarsze bruki średniowieczne 3,5 m poniżej, a więc na poziomie dzisiejszych piwnic.

Taka stratygrafia obiektu umożliwiła całkowicie realizację podziemnego rezerwatu, uzupełniającego w istotny sposób ekspozycję Muzeum Historycznego m. Krakowa projektowaną w zrekonstruowanych piwnicach Sukiennic. Analiza odkryć zespołu PP PKZ z lat 1975–1976, a także wcześniejsze odkrycia Zina³¹ i Radwańskiego³² w pełni uzasadniają koncepcję udostępnienia społeczeństwu Krakowa udokumentowanych, unikatowych zabytków dziedzictwa kulturowego, co w świetle zaleceń Unii Europejskiej jest naszym obowiązkiem³³, zaś powszechność takiego rozwiązania zastosowanego w wielu miastach europejskich potwierdza jego eksploatacyjną użyteczność³⁴.

Prezentowany projekt, wobec równoczesnej konieczności wymiany posadzki w hali Sukiennic, wprowadzenia nowych instalacji technicznych, a także renowacji drewnianych kramów, przewiduje wprowadzenie w części północnej hali nowego stropu pod modernizowaną posadzkę jako stalowego rusztu wspartego na siatce stalowych słupów (po uprzedniej archeologicznej eksploracji). Powstała w ten sposób nowa przestrzeń rezerwatu archeologicznego stworzyłaby możliwości dla nowoczesnej ekspozycji średniowiecznej stratygrafii Rynku i elementów dawnych budowli, w sposób znakomity uzupełniając ekspozycję średniowiecznych piwnic Sukiennic, w tym reliktyw dawnych kramów.

Niniejszy tekst kładzie szczególny nacisk na problem podziemnych reliktyw średniowiecznych, znajdujących się pod płytą Rynku, bowiem wymiana nawierzchni na całe dziesięciolecie zamknie możliwości dostępu do nich.

Dlatego tak ważne są podejmowane obecnie decyzje projektowe, zwłaszcza wobec możliwości przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologicznych przez rozpoczęciem realizacji II etapu przedsięwzięcia.

³¹ W. Z i n, W. G r a b s k i, *Niektóre problemy stratygraficzne Rynku Krakowskiego*, Sprawozdania PAN O/Kraków 1966 I–VI, Kraków 1977.

³² K. R a d w a Ń s k i *Kraków przedlokacyjny. Rozwój przestrzenny*, Kraków 1975.

³³ Zalecenia takie zawiera projekt założeń publicznego dostępu do „miejsc archeologicznych” kontekście urbanistycznym realizowany przy udziale ICOMOS-u – „Public access to archaeological sites in an urban context” 5-th Framework Research Programme of the European Union [w:] ICOMOS nouvelles/news, vol. 14 nr 1, July 2004.

³⁴ Funkcjonujące rezerwaty stanowiące wielką atrakcję turystyczną posiadają m.in. Florencja (podziemne muzeum w Dumo), Aquileia (rezerwat na terenie dawnej rezydencji Teodoryka), Trewir (rzymskie relikty w centrum miasta), Saragossa (teatr cesarza Augusta), Perigeaux (muzeum Gallo-Romańskie).

Królewska rezydencja w Łobzowie¹

Stan badań i charakterystyka źródeł

Na pierwszy ślad zainteresowania łobzowską rezydencją królewską natrafiamy w zapiskach Tadeusza Czackiego oraz w relacjach niemieckojęzycznych podróżników: Williama Coxe, Samuela Bredetzky'ego i J. Rohrera². Badania archiwalne prowadził Ambroży Grabowski, publikując związane z budową pałacu i zakładaniem ogrodu pisma Stefana Batorego i Anny Jagiellonki. Rozważania na temat przeszłości rezydencji snuł Józef Mączyński³.

Nowoczesne badania zapoczątkował Stanisław Cercha, publikując list Santi Guccio z 1586 r. do podskarbiego nadwornego. Stanisław Tomkowicz dał pierwsze naukowe opracowanie rezydencji i opublikował dokumenty świadczące o prowadzeniu prac przez Guccio. Krystyna Sinko opublikowała austriackie inwentaryzacje pałacu i projekty Instytutu Kadetów z poł. XIX w., ukazujące rzuty i przekroje zachowanego jeszcze wówczas południowego skrzydła rezydencji⁴. Witold Kieszkowski opublikował umowę z 1585 r. z Guccim o budowę pałacu oraz wyróżnił trzy fazy kształtowania rezydencji: wieżę Kazimie-

¹ Niniejszy tekst oparty jest na referacie przygotowanym przez autorów na sesję naukową Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa poświęconą architekturze rezydencjonalnej. Ponadto – w skrócie – uwzględniono zagadnienia związane z dziejami rezydencji w okresie jej upadku po najeździe szwedzkim, gruntowną przebudowę dla austriackiego Instytutu Kadetów oraz dzieje najnowsze.

² *Wiadomość o Krakowie przez Tad. Czackiego pisana w r. 1791* [w:] A. Grabowski, *Historyczny opis miasta Krakowa i jego okolic*, Kraków 1822, s. 271; W. Coxe, *Reise durch Polen* [...], t. I, s. 118; relację tę przytacza Grabowski, *Kraków i jego okolice*, wyd. V, Kraków 1866, s. 383; S. Bredetzky, *Bemerkungen auf einer Reise von der türkischen Grenze über Bukowina durch Ost- und West Galizien, Schlesien, Mähren nach Wien*, Wien 1804; J. Rohrer, *Reisebemerkungen über Ungarn und Galizien*, t. II, Wien 1809.

³ A. Grabowski, *Historyczny opis miasta Krakowa i jego okolic*, Kraków 1822; tenże, *Kraków i jego okolice*, Kraków 1830; tenże, *Kraków i jego okolice*, wyd. V, Kraków 1866; tenże, *Starożytności historyczne polskie*, Kraków 1840; tenże, *Skarbniczka naszej archeologii*, Lipsk 1853; J. Mączyński, *Pamiętka z Krakowa. Opis tego miasta i jego okolic*, cz. III, Kraków 1845.

⁴ S. Cercha, „Sprawozdania Komisji Historii Sztuki” VII, 1903, szp. CLXXXVI–CLXXXVII; S. Tomkowicz, *Łobzów* [w:] *Powiat krakowski*, „Teki Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej” II, 1906, s. 118–121; tenże, *O Bernardzie Morando, Santi Guccio i Marcynie Koberze artystach XVI w.*, „Prace Komisji Historii Sztuki” II, 1922; K. Sinko, *Santi Guccio Fiorentino i jego szkoła*, Kraków 1933.

rza Wielkiego, gucciowski pałac Batorego i pałac Zygmunta III (kształtowany jeszcze w dobie Władysława IV), który związał z Janem Trevano⁵. Podstawowe znaczenie mają badania Andrzeja Fischingera; w oparciu o interpretację źródeł (istotne znaczenie miał tu nieznanym wcześniej inwentarz z 1595 r.) autor przedstawił szczegółową rekonstrukcję pałacu batoriańskiego z lat 1585–1587 oraz jego rozbudowy z r. 1594, wykazując m.in., że południowe skrzydło galerii pokrywa się z fasadą, a nie elewacją dziedzińcową głównego skrzydła wazowskiego⁶. Zasadnicze założenia rekonstrukcji zostały potwierdzone w badaniach archeologicznych Kazimierza Radwańskiego⁷. W oparciu o rekonstrukcję Fischingera – program funkcjonalny pałacu Batorego charakteryzował A. Gruszecki. Miejsce pałacu Wazów w sztuce polskiej I. poł. XVII wieku – jako zjawiska charakterystycznego dla „stylu Wazów” – określił Adam Miłobędzki⁸. Początek badań nad łobzowskim ogrodem królewskim przyniosła praca Edmunda Jankowskiego, w której zamieszczono dane o zakładaniu ogrodu w czasach Batorego (bez podania źródła). W tym samym okresie ogrodowi łobzowskiemu poświęcił uwagę K. Buczkowski. Pierwszą rekonstrukcją kompozycji ogrodowej opracował Gerard Ciołek; widok autorstwa H. Dąbrowskiego opublikował L. Majdecki. Szczegółową analizę faz przekształceń założenia ogrodowego i jego relacji z architekturą przeprowadził Janusz Bogdanowski⁹. Całokształt materiałów źródłowych i badań dotyczących Łobzowa – począwszy od średniowiecza po czasy współczesne – zestawił Jan Władysław Rączka¹⁰, przedstawiając dzieje zespołu na tle szerokiej panoramy kulturowej; praca, która w zamierzeniu autora była tylko wstępem do pełnej monografii, jest do dziś najbardziej kompleksowym ujęciem problematyki łobzowskiej rezydencji królewskiej i jej późniejszej degradacji. Z problematyką łobzowskiej rezydencji wiążą się też prace W. Pocięchy o królowej Bonie, J. W. Rączki i Bogusława Krasnowolskiego

⁵ W. K i e s z k o w s k i, *Zamek królewski w Łobzowie*, „Biuletyn Historii Sztuki i Kultury” IV, 1935; zob. również: t e n ż e, *Santi Gucci Fiorentino. Uwagi na marginesie pracy K. Sinko*, „Biuletyn Historii Sztuki i Kultury” III, 1934.

⁶ A. F i s c h i n g e r, *Santi Gucci, architekt i rzeźbiarz królewski XVI wieku*, „Biblioteka Wawelska” 3, Kraków 1969, s. 15–18 i aneks 45, s. 151–154.

⁷ K. R a d w a ń s k i, *Konserwatorskie prace archeologiczne prowadzone w Krakowie w r. 1960*, „Biul. Krak.” III, 1961.

⁸ A. G r u s z e c k i, *Apartamenty królewskie pałacu Stefana Batorego* [w:] *Architektura dawna a współczesność*, „Materiały do teorii i historii architektury i urbanistyki” XVI, 1982; A. M i ł o b ę d z k i, *Architektura polska XVII wieku*, Warszawa 1980.

⁹ E. J a n k o w s k i, *Dzieje ogrodnictwa w Polsce*, Warszawa 1923; K. B u c z k o w s k i, *Z ogrodów stylowych w Polsce*, Kraków 1924; G. C i o ł e k, *Ogrody polskie*, Warszawa 1954; t e n ż e, *Ogrody polskie*, red. J. Bogdanowski, Warszawa 1978; L. M a j d e c k i, *Rejestr ogrodów polskich*, zes. 2, Warszawa 1964; J. L e p i a r c z y k, *O krakowskich ogrodach i parkach* [w:] *Zieleń Krakowa*, red. J. Dobrzycki, Kraków 1955; J. B o g d a n o w s k i, *Królewski ogród*, cz. I–II; t e n ż e, *Ogrody włoskie pod Krakowem*, mps, 1964; t e n ż e, *Ogród na Łobzowie*, mps, 1976; archiwum Woj. Kons. Zab. w Krakowie.

¹⁰ J. W. R a ń c z k a, *Królewska rezydencja*, cz. I–II; t e n ż e, *Przemiany krajobrazu podkrakowskiej rezydencji Łobzów*, wyd. Politechnika Krakowska, Kraków 1996.

o Młynówce Królewskiej, Michała Rożka o uroczystościach w barokowym Krakowie¹¹.

Bogate są **źródła pisane**. Przekazy średniowieczne zostały zestawione przez redakcję Słownika Historyczno-Geograficznego Województwa Krakowskiego w Średniowieczu¹². Budowę kazimierzowskiej wieży (1367) datuje napis w otoku piastowskiego orła, wmurowanego obecnie w fasadę budynku bramnego na zamku wawelskim¹³. Dla czasów nowożytnych zasadnicze znaczenie mają cytowane w pracach Fischingera i Rączki rachunki królewskie (w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie: Archiwum Skarbu Koronnego i Lustracje) oraz umowy i korespondencja z lat 1585–1587 (cytowana przez Grabowskiego, Kieszkowskiego, Fischingera, Rączkę). Rekonstrukcję rozplanowania rezydencji Batorego i pierwszej rozbudowy (1594) umożliwia inwentarz z r. 1595¹⁴. Rozbudowy tej dotyczą też współczesne jej zapisy w rachunkach królewskich, opublikowane przez Rączkę¹⁵. Rączka i Kieszkowski opublikowali też rachunki z Archiwum Skarbu Koronnego dotyczące przebudów z lat 1602–1605 i 1642–1646. Istotniejsze znaczenie dla analiz rozplanowania rezydencji Wazów, jej późniejszych remontów i stopniowego upadku mają inwentarze pałacu z ogrodem i folwarkiem z lat 1665, 1692, 1709/1710, 1733, 1736 i 1776¹⁶. Opis pałacu i ogrodu opublikowano w dziele Brauna i Hogenberga¹⁷. Wzmiankę o pałacu zamieścił Szymon Starowolski¹⁸.

Materiały kartograficzne to niektóre plany Krakowa (zwłaszcza „Kołłątajowski”) i Łobzowa (katastralny z 1848 r., ważny dla rekonstrukcji średniowiecznego układu wiejskiego; plan Gołuchowskiego z kompozycją ogrodu)¹⁹.

¹¹ W. Pocięcha, *Królowa Bona*, t. I, Poznań 1949; J. W. Rączka, *Młyny królewskie w krajobrazie Krakowa*, cz. I–II, „Teki Kom. Urb. i Archit.” 12–13, 1978–1979; B. Krasnowolski, *Młynówka Królewska – geneza i przekształcenia*, „Rocz. Krak.” 69, 2003; M. Rożek, *Uroczystości w barokowym Krakowie*, Kraków 1976.

¹² „Słownik Historyczno-Geograficzny Województwa Krakowskiego w Średniowieczu” (cyt. dalej: SHG), niepublikowane hasła *Łobzów*, *Nowa Wieś*.

¹³ J. W. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 22. O dziele tym wspomina Maciej Miechowita, *Chronica Polonorum*, Kraków 1521, s. 240, błędnie podając datę (1357).

¹⁴ AGAD, dz. XVIII, sygn. 65, s. 99–115; publ. Fischinger, *Santi Gucci*, s. 151–154, aneks 45.

¹⁵ AGAD, ASK, rachunki królewskie, sygn. 355, k. 42–43; J. W. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. II, s. 39, aneks 1.

¹⁶ AGAD, dz. XLVI, sygn. 47, s. 79–83; sygn. 48, s. 34–39v; dz. XLVII, sygn. 46, s. 109v–110v; sygn. 49a, s. 45v–50v; sygn. 50, s. 27–32v; Bibl. Czart., sygn. 2087/IV, s. 179–211.

¹⁷ Cyt. i tłum.: J. Banach, *Dawne widoki Krakowa*, Kraków 1983, s. 66.

¹⁸ S. Starowolski, *Polonia nunc denuo recognita et aucta*, Cracoviae 1632.

¹⁹ *Katalog dawnych map wieloskalowych Krakowa XVI–XIX w.*, red. M. Odlanicki-Poczobutt, Warszawa-Kraków 1981; M. Odlanicki-Poczobutt, Z. Traczewska-Białek, *Plan Kołłątajowski źródłem informacji o Krakowie*, „Rocz. Krak.” 48, 1977; *Mappa Łobzowa z przyległościami*, rys. K. Gołuchowski, przed poł. XIX w., Muzeum Historyczne m. Krakowa; publ.: Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 24, il. 7; plany katastralne Łobzowa i Nowej Wsi w Archiwum Państw. w Krakowie.

Przekazy ikonograficzne²⁰ inauguruje przedstawienie w panoramie Krakowa (1603–1605) w dziele Brauna i Hogenberga; w jednej z replik (1638) skorygowano liczbę okien w fasadzie²¹. Z doby destrukcji pałacu pochodzą m.in. widoki Zygmunta Vogla (1799) i ich repliki, dwa rysunki Józefa Brodowskiego (1818), litografie według rysunków Michała Stachowicza (publ. 1820) i Antoniego Langeo.

Materiały planistyczne dotyczą budynku Instytutu Kadetów²²; dla królewskiego pałacu znaczenia ma tylko inwentaryzacja dawnego skrzydła frontowego (z galerią dziedzińcową i ujmującymi ją fragmentami skrzydeł bocznych) z 1850 r. oraz projekt budynku Instytutu z 1854 r., rejestrujący adaptowane mury pałacu²³.

Rezydencja królewska i jej przekształcenia

Na **ukształtowanie przestrzenne Łobzowa w XIII i 1 poł. XIV w.** istotny wpływ miały: przekopanie młynówki Rudawy (późniejszej Królewskiej) ok. 1285 r. w łączności z budową najstarszych fortyfikacji Krakowa²⁴ oraz formowanie sieci drożnej i lokacje wsi na północno-zachodnim przedpolu miasta. Wielka Lokacja Krakowa (1257) przyniosła m.in. ukształtowanie kompleksów rolnych (o rozłogu północ-południe) i „wachlarzowo” wpisanych w nie traktów handlowych. Jedna z dróg ku północnemu zachodowi odpowiadała dzisiejszym ulicom Łobzowskiej i Kazimierza Wielkiego, inna – Karmelickiej („Czarna Ulica”) i Juliusza Leo²⁵. Z zagospodarowywaniem terenów otaczających lokacyjny Kraków związane były lokacje wsi, m.in. Łobzowa (przed 1337²⁶) z nawisem w rejonie ul. Kazimierza Wielkiego.

Faza I: *fortalicium* Kazimierza Wielkiego. Datę budowy określa napis w otoku wspomnianego kazimierzowskiego orła: *Sub anno d[omi]ni MDCCCXVII inceptum e[st] [a]edificari hoc fortalicium [p]er Do[mi]num Kaz[imirum] Regem Poloniae*²⁷. W 1420 r. jest ono określone jako *Curia regalis*

²⁰ Charakterystyka w oparciu o badania Pracowni Ikonografii Krakowa Muzeum Narodowego w Krakowie; tamże dane dotyczące poszczególnych widoków.

²¹ G. Braun, F. Hogenberg, *Civitates orbium terrarum*, t. VI *Theatrum [...] praecipuarum totius mundi urbium [...]*, Coloniae 1617, tabl. 43. Omówienie i datowanie widoków: Ba-nach, *Dawne widoki*, s. 74, 80–82, 179–182.

²² Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie-Rembertowie; mikrofilm: archiwum Wojew. Kons. Zab. w Krakowie.

²³ Materiały te publikuje K. Sinko, *Santi Gucci, op. cit.*

²⁴ B. Krasnowolski, *Młynówka, op. cit.*

²⁵ Por. analizy pod kierunkiem Z. Beiersdorfa w ramach *Studium historyczno-konserwatorskiego Krakowskiego Zespołu Miejskiego*, mps, PKZ Kraków 1984–1986 (teczki: *Łobzów, Nowa Wieś*); B. Wyrozumska, *Drogi w Ziemi Krakowskiej do połowy XVI wieku*, Ossolineum 1978.

²⁶ Najstarsza wzmianka o wójcie; *Łobzów*, SHG; *Kodeks dyplomatyczny m. Krakowa* 1, 162.

²⁷ Płaskorzeźba ta znalazła się w 1791 r. w puławskich zbiorach Izabelli Czartoryskiej;

*Lobzów*²⁸, w r. 1443 jako *castellum Lobzow* (terminu *castellum* użył też Długosz)²⁹, w r. 1517 jako *curia regalis*³⁰. Odbywałyby się tu sądy ziemskie³¹. Wzmianki m.in. z lat 1565–1569 mówią o zamku jako o wieży³² i sąsiadującej z nią wodzie: *turris murata versus meridiem aquae circumducta* (1558)³³; chodzi zapewne o pozostałość fosy zasilanej z Młynówki Królewskiej. Po wewnętrznej stronie fosy mógł istnieć mur obronny³⁴. Rekonstrukcję zamku jako dwukondygnacyjowej wieży o kwadratowym rzucie przyjmują Fischinger i Kieszkowski w oparciu o analizy nowożytnych inwentarzy, zwłaszcza z r. 1595, w którym średniowieczna część rezydencji określana jest jako *kamienica stara*³⁵. Rozwiązanie takie było charakterystyczne dla realizacji kazimierzowskich (por. wawelskie *palatium*, rozbudowa zamku żupnego w Wieliczce³⁶, może zamek w Niepołomicach). Charakter wewnętrznych podziałów pozostaje w sferze domysłów. Analogie z Wawelem i Wieliczką skłaniają do hipotezy o jednoprzestrzennych rozwiązaniach na obu kondygnacjach, z żebrowymi sklepieniami na centralnym filarze³⁷.

Budowę zamku kazimierzowskiego w Łobzowie można wiązać z systemem

A. Grabowski, *Historyczny opis miasta Krakowa i jego okolic*, Kraków 1822, s. 271 (cyt. opracowanie: *Wiadomość o Krakowie przez Tad. Czackiego, napisana w r. 1791*).

²⁸ *Kodeks dyplomatyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego* 1, Kraków 1870, nr 76;

²⁹ *Łobzów*, SHG; *Zbiór dokumentów małopolskich* 3, wyd. S. Kuraś, nr 655; J. Długosz, *Historia Poloniae* III, s. 459.

³⁰ *Kodeks dyplomatyczny UJ* 1, nr 127; 4, nr 58; S. Tomkowiicz, *Powiat krakowski*, s. 118, 119.

³¹ Notowane od r. 1382; *Łobzów*, SHG; *Starodawne prawa polskiego pomniki* 8, nr 1208; J. W. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 26.

³² AGAD, ASK, dz. XVIII, sygn. 5, k. 136; W. Kieszkowski, *Zamek królewski*, s. 13; J. W. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 28; Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. I, s. 19.

³³ AGAD, ASK, dz. LVI Ł 4, s. 9. W tym kontekście istotna jest wzmianka z 1440 r. o stawie przy zamku łobzowskim (*Łobzów*, SHG; *Matricularium Regni Poloniae Summaria* V/2, 6080; J. W. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 29; zob. także *Inwentarz Wielkorządów Krakowskich 1736*, Bibl. Czart., sygn. 2087/IV, s. 211).

³⁴ Pozostałością byłby mur z kamienia łamanego w ścianie piwnicy przyległej od zachodu do sieni wjazdowej pałacu Zygmunta III; S. Sławiński, M. Sulma, *Badania architektoniczne*, s. 9.

³⁵ Rzut kwadratowej wieży jest do dziś czytelny w południowo-wschodniej części gmachu, jednak sondażowe badania architektoniczne nie przyniosły tu uchwycenia średniowiecznych wątków; Sławiński, Sulma, l.c.

³⁶ A. Fischinger, *Czym była Kurza Noga w Zamku Królewskim na Wawelu*, „Rocz. Krak.” 55, 1989; S. Świszczowski, *Geneza założenia zamku żupnego w Wieliczce i ich późniejszy rozwój*, „Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce” 2, 1968; B. Krasnowolski, *Zamek żupny w Wieliczce. Dokumentacja historyczna*, mps, PKZ Kraków 1983.

³⁷ Za takim charakterem wieży kazimierzowskiej przemawiałyby analiza rozplanowania pałacu z I. poł. XVII w.: kwadratowa, południowo-wschodnia część pałacu adaptująca ową wieżę, byłaby na obu kondygnacjach podzielona krzyżującymi się ścianami na cztery pomieszczenia (il. 2, pomieszczenia 19/32, 21–23 i 47–50); podziały takie łatwo można było wbudować w gotycką konstrukcję z centralnym filarem. Kazimierzowską tradycją mogła być notowana tu w XVII w. kaplica.

obronnym przedpoła Krakowa. Tworzyły go też warownia w rejonie dzisiejszego Nowego Kleparza³⁸ oraz zamki w Niepołomicach, Wieliczce, Skawinie, zabezpieczające trakty do miasta. Łobzowskie *fortalicium* chroniło też Młynówkę Królewską i dobra królewskie. W 1367 r., jednocześnie z budową zamku, król lokował na prawie niemieckim *novam villam iuxta allodium nostrum Lobzow*³⁹. W ten sposób z lokowanego wcześniej Łobzowa wydzielono „Nowy Łobzów”, późniejszą Nową Wieś⁴⁰, zaś cały dawny teren Łobzowa rozpadł się na trzy jednostki: wsie Stary i Nowy Łobzów (Łobzów i Nową Wieś) oraz *castellum* Łobzów⁴¹. Conajmniej jednocześnie z budową zamku powstał sąsiadujący z nim folwark królewski, wymieniony przez króla (jako *allodium nostrum Lobzow*) w dokumencie wydzielającym Nową Wieś. Można hipotetycznie przyjąć, że królewskie *castellum* wpisano w lokacyjny pas ziemskiego uposażenia soleckiego (wójtowskiego), w obrębie którego rozwinął się też królewski folwark. Nie da się natomiast stwierdzić, czy istniał już wówczas ogród związany z zamkiem. Fakt, że dopiero w okresie budowy batoriańskiego pałacu prowadzono roboty niwelacyjne związane z zakładaniem ogrodu zdaje się wskazywać, że jeżeli istniał, to w innym miejscu, może na terenie folwarku.

Faza II (przekształcenia z XV i XVI w., przed 1585 r.) jest słabo udokumentowana. Cytowane przekazy z lat 1565–1569 mówią m.in. o zabudowie drewnianej; jej stosunek do gotyckiej wieży i układ całości (dziedziczne założenie o zasięgu podobnym jak w fazie batoriańskiej, z ogrodem?)⁴² pozostają w sferze hipotez. Status zamku królewskiego i niektóre spośród udokumentowanych faktów (działalność Jana Bonera jako królewskiego tenturariusza Łobzowa na początku XVI w.; związek zamku z królową Boną; prace kaflarza Bartłomieja z Kazimierza w latach 1523–1535⁴³, wykonującego w tymże okresie wawelskie piec⁴⁴) mogą wskazywać na równoległość niektórych przeobrażeń zamków łobzowskiego i wawelskiego. Przekazy te, zbyt ogólne dla wyciągania dalej idących wniosków, mogą wskazywać, że w okresie budowy renesansowego zamku wawelskiego dokonywano modernizacji także w Łobzowie.

³⁸ Z. Beiersdorf, *Kleparz, studium historyczno-urbanistyczne*, mps, PKZ Kraków 1978.

³⁹ *Kodeks dyplomatyczny Małopolski* 1, 293.

⁴⁰ Por. wzmianki z lat 1449 i 1451 o kmieciach *de Nowa wyesz alias de Lobzow: Nowa Wieś*, SHG; *Starodawne prawa polskiego pomniki* 2, nry 3381, 3449, 3450.

⁴¹ Por. wzmianka z r. 1493: *Łobzów*, SHG; *Matricularium Regni Poloniae Summaria* 2, wyd. T. Wierzbowski, nr 259; J. W. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 29.

⁴² W ten sposób założenie to rekonstruuje J. Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. I, s. 19–21 i il. 3.

⁴³ AGAD, or. 1411 (cyt. za: Łobzów, SHG); W. Pocięcha, o.c.; *Rachunki budowy zamku królewskiego (do 1535)*, wyd. O. Łaszczyńska, Kraków 1952, s. 22, przypis 45; J. W. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 28.

⁴⁴ Por. M. Piątkiewicz-Dereniowa, *Kafle epoki wczesnego renesansu*, „Studia do Dziejów Wawelu” II, 1960; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. IV *Miasto Kraków*, cz. I *Wawel*, red. J. Szablowski, Warszawa 1965, s. 35.

Fazę III, budowę manierystycznego pałacu Stefana Batorego (1585–1587) przedstawił A. Fischinger, rekonstruując dziedzińcowe założenie, w którym ówczesne główne, piętrowe skrzydło zachodnie (w *Inwentarzu* z 1595 r. *druga część zamku... nowo postawiona na zachód słońca*) powiązały z usytuowaną w południowo-wschodniej części założenia gotycką wieżą (*kamienica stara* wg tegoż *Inwentarza*) trzy skrzydła piętrowych galerii (*ganków*), na parterze otwartych arkadowo do dziedzińca, na piętrze zaś krytych, oświetlonych z obu stron oknami. Skrzydło południowe akcentowała na osi brama wjazdową na dziedzińiec, zwieńczona *wieżyczką*; podobna, lecz skromniejsza brama przerywała w połowie bieg przeciwległego skrzydła północnego, prowadząc do ogrodu. Analogicznie pomyślane wschodnie skrzydło *ganku* wiązało się z północnym pod kątem prostym; w narożniku między nimi zlokalizowano się klatkę schodową. Elementem kompozycji był kwaterowy ogród. Główne skrzydło pałacu, o układzie dwutraktowym, obejmowało po siedem pomieszczeń (*gmachów* wg terminologii umowy z Guccim z 1585 r.) na parterze i piętrze, grającym rolę *plano nobile*. Przez analogię z innymi dziełami Gucciego można wnioskować, że główne skrzydło pałacu i *kamienica stara* zwieńczone zostały wysokimi szczytami i nakryte dwuspadowymi dachami; wraz z osiowymi akcentami w elewacjach południowej i północnej – stwarzało to wrażenie symetrii.

Rekonstrukcję Fischingera można uzupełnić o szczegóły (il. 1). Po siedem *gmachów dolnych* i *górných* (czyli pomieszczeń na parterze i piętrze) z inwentarza z 1595 r. odpowiada *gmachom spodnim* i *wierzchnim* w umowie z 1585 r. W dwutraktowym rzucie, reprezentacyjne, znajdujące się od strony dziedzińca, wielookienne *izby*, były dostępne z sieni. Interpretując sien jako przelotową, uzyskujemy teoretyczną rekonstrukcję rzutu opartą o zasady symetrii, decydującą – zgodnie z charakterem gucciowskiej architektury – o symetrii i osiowości bryły i elewacji. *Sieni dolnej* na parterze [22]⁴⁵, mieszczącej klatkę schodową (*wschód*), odpowiada *sień górna* na piętrze [15], oświetlona parą okien. Na obu kondygnacjach znajduje się po jednym pomieszczeniu z pięcioma oknami, tj. *druga izba* parteru [23] i *izba wielka* piętra [21], po jednym z czterema oknami, tj. *izba Wielka* parteru [25] i *Izba* piętra [16], po dwa z dwoma oknami, tj. *sklep* [24] i *sklep drugi* [26] na parterze oraz *komnata* [17] i *komnata czwarta* [20] na piętrze, wreszcie po dwa o jednym oknie, tj. *sklep trzeci* [27] i *czwarty* [28] na parterze, *komnata druga* [18] i *trzecia* [19] na piętrze. Pomieszczenia w zachodnim trakcie parteru były sklepione (*sklepy*), co odpowiada umowie z 1585 r., przewidującej, że spośród siedmiu wewnątrz *gmachów na spodku* [...] *mają być cztery zasklepione*⁴⁶. Osiowa sytuacja sieni i klatki schodowej były zapewne zaakcentowane przez ryzalit; odwołać się tu można tylko do analogii (por. w Księżu Wielkim), bowiem ikonografia nie dokumentuje skrzydła za-

⁴⁵ W omawianej i kolejnej fazie numery w nawiasach [] odnoszą się do il. 1, odpowiadając kolejności pomieszczeń wymienianych w *Inwentarzu* z 1595 r.

⁴⁶ Cyt. za: A. Fischinger, *Santi Gucci*, s. 142, aneks 11.

chodniego. Elewacja zewnętrzna miałaby dyspozycję pięcioosiową, dziedzińcowa – siedmioosiową, przy czym oś centralną akcentowałby tu okazały portal z tablicą fundacyjną (zob. niżej, charakterystyka detalu).

Może już w fazie batoriańskiej (najpóźniej w wazowskiej) pałac był częściowo podpiwniczony. Trzy sklepione komory piwniczne, które lustracje z XVII i XVIII w. wspominają pod zachodnią częścią ówczesnego skrzydła południowego – zachowały się zasadniczo, po licznych przekształceniach, do dzisiaj⁴⁷. Dwie z nich (środkowa i zachodnia) – znajdowały się w obrębie rzutu skrzydła „batoriańskiego” w jego południowej osi, *pod sklepem drugim* [26] i *izbą drugą* [25]. Według umowy z Guccim z 1585 r. – miał on w *wieży [...] piwnice zasklepić*. Świadczyłyby to o wprowadzeniu sklepień do piwnic (piwnicy ?) pod gotycką częścią kazimierzowską. Na ślady tej piwnicy dotąd nie natrafiono; odpowiadałaby ona *czwartej piwnicy*, niezwiązanej ze wspomnianymi trzema, wymienianej w lustracjach siedemnasto- i osiemnastowiecznych oraz piwnicom *piątej* i *szóstej* w inwentarzu z 1595 r.

Brak detalu architektonicznego zmusza do oparcia się na źródłach pisanych i analogiach w dziełach Guccio. Nie znamy pierwotnego wyglądu galerii; klasycyzujące loggie filarowo-kolumnowe na widokach z 1 poł. XIX w. są obce gucciowskiemu manieryzmowi, przypominając wzory wczesnobarokowe. Umowa z 1585 r. zobowiązała Guccio do wykonania kamiennych portali i obramień okiennych na parterze, kominków, szczytów dachów, obramień okiennych w galeriach (podobne obramienia i portale, niewątpliwie dla ujednoczenia całości, miano wprowadzić w *starej wieży*); przewidziano wykonanie z *kamienia pińczowskiego* portali wjazdowych (*wrót*): okazalszego na dziedzińcu i skromniejszego od ogrodu. Posadzki na parterze, w gankach i *do tylnich wierzchnich gmachów* miano wykonać z cegły, w reprezentacyjnych wnętrzach piętra – z kamienia (*kamienne płazy*). Lustracje pałacu z 2. poł. XVII i z XVIII w. pozwalają identyfikować owe detale oraz ceglane i kamienne posadzki. Inwentarz z 1736 r. ukazuje wygląd reprezentacyjnej bramy na osi dziedzińcowej elewacji skrzydła zachodniego; z kompozycją portalu (arkada na filarach flankowana parą półkolumn) wiązałyby się tablica fundacyjna z datą 1586⁴⁸. W tymże inwentarzu uwagę zwracają portale w skrzydle zachodnim: *odrzwia kamienne w róże* to zapewne rozetki, właściwe gucciowskiej kamieniarce.

Równoległe z budową pałacu zakładano ogród; autorem kompozycji był włoski ogrodnik Lorenzo Bosetto, pracujący zapewne według ogólnego projektu Guccio (byłby to *wizerunek* przekazany Lorenzowi zgodnie z listem króla do wielkorządcy krakowskiego z 23 sierpnia 1585 r.)⁴⁹. Wynikający z rachun-

⁴⁷ Przeprowadzone w ramach niniejszego studium badania architektoniczne wykazały, że ściany tych piwnic są przesłonięte przez wątki z XVIII w.

⁴⁸ Wg wsp. inwentarza: *Odrzwia kamienne na dziedzińcu wychodzące, nad którymi okno w ramie cirkulowej, przy tych odrzwiach od dziedzińca są pobok dwie kolumny kamienne [...], u góry zaś między tymi kolumnami jest w kamieniu napis: „Stephanus DEI Gratia Rexoloniae M.D.L etc. restauravit et aedificavit domum istam Anni Dni MDLXXXVI”.*

⁴⁹ Stefan Batory polecając ogrodnika łobzowskiego oznajmia, *żeśmy przyjęli [...] Lorenza*

ków znaczny zakres prac przy plantowaniu terenu zdaje się wskazywać, że ogród założono od podstaw, bez adaptacji ewentualnego starszego założenia. Istotne znaczenie dla odtworzenia kompozycji mają zalecenia wydane Lorenzowi przez wielkorządcę⁵⁰; jest w nich mowa o trzech kwaterach *na ogród dla ziela* oraz o dwunastu kwaterach dla drzew owocowych i winnicy. Przekaz ten znajduje tylko częściowe odzwierciedlenie we wspomnianym widoku z lat 1603–1605, co zdaje się wskazywać na dokonane w międzyczasie zmiany. Zasadniczą kanwą układu ogrodowego⁵¹ były dwie, ujęte strzyżonymi drzewami, krzyżujące się pod kątem prostym aleje (*droga szeroka wielka grabiną z obudwu stron obsadzona* oraz *droga druga... także grabiną obsadzona* według opisu w cytowanym inwentarzu z 1736 r.). Na skrzyżowaniu alej zapewne już wówczas znajdowała się fontanna (jej ruiny odnotowuje tenże inwentarz). Wspomniane trzy kwatery – to zapewne południowo-wschodnia (sąsiadująca z pałacem i dostępna z dziedzińca przez wspomnianą bramę na osi galerii), południowo-zachodnia i północno-zachodnia, rozwiązana wokół kopca widokowego (wiązanego później z Esterką), zaznaczonego – jak się wydaje – na panoramie miasta z lat 1603–1605. Północno-wschodnią zajmowałby ów sad, podzielony na dwanaście kwater⁵². Ogród otoczony był wówczas drewnianym ogrodzeniem⁵³. Od wschodu przeprowadzono wzdłuż ogrodu koryto młynówki⁵⁴. Obok ogrodu, nad młynówką, znajdował się ówczesny dom ogrodnika (sytuację określił list Batorego z 23 września 1585 r.)⁵⁵, położony w innym miejscu niż późniejszy, podpisany na widoku z lat 1603–1605 (zob. niżej); zapewne sąsiadowały z nim nad tąże młynówką drewniana kuchnia i łaźnia⁵⁶. Po zewnętrznej,

*Bozetha Włocha do sadu naszego nowo wymierzonego w Łobzowie sadownikiem, który ma w tym sadzie naszemu wszystkie sprawować, jakośmy dostateczny wizerunek zostawili [...]. Poruczyliśmy [...] wielkorządcy, aby jemu dom nad Rudawką zbudował [...]. Któryto sad w dobrem opatrzeniu [...] wystawić i mieć ma. Do którego sadu ma być przyłączony ogród dla użytków ku potrzebie naszej; A. Grabowski, Kraków i jego okolice, wyd. V, s. 224–225 (w oparciu o nieznanne źródło). Zob. także: G. Ciołek, W. Plapis, *Materiały do słownika twórców ogrodów w Polsce*, Warszawa 1968; J. Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. I, s. 22.*

⁵⁰ Jankowski, o.c., s. 32 (cytowane bez podania źródła).

⁵¹ Analiza i hipotetyczna rekonstrukcja: Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. I, s. 21–23 i il. 4.

⁵² *Inwentarz z 1595 r. zdaje się wyodrębniać plac i miejsce do sadzenia ziół rozmaitych i owoców włoskich bardzo przestronne* (odpowiadałoby ono owym trzem kwaterom) oraz sad (w kwaterze północno-wschodniej), w którym drzewa rodzajnego starego pospolitego niewiele, nowo szczepionego około sta szczepów jest zaś w tym roku więcej przybędzie; cyt. za: Fischinger, *Santi Gucci*, s. 154, aneks 45.

⁵³ *Inwentarz z 1595 r.: Tenże ogród jest parkanem nowym wielkim, z tarcic zrobionym, obwieziony [...] i dachem czerwono farbowanym wszytek przykryty*; cyt. za: A. Fischinger, *Santi Gucci*, s. 154, aneks 45.

⁵⁴ O pracach nad przesuwaniem koryta jest mowa od początku zakładania ogrodu, to jest od r. 1585 (zob. przypis 31).

⁵⁵ *Wolne mieszkanie tenże sadownik mieć ma: jakoż poruczyliśmy [...] wielkorządcy, aby jemu dom nad Rudawką, izbę, sień i komorę postawił i zbudował*; cyt. za: Grabowski, *Kraków i jego okolice*, wyd. V, s. 224.

⁵⁶ Por. *Inwentarz z 1595 r.*; A. Fischinger, *Santi Gucci*, s. 154, aneks 45.

wschodniej stronie założenia znalazł się warzywnik⁵⁷, znany ze wsp. widoku, powiązany z sadem w oparciu o królewskie polecenie: *Do którego sadu ma być przyłączony ogród dla użytków ku potrzebie naszej*⁵⁸. Tak przedstawiające się założenie wywodziło się z włoskich ogrodów renesansowych; za przykład tego rodzaju kompozycji kwaterowych z kopcem widokowym (a zarazem relacji między ogrodem a pałacem) uznać można rzymską *Villa Medici* z poł. XVI w.⁵⁹

Zgodnie z charakterem sztuki Guccio, całość – pałac, ogród, folwark – objęto jedną myślą kompozycyjną. Wyraziła to Anna Jagiellonka w liście z 1587 r.: *Radzibyśmy, aby tam porządek i ochędostwo, ozdoba z pożytkiem [...] z dobrą proporcją włożone były, aby pałac z ogrodem, a ogrody z gumnem i przynależnościami dobrze respondowały*⁶⁰.

Faza IV; pierwsze przekształcenie pałacu staraniem Zygmunta III Wazy (1594) zapowiadało już późniejsze, gruntowne zmiany. Koncepcję manierystycznej rezydencji z galeriami pełniącymi raczej dekoracyjną, niż praktyczną funkcję, zmodyfikowano dobudowując do galerii wschodniej skrzydło określone w *Inwentarzu* z 1595 r. jako *gmach nowo przybudowany do kamienicy starej*. Autor przebudowy był, jak wynika z dokonanej wypłaty, Włochem⁶¹; jego identyfikacja z Guccim bądź z przedstawicielem odmiennej orientacji artystycznej (przebudowa wawelskich wnętrz po pożarze z 1595 r. reprezentuje barok w typie właściwym Madernie) nie jest możliwa. O ówczesnej randze rezydencji świadczyły wydarzenia z czerwca 1596 r.: narodziny królewicza Władysława i wizyta legata papieskiego Gaetano⁶².

Hipotetyczną rekonstrukcję ówczesnego rozplanowania *gmachu nowo przybudowanego* wraz z wnętrzem *kamienicy starej* da się przeprowadzić w oparciu o *Inwentarz* z 1595 r. Przebudowa gotyckiej wieży, dokonana przynajmniej częściowo w fazie poprzedniej, objęła ukształtowanie manierystycznego szczytu oraz osadzenie (w tymże szczycie ?) tablicy z herbami Polski i Litwy⁶³. We wnętrzu wieży na parterze znalazły się *wschód z sionką* [1] oraz *izba wielka* [2] oświetlona dwoma oknami (zapewne od południa i wschodu). *Wschód* o czter-

⁵⁷ Por. J. Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. I, il. 4, ozn. „N”.

⁵⁸ Por. przypis 49. Miejsce owego warzywnika zajmuje dziś firma ogrodnicza „Ogród Łobzów”.

⁵⁹ J. W. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 24–25 i il. 8.

⁶⁰ A. Grabowski, *Kraków i jego okolice*, wyd. V, s. 225; por. *Z luźnych kart w Bibliotece Zamoyskich*, wyd. S. Cercha, „Spraw. Kom. do Badań Hist. Sztuki 7, 1903, s. CLXXXVII; J. W. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. II, s. 29.

⁶¹ W. Kieszkowski, *Zamek*, przypis 31 (w oparciu o: AGAD, ASK, sygn. 355, s. 425v).

⁶² S. Tomkiewicz, *Łobzów [w:] Powiat krakowski*, s. 121. W diariuszu podróży Gaetana zapisano: *Legat [...] zatrzymał się w wiejskim domu królewskim zwanym Łobzów: pałac i ogród bardzo piękne*; cyt. za: J. U. Niemcewicz, *Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce*, wyd. J. N. Bobrowicz, t. II, Lipsk 1859, s. 98.

⁶³ O przekształceniach tych wspomina *Inwentarz* z 1595 r.: *Kamienica stara [...] Nad nią są insygnia koronne i W.X.Lit. dane troje w kamieniu wybite, z których constat, że antiquitas starego muru jest odnowiona w połowicy mniejszej*; cyt. za: A. Fischinger, *Santi Gucci*, s. 151, aneks 45.

nastu kamiennych stopniach prowadził na górne kondygnacje (*do gmachów górnych*) i piwnic⁶⁴. Nad lokalnościami parteru znajdowała się – dostępna z części przybudowanej w 1594 r. *komnata*, nad nią zaś *kaplica* [8]. Jak wynikałoby z przedstawionej tu interpretacji danych z 1595 r. – wieża była budowlą dwupiętrową, zatem wyższą o kondygnację od nowożytnego pałacu. Można mniemać, że zachowano tu jeszcze średniowieczny podział na kondygnacje. Wydaje się, że podpiwniczenie [13, 14] – przynajmniej częściowo – wprowadzono wtórnie ok. 1585 r.

Poziomy *gmachu nowo przybudowanego* w 1594 r. nie odpowiadały poziomom gotyckiej wieży. Dolną kondygnację tego *gmachu* [9–11] określono w 1595 r. jako *piwnice* (zespół czterech komór)⁶⁵, kondygnacja parteru komunikowała się z piętrem wieży. Na parterze zlokalizowano obszerną *izbę* [3] zajmującą chyba całą szerokość rzutu, oświetloną czterema oknami. W części północnej umieszczono *komnatę* z jednym oknem [4] i narożną *komnatę mniejszą* z oknami od północy i wschodu [5]. Ponad tymi pomieszczeniami, bezpośrednio pod dachem, znalazła się jednoprzestrzenna kondygnacja, zajęta w całości przez *salę wielką z kominem* [6], oświetloną jedenastoma oknami; wewnątrz to nie komunikowało się z kaplicą pod dachem wieży, lecz z niższą kondygnacją wieży, obejmującą wspomnianą *komnatę*.

Ogród rozwijano zapewne zgodnie z wcześniejszymi założeniami. Miejsce Włocha Lorenzo Bosetto zajął Adrian, uważany przez *Inwentarz* z 1595 r. za Włocha, raczej identyczny z wymienianym później (1600) Adrianem van der Mel (Met ?); były to przybysz z Niderlandów⁶⁶.

Faza V to gruntowna przebudowa pałacu jako wczesnobarokowej rezydencji Zygmunta III Wazy (1602–1605), zapewne pod kierunkiem królewskiego budowniczego Jana Trevano; datę 1604 umieszczono na kartuszu herbowym⁶⁷. Efekt ilustruje najstarsza ikonografia – przedstawienie pałacu na wspomnianym widoku, opracowanym współcześnie z przebudową. Istotne znaczenie mają inwentarze z 2. poł. XVII i 1. poł. XVIII w., mniejsze – rachunki z okresu przebudowy. Podstawowym źródłem jest sam budynek, w murach którego przetrwały elementy XVII-wiecznego założenia. Nie da się rozdzielić omawianych prac od przebudowy z lat 1642–1646, zapewne również pod kierunkiem Trevana. Zasadniczy zakres, scharakteryzowany przez Kieszkowskiego i Fischingera⁶⁸, to budowa nowego skrzydła głównego (południowego), o symetrycznej

⁶⁴ Jak się wydaje, *Inwentarz* z 1595 r. wspomina tu *piwnicę piątą nowo przybudowaną* (jest to może ta sama piwnica, którą według umowy z 1585 r. zasklepić miał Santi Gucci) oraz *drugą piwnicę w bok ku kuchni* (a więc od wschodu).

⁶⁵ W inwentarzach z XVII i XVIII w. wewnątrz te określane są jako *sklepy* i zaliczane do parteru, w związku z czym kondygnacja określana w r. 1595 jako parter – figuruje w nich jako piętro.

⁶⁶ J. Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. I, s. 22.

⁶⁷ Czteropolowy, wykonany z brązu kartusz z herbami Polski, Litwy i śladem po Snopku Wazów, znajduje się w zbiorach Muzeum Czartoryskich; S. Tomkiewicz, *Łobzów [w:] Powiat krakowski*, s. 121; W. Kieszkowski, *Zamek*, ryc. 12 i przypis 33.

⁶⁸ W. Kieszkowski, *Zamek królewski*; A. Fischinger, *Santi Gucci*, s. 16.

kompozycji rzutu, bryły i fasady (z wysokim dachem i centralnym ryzalitem), przekształcenie skrzydła batoriańskiego (jako bocznego) i wprowadzenie okazałego, wczesnobarokowego detalu. Drugorzędne znaczenie miałyby korekty kompozycji ogrodowej⁶⁹.

Dotychczasowe ustalenia można poszerzyć. Przeprowadzone badania wykazały słuszność tezy Fischingera, że skrzydło wazowskie zastąpiło wyburzoną, batoriańską galerię: wynika to z analiz inwentarzy i badań architektonicznych⁷⁰. Trójskrzydłową rezydencję podporządkowano zasadom osiowej symetrii. Operując detalem, którego bogactwo kontrastowało z surowością elewacji, wywodziła się z wzorów wczesnego baroku rzymskiego, będąc wraz z innymi realizacjami Zygmunta III przykładem „stylu Wazów”⁷¹. Główne, południowe skrzydło miało rzut jednotraktowy, pięciosiowy, z sienią przejazdową pośrodku i amfiladowym ciągiem pomieszczeń, zaakcentowanym sytuacją portali; od dziedzińca biegła siedmioprześłowa, piętrowa galeria, wiążąc się z galerią skrzydła wschodniego. Skrzydło batoriańskie utrzymało dwutraktową dyspozycję; zmieniono podziały i funkcje pomieszczeń reprezentacyjnych na gospodarcze. Komunikację poziomą rozwiązywały galerie, pionową cztery klatki schodowe. *Schody pryncypalne* [19]⁷² umieszczono przy południowo-wschodnim narożniku dziedzińca, w obrębie dawnej gotyckiej wieży, gdzie klatkę schodową notował *Inwentarz* z 1595 r. i gdzie odmiennie ukształtowane schody znajdują się nadal. Przypuszczalna forma dwubiegowej klatki schodowej (z 1594 r. lub z omawianej fazy) odpowiadała reprezentacyjnym rozwiązaniom wczesnego baroku z wawelskimi Schodami Senatorskimi na czele. Miejsce swe zachowały też schody skrzydła batoriańskiego [10–11, 32], zapewne jednak przekształcono ich formę. Znaczenie drugorzędne miały kręcone schody w *sieni* [7]. Czwarty pion komunikacyjny znajdował się przy północno-wschodnim narożniku dziedzińca, w biegu galerii [61]; notowany w 1595 r., wiązał się z fazą gucciowską.

Fasada uzyskała symetryczną, jedenastoosiową kompozycję o rytmie 1-2-2-1-2-2-1⁷³. Narożniki fasady i ryzalitu zaakcentowano boniami, artykulację poziomą tworzyły gzymsy. W ryzalicie znalazł się portal z rustykowaną arkadą, nad nim trzy okna. Kamienne obramienia okien miały gzymsy i parapety, na piętrze oparte o gzyms. Elewacje zewnętrzne skrzydeł bocznych utrzymać musiały podobną dyspozycję; z uwagi na obecność starszych elementów zapewne nie udało się osiągnąć symetrycznych rozwiązań. Bryłę, której ujednoczenie

⁶⁹ J. Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. I, s. 23–24 i il. 5.

⁷⁰ S. Sławiński, M. Sulma, o.c., s. 10–11.

⁷¹ Por. A. Miłobędzki, *Architektura polska XVII wieku*, Warszawa 1980, s. 117, 119.

⁷² W omawianej fazie numery w nawiasach [] odnoszą się do il. 2, odpowiadając kolejności pomieszczeń wymienianych w *Inwentarzu* z 1710 r.

⁷³ Najstarsza ikonografia (1603–1605) ukazuje fasadę dziewięcioosiową, błąd rysownika (gdy sporządzano widok trwała budowa?) koryguje replika z 1638 r. Jedenaście osi rejestruje Brodowski i analiza inwentarzy.

zatarło odrębność kazimierzowskiej wieży⁷⁴, określiły wysokie dachy ze sterczynami na kalenicy i wywietrznikami.

Wygląd galerii dziedzińcowych – przy skrzydłach głównym i wschodnim oraz tworzącej północne zamknięcie dziedzińca – dokumentują lustracje z 2. poł. XVII i 1. poł. XVIII oraz ikonografia z XVIII/XIX w. (przyziemie galerii głównego skrzydła). Galeria skrzydła głównego miała na parterze siedem arkad na kamiennych filarach, z półkolumnami wspierającymi belkowanie. Według opisu z 1736 r. był to *ganek na sześciu filarach kamiennych sklepiony, pod tym sklepieniem ankieł żelaznych jednym końcem w mur, a drugim w filary usadzonych Nro 6, posadzka z kamienia ciosanego*. Na piętrze znajdowała się architradowa galeria z kolumnami, wspierającymi okap dachu. Lustracje notowały tu kolumny drewniane, wprowadzone może wtórnie w miejsce kamiennych po zniszczeniach z doby „potopu”. Wskazywałby na to opis z 1736 r., odnotowujący jeszcze dwie kolumny kamienne: *Galeria, posadzka z cegły, podsiębitka z tarcic niebieską farbą w kwiaty malowana; tę dach nad nią będący sześć kolumn drewnianych trzyma, między którymi balasów drewnianych małych jest przez całą Galerię przesł siedm. Te balasy na podwalinach drewnianych stoją, na których opapy także drewniane, malowane; w końcach balasów dwie kolumny kamienne*. Galeria północna (ogrodowa) miała na parterze – analogicznie, jak w skrzydle głównym – klasyczny system filarowo-kolumnowy; wg relacji podróżnika z r. 1778 były to półkolumny tokańskie (*doryckie*). Liczne źródła podkreślają bogaty materiał użyty do wykonania kolumn tej zapewne galerii: marmur i alabaster⁷⁵; zarówno struktura, jak bogaty materiał, wskazują tu na zastąpienie gucciowskiej galerii przez okazalszą na pocz. XVII w. Wygląd galerii przy skrzydle wschodnim nie jest znany z ikonografii, zaś opisy notują ją ogólnikowo jako ruinę. Mimo braku danych dotyczących galerii wschodniej⁷⁶ można przyjąć, że w omawianej fazie wyburzonoby wszystkie gucciowskie galerie, wprowadzając wczesnobarokowe; w rezultacie dziedzińca arkadowy zyskał nowy charakter stylowy. Gucciowski portal z tablicą fundacyjną w dziedzińcowej

⁷⁴ Cyt. badania architektoniczne wykazały, że jej ściana południowa została przynajmniej częściowo zastąpiona fasadową ścianą nowego skrzydła głównego.

⁷⁵ Wg lustracji z r. 1665 *podbok tego zamku była galeria z malowaniem pięknym i sztukami marmurowymi, która całe zepsowana. Wkoło [...] jest [kolumn] marmurowych i alabastrowych kilkanaście połamanych [...]*. Lustracja z 1710 r. wymienia w ogrodzie [...] *kregów marmurowych od kolumn dwanaście*, wg lustracji z 1736 r. *w tym ogrodzie leży kolumn po różnych miejscach marmuru przedniego sztuk [...] 20*, zaś Willem de Coxe notował w r. 1778: *leżały tam rozrzucone marmurowe słupce, świadki ówczesnej wspaniałości gmachu*. Jedną z marmurowych kolumn pałacu łobzowskiego użyto w 1682 r. przy budowie pałacu Jana III w Wilanowie (list budowniczego Augustyna Locci do króla, publ. J. S t a r z y ń s k i, *Wilanów. Dzieje budowy pałacu za Jana III*, „Studia do Dziejów Sztuki w Polsce” 2, 1933, s. 86 i aneks XVIII; W. K i e s z k o w s k i, *Zamek; Królewska rezydencja*, cz. III, s. 53 i przypis 52).

⁷⁶ Lapidarny przekaz w lustracji z 1733 r.: *ganek, którym przed pokoje chodzono sklepisty, zapadł się*.

elewacji skrzydła zachodniego (wymieniany we wszystkich lustracjach) w związku z budową nowego skrzydła głównego stracił osiową sytuację.

Analiza źródeł i zachowanych pozostałości pałacu pozwala na identyfikację pomieszczeń i ich funkcji (il. 2) oraz charakterystykę detalu. Na parterze wspomniano ceramiczne posadzki, drewniane stropy belkowe, portale, *szafiaste* kominki z marmurowymi szczegółami, na piętrze – posadzki kamienne, marmurowe kominki i także portale z wazowskimi herbami; ich formy i dekoracja wiążą się z warsztatem czynnym wówczas na Wawelu⁷⁷. Wystrojowi z marmuru towarzyszyły niewątpliwie marmurowe posadzki⁷⁸, rozkradzione w dobie „potopu” szwedzkiego, oraz zniszczone w tymże okresie stropy, zapewne – jak wawelskie – plafonowe⁷⁹. W skrzydle batoriańskim przekształconoby klatkę schodową, która wraz z sienią znalazła się w trakcie dziedzicowym. W części południowej, w przedłużeniu dziedzicowej galerii skrzydła głównego, wydzielono sień, obejmującą jedno sklepienie pomieszczenie na parterze [7] i dwa na piętrze [39, 40]; w jej obrębie znalazły się wspomniane schody kręcone. Dawną *izbę wielką* na parterze podzielono na dwa pomieszczenia kuchenne [12, 13]. Najbogatszy wystrój uzyskała tu klatka schodowa z sienią [32]. W znacznym stopniu zachowano gucciowski detal, do którego należałyby wspomniane portale *w róże*. Mniejszym przekształceniom uległo skrzydło wschodnie. Sklepienie lokalności parteru [28–31], zaliczone w 1595 r. do piwnic, zachowano bez przekształceń⁸⁰. Na piętrze pozostawiono bez zmian niewielkie wnętrza określone w 1692 r. jako *pokoje od ogrodu* [58, 59], natomiast obszerną *izbę* podzielono na trzy wnętrza [54–56]; zapewne dla ich podwyższenia zlikwidowano *salę wielką z kominem*, zajmującą w 1594 r. poddasze. Bogatym wystrojem wyróżniała się kaplica [50] o powierzchni zredukowanej i poziomie zmienionym w stosunku do poprzedniej, znanej z *Inwentarza z 1595 r.* Opisy w inwentarzach (1736: *do której w odrzwiach kamiennych drzwi, posadzka z kamienia ciosanego, sklepienie w niej gipsem sztukatorską robotą z Aniołami Imię Jezus we dwoch miejscach trzymającemi, także w różne Herby Koronne, jako y W. X. Litt. mysternie wyrabiane z gzemsikiem także na około gipsowym*), zdają się wskazywać, że bogaty, sztukatorski wystrój mógł mieć analogię w wawelskiej kaplicy Zygmunta III i sąsiadującej z nią lokalności.

Drugorzędny charakter miały przekształcenia ogrodu, nadal określanego jako *włoski*, chociaż funkcję ogrodnika pełnił wspomniany przybysz z Niderlandów; określa je zestawienie przekazów z końca XVI w. z najstarszym widokiem.

⁷⁷ *Lustracja z 1736 r.* określa błędnie te herby jako *jagiellońskie*. Dwa marmurowe portale osadzono ok. 1854 r. w amfiladowych przejściach z dawnej sieni [1], gdzie zachowały się do dziś.

⁷⁸ *Lustracja z 1736 r.* notuje tu nowe podłogi z tarcic, wykonane „prostą robotą”, kontrastującą z przepychem pierwotnego wyposażenia.

⁷⁹ O zniszczeniu tych elementów w wyniku najazdu szwedzkiego wspomina m.in. *Lustracja z 1665 r.*, wymieniająca *górne izby, które puste są, ani posadzki, ani pułapów, ani pieców w nich niemasz*.

⁸⁰ Według inwentarza z 1692 r. mieściła się tu kuchnia z zapleczem (druga po opisanej w skrzydle wschodnim), inwentarz z r. 1710 określa te lokalności jako *sklepy do topienia metali*.

Miejsce drewnianego parkanu zajął mur; narożniki zapewne już wówczas otrzymały formy dekoracyjnych bastionów, rejestrowanych przez późniejsze przekazy. Kompozycja z podziałem na 4 kwatery, z których jedną zajmował sad, pozostała bez zmian, przy silniejszym może zaznaczeniu osi⁸¹; oś północ-południe akcentowałby murowany dom ogrodnika (na wsp. widoku: *Habitatia Hortularii S.R.Mtis*). Elementem zespołu była niewielka, wczesnobarokowa, parterowa budowla murowana nad młynówką Rudawy, po wschodniej stronie pałacu; zapewne pierwotnie mieściła łaźnię, potem mieszkanie ogrodnika⁸².

Faza VI to przekształcenia pałacu staraniem Władysława IV (1642–1646).

ródlą⁸³ nie pozwalają na precyzyjne określenie zakresu i ściśle odróżnienie ówczesnych prac od fazy poprzedniej; świadczą jednak o intensywnych robotach pod kierunkiem architekta Jana⁸⁴, identyfikowanego z Trevanem. Roboty te zapewne należy traktować jako rodzaj „kapitalnego remontu”, w toku którego wymieniano zużyte konstrukcje dachowe, wprowadzano nowe detale (jest mowa m.in. o wykonywaniu nowych schodów – zapewne stopni – i nowych portali; należałyby do nich zachowany główny portal fasady, podobny do portalu Arsenалу Władysława IV) oraz dokonywano korekt w ukształtowaniu wnętrza (wzmianka z 1644 r. o *sali nowowymurowanej*).

W ogrodzie działał Jakub Gerhard⁸⁵; może z nim wiązałyby się wprowadzenie w niektórych kwaterach labiryntów, notowanych później jako zaniedbane⁸⁶.

⁸¹ J. B o g d a n o w s k i, *Królewski ogród*, cz. I, s. 24.

⁸² Lustracja z r. 1736 określa ten budynek: *mieszkanie ogrodowego wedle pałacu na rogu przy ogrodzie, gdzie przedtym łaźienka bywała*; rejestruje go ikonografia z pocz. XIX w., m.in. rysunek Józefa Bema, na którym widać wczesnobarokowe formy kamieniarki (replika widoku Vogla; Muzeum Narodowe w Krakowie, sygn. III, r.a. 179; repr. Pracownia Ikonografii Krakowa, neg. 349.); por. J. W. R a c z k a, *Królewska rezydencja*, cz. III, il. 4.

⁸³ AGAD, Rachunki królewskie 1642–1645, ASK, sygn. 349, k. 263, 301–303, 310, 325.

⁸⁴ M.in. w rachunkach z 1642 r. wymieniona jest wypłata *Janowi Architektowi [...] za rok zupełny 202 zł* (tamże, sygn. 349, k. 263). W rachunkach z r. 1644 wspomniana jest m.in. wypłata *Mularzom y pomocnikom, którzy od S. Jana Chrzyciela 1643 do tegoż święta 1644 około reformaty Pałacu Łobzowskiego robotę odprawował, także staraniem Dozorcy nad niemi przez rok za recognitią Architecta roznyimi czasy złp. 420*. Z kolei notowane są ówczesne wydatki na znaczne ilości wapna, cegły (23 tysiące sztuk), *Kamientarzowi Olkuskiemu za odrzwia, za słupy do okien, kominy, fundamenty do pieców, temoż za odrzwia kamienne do sklepów 3 dolnych tamże w Łobzowie, za żelazne balasy do wschodów pałacu Łobzowskiego, ślusarzowi od roboty zamków, zawiasów [...], garncarzowi za 3 nowe piece w pokojach, szklarzowi od nowych okien, za 600 kop gonotów, od pobijania dachu i stawiania krokiew*. Wymienione są też prace przy pielęgnacji ogrodu (tamże, *passim*). Drugorzędna wzmianka dotyczy innego budowniczego: *za potrzeby do krzesła nowego dla J.K.M. w pałacu [...] Łobzowskim podług rejestru P. Marcina Kluczewskiego budowniczego J.K.Mci* (tamże, s. 301–303).

⁸⁵ W 1650 r. jako ogrodnik łobzowski został nagrodzony przez Jana Kazimierza za kilkunastoletnią pracę; jego syn Piotr działał tu za Michała Korybuta, Jana III i Augusta II, uzyskując odeń w 1697 r. tytuł dożywotniego burgrabiego. Zob. A. G r a b o w s k i, *Kraków i okolice*, wyd. V, s. 219, 221; J. W. R a c z k a, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 48–49, 52.

⁸⁶ Lustracja z 1692 r. odnotowuje *labirynt w ogrodzie nowo sztaketami stawiony i wybudowany, w którym sztaketów tysiąc pięćdziesiąt y dwa, słupów ośmdziesiąt y sześć, podwalin ośmdziesiąt y siedm, tarcie we wrotach dwadzieścia y cztery*; teoretyczna rekonstrukcja: J. B o g d a n o w s k i, *Królewski ogród*, cz. II, s. 7–9, il. 3.

Przeobrażenia podmiejskiej rezydencji królewskiej w Łobzowie są doniosłym zagadnieniem w historii architektury polskiej. Działy tu królewskie, wawelskie warsztaty budowniczych, kamieniarzy i rzeźbiarzy, w związku z czym można mówić o pewnej równoległości zjawisk w Łobzowie, na Wawelu, w Sandomierzu oraz w zamkach żupnych Wieliczki i Bochni. Łobzowska wieża kaziemierzowska znajduje odpowiedniki w wawelskim pawilonie gotyckim i wielickim zamku żupnym, zaś pochodzący z niej herbowy Orzeł w godle z fasady wawelskiej katedry. O ile w dobie Zygmunta Starego wawelskich refleksów można się w Łobzowie jedynie domyślać, o tyle gucciowski manieryzm czasów Stefana Batorego i Anny Jagiellonki właśnie tutaj znajduje najświetniejsze odzwierciedlenie, godne zestawienia z królewskim nagrobkiem w katedrze. W czasach Zygmunta III warsztat (Trevana?) związany z rzymską sztuką Maderny pracował równolegle przy przebudowie północnej części wawelskiego zamku i rozbudowie łobzowskiego pałacu. Analiza porównawcza królewskich rezydencji w Małopolsce, wykorzystująca w pełni materiały archiwalne, oczekuje dopiero na opracowanie.

Ostatnie 350 lat

Późniejsze dzieje dawnej rezydencji królewskiej to jej dewastacja, próby remontów, gruntowna przebudowa z „wchłonięciem” przez gmach austriackiego Instytutu Kadetów oraz prowadzone aktualnie prace i zamierzona konserwacja. Problematykę tą w niniejszym opracowaniu potraktowano skrótowo.

Faza VII – to stopniowa, nieodwracalna destrukcja pałacu, postępująca od zniszczeń dokonanych przez Szwedów w 1655 r. aż do początku XIX stulecia, przerywana remontami, które – przy niedostatecznym zakresie i niedostatecznych nakładach finansowych – nie zdołały powstrzymać zniszczeń w sposób trwały. Wydaje się, że stosunkowo największy zakres miały prace przeprowadzone za panowania Jana III Sobieskiego (przed r. 1692). Równolegle postępowała destrukcja ogrodu. Upadek rezydencji od 2 połowy XVII w. do schyłku dawnej Rzeczypospolitej dokumentują stosunkowo bogate źródła archiwalne, zaś ruinę z pierwszych lat XIX wieku – przekazy ikonograficzne.

Kalendarium wydarzeń:

1655: Pałac spalony i zniszczony przez Szwedów⁸⁷.

1665: Lustracja pałacu przedstawia jego stan po zniszczeniach szwedzkich: „Ten zamek jako rewizja Anni 1657 opisuje dawno przez nieprzyjaciela jako spalony, tak dotąd nie jest restaurowany [...]. Podbok tego zamku była galeria

⁸⁷ O spalonym przez Szwedów zamku wspominają lustracje z lat 1657 i 1665; AGAD, ASK, dz. XLVI, nr 47, *Commisya Wielkorządowa Anni 1665*, s. 79–81; Grabowski, *Kraków i okolice*, wyd. V, s. 216, 384; Tomkowicz, *Powiat krakowski*, s. 119; Kieszkowski, *Zamek*; o.c., Fischinger, *Santi Gucci*, o.c., s. 16.

z malowaniem pięknym i sztukami marmurowymi, która całe zepsowana. Wkoło [...] jest marmurowych i alabastrowych kilkanaście połamanych [...]. Ogród [...] totaliter spustoszał. Kwatery i labirynty porosły trawą [...]. Winnica bez doзору żadnego”. Spalona jest kuchnia, zniszczony folwark⁸⁸.

Po 1665: Prace remontowe prowadzone pod kierunkiem podskarbiego koronnego Jana Daniłłowicza: prowadzone są roboty murarskie i kamieniarskie, dachy kryte są gontem⁸⁹.

1682: Marmurowa kolumna z pałacu w Łobzowie użyta zostaje do budowy pałacu Jana III Sobieskiego w Wilanowie⁹⁰.

1682: Nadanie dla ogrodnika Jakuba Gerharda (por. 1650) potwierdza Jan III Sobieski dla jego syna Piotra Gerharda (czynnego tu już za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego), określonego jako *hortulanus noster Lobzoviensis*⁹¹.

1683: Po zwycięstwie pod Wiedniem Jan III Sobieski poleca zdobycze „namioty jak najporządniej [...] złożyć w sklepach łobzowskich”⁹².

1692: Inwentarz pałacu ukazuje postępującą dewastację oraz wspomina o drugorzędnych remontach i naprawach, dokonanych staraniem Jana III Sobieskiego⁹³.

1697: Ogrodnik łobzowski Piotr Gerhard uzyskuje od Augusta II tytuł dożywotniego burgrabiego⁹⁴.

1706: August II jako ostatni monarcha zamieszkuje w pałacu⁹⁵.

1709/1710: Rewizja pałacu notuje jego postępującą ruinę.

1733: Kolejna rewizja notuje dalszy postęp zniszczeń; całkowicie zniszczone są pomieszczenia na piętrze w skrzydle wschodnim, zawaliła się galeria północna.

1736: Inwentarz pałacu powtarza zasadniczo sformułowania inwentarza z r. 1733, notując ponadto zachowane jeszcze dekoracje sztukatorskie w kaplicy w skrzydle wschodnim, o sklepieniu „gipsem sztukatorską robotą, z Aniołami

⁸⁸ AGAD, ASK, dz. XLVI, nr 47, s. 79-81; pełny tekst przytacza Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 40, aneks 3.

⁸⁹ AGAD, ASK, sygn. 340, k. 235; por. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 52.

⁹⁰ List budowniczego królewskiego Augustyna Locci z 24 lipca 1682 r. do króla, publ. J. Starzyński, *Wilanów. Dzieje budowy pałacu za Jana III*, „Studia do Dziejów Sztuki w Polsce” 2, 1933, s. 86 i aneks XVIII; por. też: Kieszkowski, *Zamek; Królewska rezydencja*, cz. III, s. 53 i przypis 52.

⁹¹ Grabowski, *Kraków i okolice*, wyd. V, s. 221; Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 48-49.

⁹² Grabowski, *Kraków i jego okolice*, wyd. V, s. 219; Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 52. Terminem „sklep” określano sklepienie pomieszczenia.

⁹³ O pracach prowadzonych staraniem Jana III Sobieskiego wspomina Starzyński, *Dzieje*, s. 22; por. także Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 52.

⁹⁴ Grabowski, *Kraków i okolice*, wyd. V, s. 222; Tomkowicz, *Powiat krakowski*, s. 119.

⁹⁵ Grabowski, *Kraków i okolice*, wyd. V, s. 220; Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 53.

Imię Jezus w dwóch miejscach trzymającymi, także w różne herby jako koronne jako i WXLit. misternie wyrabiane, z gżemsikiem także naokoło gipsowym”⁹⁶.

1764: Sejmik proszowicki w instrukcji poselskiej na sejm konwokacyjny zawiera postulat: „Rezydencje królewskie, tak Zamku Krakowskiego jako też pałacu łobzowskiego, tych prędkie reparacje Ich. M. Panowie Posłowie wniosą”⁹⁷.

1776: Lustratorzy wspominają pałac jako ruinę, rezygnując z jego opisywania i postulując wykorzystanie materiałów budowlanych do innej realizacji.

1778: Ruiny pałacu opisuje William Coxe: „W pobliżu Krakowa leżą rozwaliny starego gmachu, zwanego pałacem Kazimierza Wielkiego, które przez część dla tego monarchy odwiedziłem. Pierwotnej przez Kazimierza Wielkiego stawianej budowli mało już (jak sądzę) pozostało. W dziedzińcu wewnętrznym stoją jeszcze zabytki ganku wspartego na kolumnach doryckich. Widziałem tam w murze Orła polskiego wykutego w kamieniu, a około niego napis literami goetyckimi, lecz więcej nad *Ann. Dom. MCCCCLVII* wyczytać nie mogłem. Leżały tam rozrzucone marmurowe słupce, świadki ówczesnej wspaniałości gmachu, którego część znakomitsza daleko jest późniejszą niż panowanie Kazimierza Wielkiego, budowana zapewne przez królów następców jego, a może i przez Stefana Batorego, gdyż znalazłem na jednym miejscu napis: *Stephanus Dei gratia*”⁹⁸.

1779: Inwentarz wielkorządów krakowskich całkowicie pomija pałac w Łobzowie, ograniczając się do opisu folwarku⁹⁹.

1787: Ruiny pałacu i ogród ogląda król Stanisław August Poniatowski, zwracając uwagę na tzw. kopiec Esterki¹⁰⁰.

1785: Zespół pałacowy zaznaczony na planie „Kołątajowskim”.

1787–1789: Pałac wraz z wsią Łobzów wchodzi w skład uposażenia Uniwersytetu Krakowskiego, zreformowanego przez Hugona Kołątaja¹⁰¹. Działalność Uniwersytetu wiązała się m.in. z ponownym zagospodarowaniem ogrodu, który służył celom dydaktycznym i zapewne z remontem pałacu¹⁰². Podstawą prawną był reskrypt Stanisława Augusta Poniatowskiego z 7 września 1787 r.¹⁰³ For-

⁹⁶ AGAD, dz. XVIII, sygn. 67; por. też K i e s z k o w s k i, *Zamek*, przypis 46.

⁹⁷ R ą c z k a, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 20, przyis 7 (w oparciu o: PAN O/Kraków, Teki Ulanowskiego 815, k. 536).

⁹⁸ W. C o x e, *Reise durch Polen* [...], t. I, s. 118; relację tę przytacza G r a b o w s k i, *Kraków i jego okolice*, wyd. V, s. 383; por. też T o m k o w i c z, *Powiat krakowski*, s. 120.

⁹⁹ AGAD, dz. XVIII, sygn. 52b.

¹⁰⁰ *Kraków za Stanisława Augusta w relacji F. Lichockiego, A. Natuszewicza, J. F. Zöllnera*, opr. J. Kleszczowa, Kraków 1979, s. 175; T o m k o w i c z, *Powiat [w:] Powiat krakowski*, s. 121; R ą c z k a, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 21.

¹⁰¹ G r a b o w s k i, *Kraków i jego okolice*, wyd. V, s. 223 (autor cytuje tekst na medalu wybitym na tę pamiątkę w 1787 r.); K i e s z k o w s k i, *Zamek*, s. 7; R ą c z k a, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 54 i przypis 45.

¹⁰² T o m k o w i c z, *Powiat krakowski*, s. 118; R ą c z k a, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 55.

¹⁰³ „Oznaymujemy tym Listem Reskryptem Naszym [...] iż między głównymi [...] zamiarami

malne przekazanie zespołu pałacowego Uniwersytetowi nie zostało dokonane przed rokiem 1789¹⁰⁴.

1791: Kazimierzowski orzeł z pałacu łobzowskiego (zob. 1367) trafia do puławskich zbiorów Izabelli z Flemingów Czartoryskiej¹⁰⁵.

1792: Kopia planu Krakowa Józefa Kromera (z 1783 r.) rejestruje tylko frontowe skrzydło pałacu oraz kwaterową kompozycję ogrodu¹⁰⁶.

1794: Podobne dane przekazuje plan pruski Krakowa¹⁰⁷.

1799: Widoki zespołu pałacowego od wschodu sporządzone przez Zygmunta Vogla potwierdzają zachowanie się tylko skrzydła głównego i ruin skrzydeł bocznych: na pierwszym planie ukazana młynówka Rudawy, za nią mur ogrodowy z dawną łaźnią – późniejszym domem ogrodnika (widoczne „uszate”, wczesnobarokowe obramienie okienne) i wybujała zieleń ogrodu oraz stojąca jeszcze południowa część wschodniej elewacji pałacu (okna o rytmie 1–2, boniowany narożnik, gzymsy), ruiny galerii dziedzińcowej skrzydła głównego (dobrze widoczny pilastrowo-arkadowy system zachowanej, dolnej kondygnacji galerii) i ruiny skrzydeł bocznych.

kładąc [...] wzrost y rozkrzewienie Nauk [...] przychylaliśmy się [...] do wszystkiego, co w szczególności przezacną Akademią Krakowską, pierwszą w Narodzie Szkołę, znakomite Nauk Uczonych Siedlisko [...] iak nayużyteczniejszą Krajowi [...] uczynić mogło. Poznawszy zaś osobiście pod bytność Naszą w Krakowie, iak wygodnym i pożądanym byłoby dla teyże Akademii mieć w bliskości Miasta miejsce zręczne [...] y [...] dochodem oparzone, gdzie Młodzież ucząca się mogłaby wraz z Nauczycielami doświadczeniem wpaiać w umysły te Nauki, których prawidła w szkołach sobie przedkładane miewa [...], upatrzywszy nayprzyzwoitszą do tego celu Wioskę Łobzów nazwaną do Dóbr Naszych Stołowych należącą na przedmieściu Miasta Krakowa sytuowaną, z położenia swego Ogrodu y Murów przyległych powabną y do użycia wyż. wzmiankowanego sposobną [...] onęż od dnia So Jana Chrzciciela w Roku przysłym 1788 aż do końca Życia Naszego od prowentów Stołowych odłączaiąc, w nieprzerwaną przez ten czasu przeciąg possessyą y dzierżawienie [...] do wolnego rozrządzenia Akademii Krakowskiej [...] nadaiemy [...]”; Archiwum UJ, Index Cernera, teka nr 8, nry 944–955).

¹⁰⁴ W piśmie z 4 marca 1789 r. ks. Garycki, występując w imieniu Uniwersytetu, pisze: „Uwiadomiony o przytomności w Krakowie J.W.Mość Pana Benoe Rządcy Krakowskiego [...], ponowiłem żądanie imieniem Szkoły Gł(ównej) o oddanie prawne Łobzowa na mocy reskryptu J(ego) K(rólewskiej) M(ości). Oświadczył powolność J.W.Mość Pan Wielki Rządca i przyrzekł niezawodnie uskuteczenie tey powinności, skoro tylko pora wiosny ku temu sprzyiać będzie. A tym czasem bynajmniej nie tamuje Szkole Główney wolnego rządzenia się w Łobzowie stosownie do przywileju sobie danego. Również W.P. Straube utrzymywany przez Delegowanych podług woli Szkoły Główney na rok ieden przy Possesyi Łobzowa, z zapewnieniem otrzymania kontraktu, zostawiwszy Ogród wolny i Dom dla uczniów, gotów iest każdego czasu złożyć sumę arendy [...] do Kasy Szkoły Główney. Prawność więc dotąd nieuskuteczniiona nie przeszkadza zamysłom Szkoły Główney do czynienia przez uczniów do świadczeń Nauk Fizycznych w Reskrypcie J.K.M. zamierzonych” (Archiwum UJ, Index Cernera nr 8, poz. 948).

¹⁰⁵ A. G r a b o w s k i, *Historyczny opis miasta Krakowa i jego okolic*, Kraków 1822, s. 271 (cytowane opracowanie: *Wiadomość o Krakowie przez Tad. Czackiego, napisana w r. 1791*); Por. R a c z k a, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 22.

¹⁰⁶ Archiwum Państwowe w Krakowie, Zb. Kartogr., sygn. II-7c; por. *Katalog map*, poz. 15.

¹⁰⁷ Muzeum Historyczne m. Krakowa, 1975 D 163/1; por. *Katalog map*, poz. 23.

1804: Austriacki podróżnik Bredetzky opisuje ruiny pałacu w Łobzowie jako pozbawione dachu¹⁰⁸.

1809: Relacja kolejnego niemieckojęzycznego podróżnika Rohrera przedstawia ruiny pozbawionego dachu pałacu w Łobzowie¹⁰⁹.

Ok. 1809: Kwaterową kompozycję ogrodu rejestruje *Situations Plan der Stadt Krakau und ihrer Vorstädten*¹¹⁰.

1818: Rysunek Józefa Brodowskiego ukazuje zespół pałacowy od południowego-wschodu. Na pierwszym planie widoczna ruina frontowego (południowego) skrzydła pałacu, pozbawionego już dachu. Symetryczna, wczesnobarokowa, dwukondygnacyjowa fasada, zaakcentowana jest pośrodku płaskim ryzalitem: na parterze znajduje się okazały portal bramy z boniowaną arkadą i pilastrami, na piętrze trzy kamienne obramienia okienne z przycółkami. Narożniki fasady i ryzalitu akcentuje boniowanie. Podział na kondygnacje przeprowadzony jest w partiach bocznych gzymsem; zaznaczono też gzyms wieńczący i kamienny cokół. Okna ujęte są kamiennymi obramieniami z gzymsami: obramienia okien piętra opierają się o gzyms między kondygnacjami. W zachodniej części fasady występuje rytm okien 1-2-2; w części zachodniej rytm (2-2-1) zdaje się być przeprowadzony mniej konsekwentnie. Ukazano również zrujnowaną elewację wschodnią skrzydła głównego (rytm okien: 1-2) oraz – po bokach pałacu – kamienny mur ogrodowy, a za nim wybijały drzewa. Od wschodu zaznaczono młynówkę¹¹¹.

1818: Akwarela Brodowskiego ukazuje zespół od północnego-wschodu: na pierwszym planie widoczna jest młynówka, za nią reszty muru ogrodowego, na następnym – ruiny głównego skrzydła pałacu z galerią ogrodową oraz północnymi częściami skrzydeł wschodniego i zachodniego¹¹².

1820: Widok pałacu w Łobzowie (litografia wg rysunku Michała Stachowicza) od południowego-wschodu, na zrujnowane skrzydło frontowe (wazowskie)¹¹³.

Przed 1824: Widok pałacu w Łobzowie od północy, na galerię dziedzińcową skrzydła frontowego, zachowaną między resztami skrzydeł bocznych; uchwycona filarowo-pilastrowa kompozycja galerii¹¹⁴.

¹⁰⁸ Bredetzky, o.c.

¹⁰⁹ Rohrer, o.c.

¹¹⁰ Fotokopia: Archiwum Państwowe w Krakowie, Zb. Kartogr., sygn. II-14; publ. *Katalog map*, poz. 24.

¹¹¹ Rysunek złożony z sekcji, podpisany: „Łobzów rysowany 1818 – 16 Sierp. od frontu”; MHmK, dz. grafiki, sygn. 949/VIII.

¹¹² MHmK, dz. grafiki, sygn. 949/VIII.

¹¹³ AP Kraków, Teki Grabowskiego, sygn. E.54, ryc. 913; repr.: Tomkowiak, *Łobzów* [w:] *Powiat krakowski*, fig. 79; Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, ryc. 4.

¹¹⁴ Publ.: *Zbiór widoków celniejszych ogrodów w Polsce. Receuil de vues principales jardins en Pologne*, Lwów 1825–1827.

Faza VIII – wiąże się z inicjatywą władz Wolnego Miasta Krakowa, za sprawą których dzierżawca folwarku Benedykt Benisz przeprowadził w r. 1824 remont skrzydła frontowego (południowego), zburzył pozostałe i uporządkował część ogrodu; ilustrację dla tego okresu jest *Mappa Łobzowa z przyległościami*, opracowana przed połową XIX w. przez Gołuchowskiego.

Kalendarium wydarzeń:

1824: Remont południowego skrzydła pałacu wraz ze związanymi z nim fragmentami skrzydeł bocznych, z jednoczesnym rozebraniem ruin pozostałych części tych skrzydeł oraz galerii północnej; prace przeprowadzono staraniem władz Wolnego Miasta, za sprawą dzierżawcy folwarku Benedykta Benisza¹¹⁵. W wyniku uporządkowania ogrodu – stał się on celem podmiejskich spacerów¹¹⁶.

1835: Na aktualizacji planu Krakowa Józefa Kromera zaznaczone frontowe skrzydło pałacu, staw po jego wschodniej stronie i ogród¹¹⁷.

1846–1849: Władze austriackie – po przejęciu pałacu – urządzają tu szpital, a następnie magazyn¹¹⁸.

Przed 1848 (po 1824): *Mappa Łobzowa z przyległościami* opracowana przez K. Gołuchowskiego rejestruje ówczesną kompozycję zespołu pałacowego, wraz z kwaterowym ogrodem¹¹⁹. Z pałacu zachowane jest skrzydło południowe z galerią dziedzińcową (oznaczono filary) oraz fragmenty skrzydeł bocznych, utrzymane jako ryzality od strony ogrodu (skrzydło wschodnie zachowane zapewne w granicach kazimierzowskiej wieży). Ogród otoczony jest zachowanym czę-

¹¹⁵ A. Grabowski, *Kraków i okolice*, Kraków 1830, s. 199 (i wyd. V, 1866, s. 216–217), ocenia tę realizację krytycznie: „dopiero Rząd Rzeczypospolitej krak. troskliwy o ocalenie tej pamiątki, gdy folwark łobzowski w dzierżawę wieczną wypuścił, za główny warunek reparacją jej położył, a wtedy pałac yk ten (w r. 1824) nakryty i wyporządkowany został. Ate też co zyskał na porządku, stracił na uroku: już teraz, te niegdyś wymowne zwaliska, te przez czas i słoty wyszczerbione filary, te przelamane sklepienia, te zielskiem okryte gzymsy, naprawione i obielone, zaprzestały przemawiać głosem tklwym, przenikającym, który się do głębi serc zwiedzających je przeciskał”; por. także Rąc z k a, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 55 i przypis 54. Grabowski pozostawił też notę rękopiśmienną: „W r. 182. [data niekompletna] ogłosił Senat woln. M. Krakowa, iż chce wszystkie dobra narodowe wypuścić w wieczystą dzierżawę, pomiędzy temi był i Łobzów, do czego był przydany warunek reparacyi i porządnego utrzymania tego pałacyku Królów polskich. Zgłosił się był Generał Wincenty Krasieński z oświadczeniem, że sobie życzy Łobzów wziąć w dzierżawę i warunków reparacyi że dopełni. Senat przychylił się do oświadczenia iego: atoli odechciało się Hr. Krasieńskiemu, i po upływie znacznego czasu gdy się więcej nie zgłaszał, Senat wypuścił folwark Łobzów z ogrodem i pałacem P. Benedyktowi Beniszowi, który objąwszy ten pałacyk wyrestaurował [...]”; AP Kraków, Teki Ambrożego Grabowskiego, sygn. E.54 (komentarz do widoku, ryc. 910).

¹¹⁶ M. E. Streicherówna, *Życie towarzyskie i obyczajowe Krakowa w latach 1848–1863*, Kraków 1968, s. 180.

¹¹⁷ Kopia Klemensa Bąkowskiego z 1896 r.: Archiwum Państwowe w Krakowie, Zb. Kartogr., sygn. II-7a.

¹¹⁸ Kieszkowski, *Zamek*, o.c.

¹¹⁹ MHmK, dz. grafiki, sygn. 428/VIII; repr.: Rąc z k a, *Królewska rezydencja*, cz. I, il. 7.

ściowo murem, którego oba narożniki zachodnie rozwiązano w formie dekoracyjnych „bastionów”; od wschodu granicę ogrodu wyznacza młynówka, przy której – w obrębie ogrodu – znajdują się dwa stawy. Zasadnicza, czterokwaterowa kompozycja, wyznaczona jest przez parę krzyżujących się, wysadzanych drzewami alej: kwatery północno-zachodnia, o zaznaczonych alejkami przekątnych, koncentruje się wokół „kopca Esterki”, kwatery południowo-zachodnia ma układ krzyżowy, kwatery północno-wschodnia zatraciła – poza okalającymi ją szpalerami – charakter założenia komponowanego (zapewne łąka). Nowa kompozycja ogrodowa, związana z osią pałacu, wprowadzona została w obręb kwatery południowo-wschodniej. Wprowadzono tu – obok stawów o „naturalnej” linii brzegowej – wykreślone w linii prostej aleje; jedna z nich akcentuje oś pałacu, druga biegnie ku „kopcowi Esterki”.

1848: Plan katastralny Łobzowa¹²⁰ rejestruje rozplanowanie zespołu pałacowego podobne, jak *Mappa* Gołuchowskiego, ograniczając rejestrację rozplanowania ogrodu do kwatery przyległej do pałacu (południowo-wschodniej), „kopca Esterki” i muru. Układ obu kwater zachodnich został może w międzyczasie zatarty.

Faza IX – miała decydujące znaczenie dla obecnego wyglądu budowli, przekształconej około lat 1854–1855 w austriacki Instytut Kadetów. W murach wschodniej części gmachu znalazły się reszty południowego, wazowskiego skrzydła pałacu. Pozostawiono reszty ogrodu. Odrębny etap tej samej fazy stanowiła przebudowa zrealizowana w oparciu o projekty z roku 1878.

Kalendarium wydarzeń:

1849: W pałacu znajdują się magazyny wojsk rosyjskich, podążających na Węgry dla tłumienia powstania¹²¹.

1850: Austriackie władze wojskowe sporządzają inventaryzację pozostałości pałacu (skrzydła południowego), która posłużyć ma do przebudowy na *K.K. Kadeten Institut*¹²².

1852: Wykup pałacu dla *K.K. Kadeten-Institut*¹²³.

1853: Prace projektowe (i budowlane ?) przy budynku Instytutu Kadetów potwierdza widok, sporządzony zapewne w oparciu o projekty (z dowolnie potraktowymi szczegółami).

Ok. 1854–1855: Opracowanie projektu przebudowy o rozbudowy pałacu dla *K.K. Kadeten Institut*¹²⁴, zapewne przez Feliksa Księżarskiego¹²⁵. Rozbudowa

¹²⁰ AP Kraków, Oddz. ul. Lubicz.

¹²¹ Kieszkowski, *Zamek*, o.c.

¹²² Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 20; por. też Fischinger, *Santi Gucci*, s. 16.

¹²³ Estreicherówna, o.c., s. 180; Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 57.

¹²⁴ CAW sygn. Dok.VI.471.5.48, poz. 5; Dok.VI.471.5.49, poz. 21–25.

¹²⁵ Część projektu publikuje Sinko, o.c., s. 79. Autorstwo Księżarskiego potwierdzają inne publikowane fragmenty projektu, obejmujące kaplicę i nagrobki („Czasopismo Techniczne” II, Lwów 1884, s. 67–68); Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 57.

przyniosła przedłużenie gmachu ku zachodowi, ukształtowanie nowej bryły (z trzema ryzalitami), elewacji o neogotyckim detalu i wnętrzu. Ówczesny stan gmachu znany jest z ikonografii¹²⁶. Jednocześnie nastąpiło przekomponowanie ogrodu; miejsce warzywnika przed frontem dawnego pałacu zajęły plac ćwiczeń¹²⁷.

Ok. 1855: Widok „kopca Esterki” zwieńczonego drewnianą altaną¹²⁸.

1866: Według relacji Ambrożego Grabowskiego „w naszych czasach, pałacyk dawny i z rozległym ogrodem, Rząd Ces. Austriacki nabył na własność od wieczystego dzierżawcy, i rozebrawszy dawne mury, wznosił wielkim kosztem gmach ogromny i wspaniały, początkowo przeznaczony na instytut (zakład) wychowania kadetów, którzy tu krótki czas przebywali; a po ich przeniesieniu [...] założono tu szkołę artylerii, która tu dotąd pozostaje”¹²⁹.

1878: Opracowanie projektu przekształcenia elewacji *Cadettenschule*; prace – rozpoczęte według adnotacji na jednym z projektów 8 lipca 1878 r. – przyniosły zapewne m.in. likwidację szczytów nad ryzalitami.

1880: Władysław Łuszczkiewicz wspomina, że w dawnej kaplicy pałacowej widział reszty polichromii¹³⁰.

1893: Projekt adaptacji wnętrza budynku zawiera określenie funkcji poszczególnych pomieszczeń.

1896/1897: Projekt uporządkowania („Instandsetzung”) elewacji tylnej budynku.

1900 (grudzień): Projekt drobnych adaptacji wnętrza budynku.

W 1. połowie XX wieku; kalendarium wydarzeń:

1906: Charakterystyka dokonana przez Stanisława Tomkowicza: „W dzisiejszym gmachu jedynym śladem przeszłości są w fasadzie frontowej od zajazdu dwa portale barokowe, zamienione w obramienia okien parterowych i w nich nadproża marmurowe z herbami Wazów, użyte jako splewy pod oknami. W narożniku południowo-zachodnim ogrodu jest niewielki kopiec. Według tradycji jest to mogiła usypana na grobie Estery [...]”¹³¹

Pocz. XX w. (przed 1916): Przekomponowanie ogrodu kwatrowego z wprowadzeniem elementów secesyjnych; kompozycją zieleni objęto też dawny plac ćwiczeń przed fasadą¹³².

1933: Muzeum Narodowe w Krakowie uzyskuje fragment wczesnobaroko-

¹²⁶ Por. Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, il. 8.

¹²⁷ Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. II, s. 13 i il. 7.

¹²⁸ MHmK, dz. grafiki, sygn. 422/VIII

¹²⁹ Grabowski, *Kraków i jego okolice*, wyd. V, s. 217.

¹³⁰ W. Łuszczkiewicz, *Malarstwo religijne w Polsce (XIV w.)*, s. 131; autor uznał „kilka głów świętych, konturami oznaczonych, z lekkim zabarwieniem” za pozostałość malowidła czteronastowiecznego. Por. też: Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 22.

¹³¹ Tomkowicz, *Powiat krakowski*, s. 121.

¹³² Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. II, s. 14 i il. 8.

wej kamieniarki polichromowanego portalu (kliniec z klucza?) wykopany w zespole pałacowym podczas prac instalacyjnych¹³³.

1938–1943: Budowa ciągu dzisiejszych ulic Królewskiej i Podchorążych; ta ostatnia przebita zostaje przez teren dawnego folwarku łobzowskiego¹³⁴.

Faza X – to stopniowa degradacja zespołu po r. 1945; przyniosła ona całkowite unicestwienie ogrodu na rzecz rozprzestrzeniających się inwestycji Wojskowego Klubu Sportowego „Wawel”.

Kalendarium wydarzeń:

1950: Początek dewastacji zespołu związanych z przekształceniami urbanistycznymi miasta oraz rozbudową kompleksu sportowego WKS „Wawel”¹³⁵.

1960: Badania archeologiczne Kazimierza Radwańskiego identyfikują sytuację zachodniego i północnego skrzydła dawnego pałacu oraz niewielki fragment gotyckiej (kazimierzowskiej) budowli w obrębie dawnego skrzydła zachodniego¹³⁶.

1964: Zasypanie Młynówki Królewskiej¹³⁷.

1979: Badania fragmentu dawnego muru ogrodzeniowego prowadzone przez Muzeum Archeologiczne pod kierunkiem Kazimierza Radwańskiego, w związku z rozbudową kompleksu sportowego WKS „Wawel”¹³⁸.

1980: Rozpoczęcie wyburzania oficyn z XIX w. (wraz z adaptowanymi przez nie murami ogrodowymi z końca XIX w.) w związku z rozbudową kompleksu sportowego WKS „Wawel”¹³⁹.

1984: Opracowanie inwentaryzacji zieleni¹⁴⁰.

Faza XI – trwa aktualnie. Winna ona – w ramach adaptacji gmachu dla Politechniki Krakowskiej – przynieść uczytelnienie i wyeksponowanie reliktyw królewskiej rezydencji, zarówno pałacu, jak ogrodu.

1995: Rozpoczęcie adaptacji gmachu dla Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej¹⁴¹.

¹³³ Muzeum Narodowe w Krakowie, karta inwentarzowa (opr. F. Stolor, 1970), sygn. dzp. 16427 (dawny nr inw. 71200); detal ofiarowany został przed przedsiębiorcą budowlanego Edmunda Kołomyjskiego.

¹³⁴ Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. II, s. 15.

¹³⁵ Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 57 i il. 11; Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. II, s.15 i il. 9.

¹³⁶ K. Radwański, *Konserwatorskie prace archeologiczne prowadzone w Krakowie w r. 1960*, „Biuletyn Krakowski” III, 1961, s. 245–246; Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 22.

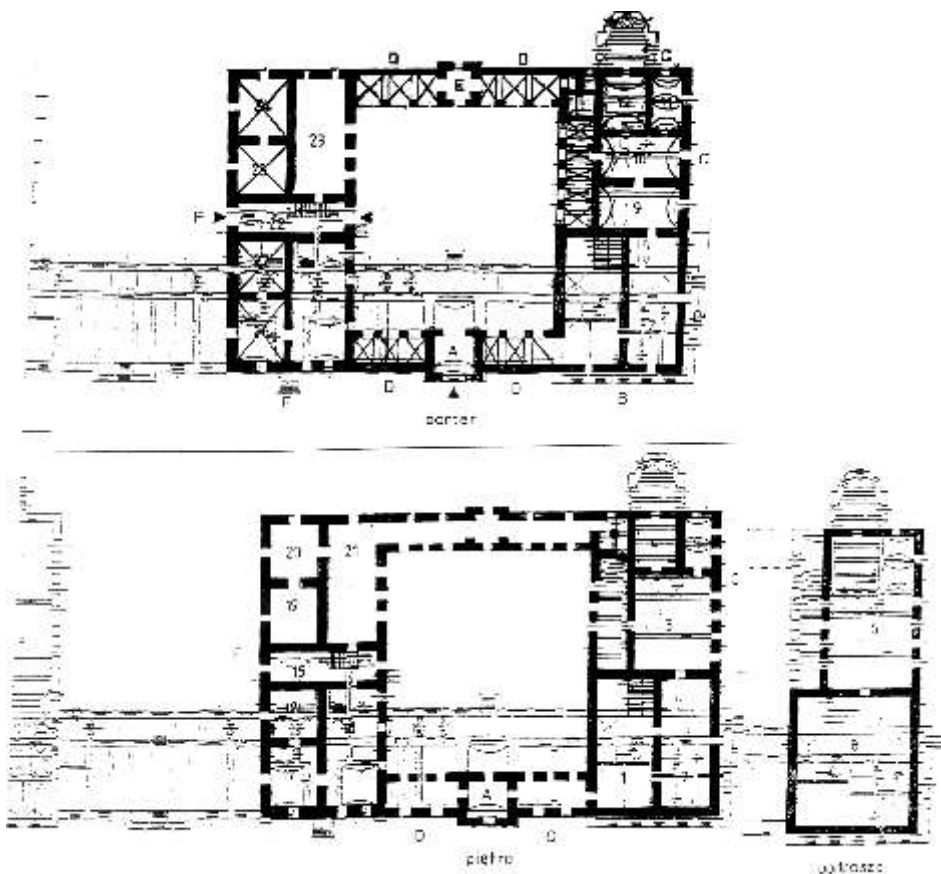
¹³⁷ Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 57.

¹³⁸ Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. I, s. 22.

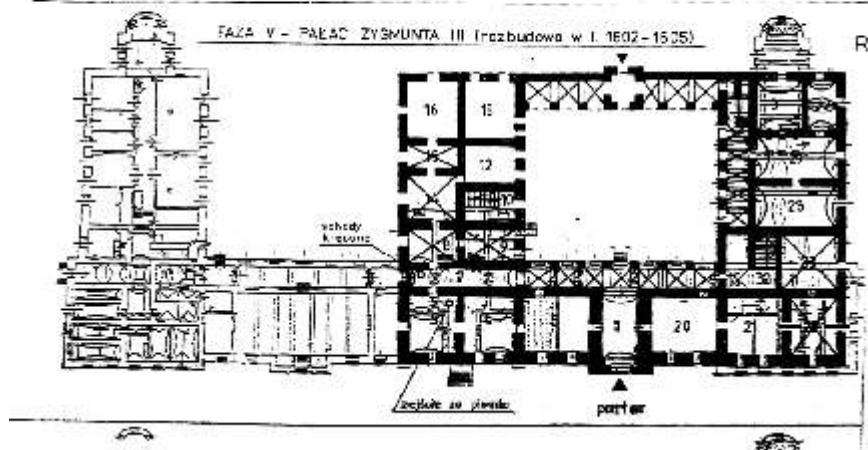
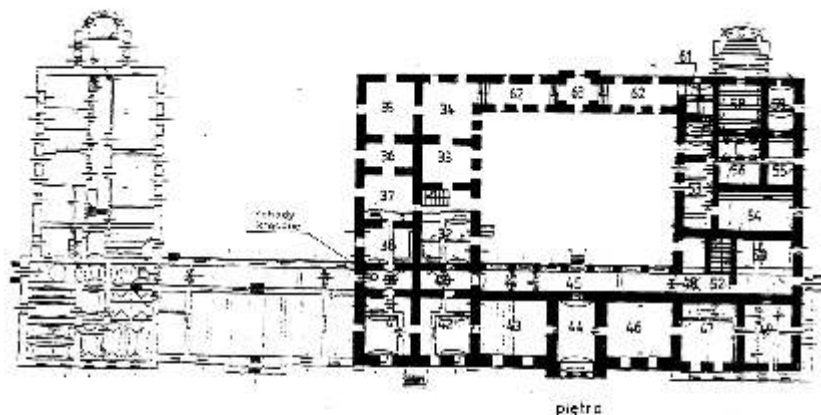
¹³⁹ Rączka, *Królewska rezydencja*, cz. III, s. 58.

¹⁴⁰ M. Krause, *Łobzów. Inwentaryzacja zieleni*, mps, 1984, archiwum PSOZ w Krakowie; por. Bogdanowski, *Królewski ogród*, cz. I, s. 15.

¹⁴¹ *Budynek d. szkoły podchorążych w Krakowie, adaptacja dla Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej, projekt techniczno-architektoniczny*, opr. Zakład Architektury XIX i XX wieku oraz Rekonstrukcji i Modernizacji Obiektów (gł. projektant prof. dr arch. Andrzej Kadłuczka, projektanci arch.arch. Elżbieta Frankowska-Cząstka, Małgorzata Radomska-Ohly).

1. Pałac Batorego po rozbudowie z 1594 r.; nazwy pomieszczeń i sytuacje otworów wg *Inwentarza* z 1595 r. (numery odpowiadają kolejności opisu). A. *Brama wielka*. B. *Kamienica stara*: parter: 1. *wschód z sionką*, 2. *izba wielka*; półpiętrze (niezaznaczone na planie): 7. *komnata*; piętro: 8. *kaplica*; 13, 14. *piwnice pod tymi gmachy*. C. Skrzydło z 1594 r. (*gmach nowo przybudowany*): parter (zaliczony do piwnic): 9. *piwnica pierwsza szeroka*, 10. *druga*, 11. *trzecia od sadzawki*, 12. *czwarta podle tejże*; piętro (określone jako parter): 3. *izba*, 4. *komnata*, 5. *komnata mniejsza*; poddasze (*nad tymi gmachy*): 6. *sala wielka*. D. Loggie (*ganki dwa murowane*). F. Główne skrzydło: parter: 22. *sień (...)*, *wschód kamienny*, 23. *izba wielka*, 24. *sklep*, 25. *druga izba*, 26. *sklep [drugi]*, 27. *sklep trzeci*, 28. *sklep czwarty*; piętro: 15. *sień górna*, 16. *izba wielka*, 17. *komnata*, 18. *druga komnata*, 19. *trzecia komnata*, 20. *czwarta komnata*, 21. *izba*.

2. Pałac Zygmunta III Wazy po przebudowach z lat 1602–5 i 1642–6; nazwy pomieszczeń i sytuacje otworów wg inwentarzy z lat 1692–1736, kolejność wg inwentarza z 1710 r., cytaty wg inwentarza z 1736 r. (w nawiasach daty cytatów z innych inwentarzy): 1. brama z odrzwiami kamiennymi, 2. ganek na sześciu filarach kamiennych sklepiony, 3. pokój pierwszy, 4. sieni 5. pokój, 6. piwnica (nie zaznaczona na planie), 7. sieni (...), były schody drewniane kręcone na górną kondygnację, 8. sklep pierwszy, 9. sionka większa, 10, 11. sionka (...), schody na górę kamienne, 12. kuchnia, 13. izba kuchenna, 14. sklep drugi, 15. sklep trzeci, 16. sklep czwarty, 17. odrzwia kamienne na dziedziniec (zob. przypis 48), 18. dziedziniec, 19. sionka mała (...), schody pryncypalne, 20. pokój pierwszy, 21. sieni, 22. pokój drugi, 23. pokoik sklepiony, 24–27. piwnica pierwsza – czwarta (nieoznaczone), 28. sklep drugi, 29. kuchnia, 30. sklep pierwszy, 31. sklep trzeci; piętro: 32. sieni wielka, 33. pokój dziesiąty, 34. pokój dziewiąty narożny, 35. pokój ósmy, 36. pokój siódmy, 37. pokój szósty, 38. pokój piąty, 39. sieni, 40. sionka mała, 41. pokój czwarty, 42. pokój (1710), 43. sieni (1710: sionka sklepiasta), 44. sala, 45. galeria, 46. pokój trzeci, 47. pokój drugi, 48. schody kamienne, 49. pokój pierwszy, 50. kaplica, 51. locus secretus, 52. sklepik pod schodami, 53. ganek sklepiony, 54. izba (1692), 55. druga izba (1692), 56, 57. sionka, miejsce sekretne (1692, 1710), 58. pokój od ogrodu (1692, 1710), 59. pokój (1710), 60, 61. sieni mała (...), schody (1710), 62. ganki, okna z obu stron (1710), 63. schody ku ogrodowi.

Kościół św. Barbary z domem zakonnym księży Jezuitów w Krakowie

Jezuici przybyli do Polski w 1564 r. na zaproszenie biskupa Stanisława Hozjusza. Tenże biskup w 1565 r. otworzył w Braniewie pierwsze w Polsce seminarium diecezjalne i powierzył je jezuitom. W krótkim czasie placówki zakonu powstały w różnych częściach Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Szczególnie sławne stały się szkoły jezuickie, których celem była „uczona i wymowna pobożność”. W swoich strategicznych i dalekosiężnych planach synowie św. Ignacego Loyoli pragnęli jak najszybciej otworzyć siedzibę także w Krakowie, albowiem tu przebywał dwór królewski, a obecność Akademii dawała nadzieję na pozyskanie dla zakonu ludzi wykształconych.

Pierwszymi jezuitami prowadzącymi w Krakowie stałą działalność duszpasterską byli dwaj księża włoscy: Alojzy Odescalchi i Bazyl Cerini, którzy przybyli tu na wiosnę 1579 r. Życzliwie przyjęci przez proboszcza parafii św. Szczepana, zamieszkali na jego plebani i pracowali wśród młodzieży uniwersyteckiej oraz wspólnoty włoskiej.

Po wielu staraniach legata papieskiego oraz nuncjusza, także dzięki wsparciu ze strony darzącego zakon szacunkiem króla Stefana Batorego, 7 lutego 1583 r. jezuita przejęli kościół św. Barbary. Zakonnicy napotkali tu na opory ze strony Akademii Krakowskiej oraz ze strony dotychczasowych użytkowników świątyni: kaznodziei niemieckiego, księży mansjonarzy (kapłanów, których obowiązkiem było śpiewanie w określonym czasie oficjum o Najświętszej Maryi Pannie) oraz Bractwa Literackiego (skupiającego elitę intelektualną miasta i zarazem wpływowe osoby).

Początki kościoła św. Barbary sięgają I połowy XIV w., kiedy to mieszczanin krakowski Mikołaj Wierzynek wybudował na cmentarzu Mariackim kaplicę cmentarną. W latach 1392–1402 trójprzęsłowa kaplica została powiększona o dwa przęsła (fundacji królowej Jadwigi). Po objęciu na własność kościoła, jezuita dokonali odnowienia świątyni i wyposażyli ją w nowe sprzęty liturgiczne. Pobelono wówczas ściany, sporządzono nowe ławki, konfesjonały, ambonę i oszklono okna. W 1687 r. jezuita nieznacznie powiększyli kościół, dostawiając od wschodu absydę.

Od samego początku kościół św. Barbary, przy którym powstała rezydencja, stał się ważnym punktem różnorodnej i dynamicznej pracy duszpasterskiej,

w której szczególne znaczenie przywiązywano do głoszenia kazań, sprawowania sakramentu pojednania, kierownictwa duchowego oraz opieki nad bractwami i stowarzyszeniami religijnymi. Ponadto tutejsi jezuici udawali się z rekolekcjami do różnych zakonów oraz na misje ludowe. Przypomnijmy nazwiska niektórych zasłużonych jezuitów dla kultury narodowej, którzy byli związani z tym kościołem. Jednym z przełożonych domu był ks. Piotr Skarga, założyciel Bractwa Miłosierdzia, kaznodzieja Zygmunta III. autor *Żywotów świętych* i *Kazań sejmowych*. Pracował tu ks. Jakub Wujek, tłumacz Pisma Świętego na język polski. Tu działał ks. Marcin Laterna, kaznodzieja Stefana Batorego, uczestnik wypraw moskiewskich oraz autor modlitewnika *Harfa duchowna* (Kraków 1585).

Na skutek kasaty zakonu w 1773 r. kościół i rezydencja św. Barbary zostały przejęte na własność przez Komisję Edukacji Narodowej, która przeznaczyła budynek zakonny na szpital akademicki. Był to pierwszy w Polsce szpital kliniczny, który istniał tu do 1788 r. W 1796 r. rząd austriacki przekazał kościół i rezydencję św. Barbary bożogrobcom. Po śmierci ostatniego z nich, jezuici ponownie przejęli kościół w 1874, a rezydencję w 1908 r.

Kościół św. Barbary zbudowany był pierwotnie w stylu gotyckim; obecnie w jego wnętrzu dominuje barok. W widoku zewnętrznym od zachodu i północy (od strony Placu Mariackiego) ukazuje ściany gotyckie z przybudówkami. Oglądany od wschodu (z Małego Rynku) prezentuje barok: skromną absydę i bogate formy wieżyczki.

Przy głównym wejściu do kościoła znajduje się Ogrójec: kaplica, a w niej grupa kamiennych figur, przedstawiających Chrystusa i trzech śpiących apostołów. Ogrójec powstał pod koniec XV w. i jest uważany za klejnot późnej architektury gotyckiej, jedyny tego rodzaju w Polsce. Być może jego projektodawcą był Wit Stwosz albo ktoś z jego uczniów. W Ogrójcu odprawiano nabożeństwa za dusze zmarłych, spoczywających na cmentarzu Mariackim. W Wielki Czwartek procesję do Ogrójca urządzało Bractwo Męki Pańskiej istniejące przy kościele Franciszkanów.

We wnęce dawnego bocznego wejścia, naprzeciw ambony, znajduje się kamienna Pięta Matki Boskiej (1420 r.). Jej wykonanie przypisywane jest nieznanemu z imienia *Mistrzowi Pięknych Madonn* (toruńskiej i wrocławskiej). W 1942 r. rzeźba została zabrana przez Niemców na Wawel. Do świątyni wróciła 4 czerwca 1945 r.

W głównym ołtarzu na uwagę zasługuje gotycki krucyfiks drewniany otoczony drewnianymi barokowymi figurami. Pochodzi z lat 1410–1420. Barokowe figury Matki Boskiej ze św. Janem oraz św. Marii Magdaleny, wykonał ok. 1721 r. pochodzący ze Szwabii brat jezuicki Dawid Heel (1671–1727). Ponadto w ołtarzu głównym znajdują się obrazy: św. Barbary i Matki Boskiej z XVII wieku. Natomiast po prawej stronie ołtarza głównego stoi lawabo. Pochodzi ono z XVII w., ma kształt wieloboczny i jest wykonane w kamieniu, z płasko-rzeźbioną dekoracją z wieńców z liści dębowych i owoców, zakończone marmu-

rowym gzymsem. W końcu 1598 r. przed ołtarzem głównym ustawiono dwa wielkie, ponad trzyłokciowe świeczniki, odlane z brązu w Norymberdze.

Kościół posiada trzy ołtarze boczne. Na miejscu gotyckiego ołtarza św. Krzyża istnieje od 1618 r. ołtarz św. Stanisława Kostki SJ (po lewej stronie Pięty). Obecny ołtarz pochodzi z 1767 r. Stojący obok ambony ołtarz Najśw. Serca Pana Jezusa pochodzi sprzed 1767 r. Z kolei ołtarz Opatrzności (na prawo od wejścia głównego) pochodzi z XVIII wieku.

Sklepienie kościoła jest bogato ozdobione polichromią i stiukowymi rzeźbami. Malowidła na sklepieniu wykonał w 1765 r. malarz pochodzący z Czech Franciszek Ignacy Molitor (zm. 1794). Sklepienie, podzielone gipsowymi ramami, dzieli się na szereg obrazów ukazujących postacie ze Starego Testamentu, świętych męczenników z pierwszych wieków chrześcijaństwa oraz świętych jezuitów. W lunetach sklepienia mieszczą się okna, z których tylko trzy są prawdziwe, a pozostałe siedem to imitacje z luster.

W 1645 r. postarano się o duże obrazy na ściany boczne kościoła. Stojąc twarzą do ołtarza głównego widzimy od lewej strony: 1) pracę misyjną św. Franciszka Ksawerego SJ (zm. 1552), misjonarza w Indiach portugalskich, Molukach i Japonii, patrona misji katolickich; 2) powołanie do zakonu św. Franciszka Borgiasza; po prawej: 3) świątobliwą mieszczkę krakowską, Barbarę Lang (zm. 1621); 4) męczeństwo św. Katarzyny Aleksandryjskiej.

Ambona pochodzi z ok. 1765 r. i posiada rzeźby personifikujące trzy cnoty Boskie: Wiarę, Nadzieję oraz Miłość; baldachim ambony jest zwieńczony figurą Mojżesza.

W kościele znajduje się osiem podziemnych krypt grobowych, w których spoczywa 139 jezuitów (wśród nich m.in. Jakub Wujek, niestety na skutek prac wykonanych w kryptach przeszło 100 lat temu nie wiadomo, w której trumnie jest złożony).

W zakrystii na uwagę zasługuje późnobarokowy ołtarz z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem, adorowanej przez dwóch świętych jezuickich: Stanisława Kostkę i Alojzego Gonzagę.

Do północnej ściany kościoła przylegają dwie kaplice: Najśw. Imienia Jezus i św. Anny.

Na zewnętrznych ścianach kościoła, od strony Placu Mariackiego, umieszczone są nagrobki (epitafia): 1) Anny z Guldensternów Pipanowej (zm. 1541); 2) Jerzego Pipana (1496–1566), rodem z Lublany (Słowenia), aptekarza, przy sięźnika wyższego prawa na zamku krakowskim; 3) Jana Horlemesa (zm. 1567), kupca krakowskiego rodem z Norymbergi; 4) epitafium późnorenesansowe z 2 poł. XVI wieku (zachowała się tylko piękna rama renesansowa); 5) ks. jezuita Macieja Pstrokońskiego herbu Poraj (1713–1780), po kasacie zakonu jezuitów penitencjarza kościoła Mariackiego. Przy wejściu do kościoła (po prawej stronie) znajdują się dwie tabliczki, które wyrażają pokorną skrucę i prośby o modlitwę w intencji: 1) Jakuba Rojewskiego, kasztelana wiślickiego

(zm. 1703); 2) Józefa Gherardiniego (zm. 1743), potomka kupieckiej rodziny przybyłej do Krakowa z Florencji w 1664 roku. Z nowszych czasów pochodzi tablica na ścianie zachodniej ku czci jezuita Stefana Bratkowskiego (1853–1914). Na zewnątrz kościoła (po stronie północnej) znajduje się tablica pamiątkowa ku czci Jakuba Wujka SJ, wmurowana tutaj z okazji 350 rocznicy wydania przekładu Biblii.

Warto pamiętać, że kościół św. Barbary i przylegająca do niego rezydencja, to jedyne z wielu obiektów sprzed kasaty Towarzystwa Jezusowego, które jezuita z Prowincji Polski Południowej odzyskali po przywróceniu zakonu w 1814 r. przez papieża Piusa VII. Kościół ten stanowi zatem szczególnego rodzaju pomost łączący nowe i dawne Towarzystwo Jezusowe, działające na terenach Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

* * *

Informacje o pracach konserwacyjnych i renowacyjnych prowadzonych tak w kościele św. Barbary, jak i domu zakonnym, z udziałem środków NFRZK i własnych

Obiekt tej klasy wymagał i wymaga nieustannej troski i konserwacji. Na przestrzeni ostatnich lat takie właśnie prace prowadzono. Trudno tutaj przypominać na pamięć wszystkie te kroki, dlatego podkreślimy tylko ważniejsze. Trzeba jednak z naciskiem stwierdzić, że najlepszy pod tym względem jest okres to czas pięciu ostatnich lat, kiedy to wysiłki te wspiera Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa.

Ogrom podjętych prac ilustruje poniższe zestawienie.

- W latach 1995/1997 została wymieniona kotłownia zasilająca dom i kościół. Nowe piece firmy Wissmann poprawiły jakość ogrzewania oraz wpłynęły na znaczne obniżenie kosztów energii. Inwestycja ta kosztowała 140 tys. PLN.
- Przełomowy dla wszystkich inwestycji był rok 2000 i następne. Właśnie rok milenijny oznaczał podjęcie prac konserwacyjnych przy elewacji kościoła, Ogrójca i domu zakonnego. Wtedy dokonano wzmocnienia konstrukcyjnego szkarpa na kościele. Stało się to możliwe dzięki dotacji z funduszy SKOZK (525 tys. PLN).
- Staraniem jezuitów i nakładem własnym wykonano w roku 1999/2000 instalację elektroenergetyczną, wynajęto rusztowania dla potrzeb prac elewacyjnych. wykonano remont pokrycia dachowego, oczyszczono detale kamienne na całej pierzei domu zakonnego od strony Małego Rynku, wymieniono niektóre okna. Własnym staraniem wykonano też konieczną dokumentację projektową. Z kolei firma STO przekazała nieodpłatnie część farb i tynków renowacyjnych. Wartość tych robót przekroczyła łącznie kwotę 225 tys. PLN.
- Dotacja SKOZK w 2001 roku wyniosła 390 tys. PLN i została przeznaczona na dokończenie remontu elewacji domu zakonnego od strony ul. Siennej oraz odwodnienie i osuszenie kościoła.

- W tym czasie firma Omega w ramach przyznanych środków dokonała izolacji metodą iniekcji ciśnieniowej w kościele i jego kryptach. Koszt tych prac wyniósł 330 tys. PLN.
- Obok prac finansowanych przez SKOZK w kościele w roku 2001 nakładem własnym prowadzone były także równoległe prace, których łączna wartość wynosiła 191 tys. PLN. W ramach tych prac dokonano: wymianę posadzki wejścia do kościoła, wykonano prace archeologiczne w związku z wykopami przy osuszaniu fundamentów kościoła, badania architektoniczne, ekspertyzę mykologiczną, wymianę stolarki okiennej, sfinansowano rusztowania, wykonano dokumentację projektową oraz wymianę stolarki okiennej.
- Prace wykonane w roku 2002 ze środków własnych wyceniono na łączną kwotę 107,2 tys. PLN. W zakres tych prac weszły: wymiana popękanych płyt zamykających wejście do krypt pod ławkami, udrożnienie kanałów wentylacyjnych w kryptach, badania historyczne, ekspertyza konserwatorska polichromii kościoła, wykonanie nowych pionów wentylacyjnych, awaryjna reperacja pokrycia dachowego, remont refektarza i korytarza klasztornego.
- W 2003 r. SKOZK przeznaczył na remonty naszego obiektu dotację w wysokości 301 tys. PLN
- W roku 2003 nakłady własne wyniosły ogółem 175,5 tys. PLN. Prace obejmowały: wykonanie projektu oraz części realizacji instalacji p.poż. i powiadamiania o włamaniu, zakup i montaż rusztowania w nawie głównej, instalacja elektryczna i wod.-kan. dla potrzeb prac konserwatorskich, remont dziedzińca wejściowego (wymiana tynków, bruku, konserwacja portalu wyjściowego, cokołu i ogrodzenia, wymiana instalacji CO, malowanie w domu).
- Dotacja SKOZK w 2004 r. to kwota 400 tys. PLN, przeznaczona na konserwację polichromii, badanie stanu zachowania ołtarzy, ocieplenie sklepienia oraz prace wzmacniające strukturę sklepienia i ścian.

W przedstawionym wyżej zarysie inwestycji pominięto mniejsze prace konserwacyjne, wykonane tak w domu zakonnym, jak i kościele. Konieczność ich podejmowania jest czymś tak oczywistym, że prezentowanie ich jako działań nadzwyczajnych byłoby nie na miejscu. Wynika to bowiem z konieczności normalnego administrowania i odpowiedzialności za obiekt.

Plany na przyszłość

Pomimo faktu, że w obiekcie wykonano tak wiele prac renowacyjnych, nadal stoi on w gąszczu rusztowań i ich zniknięcie nie jest bynajmniej kwestią kilku najbliższych miesięcy. Zamierzenia na następne lata są jasno sprecyzowane i tylko należy życzyć sobie, aby stały się one rzeczywistością. Zakres planów obejmuje:

Kościół

1. Zakończenie wykonania instalacji powiadamiania o pożarze, w tym impregnacja ogniochronna i grzybobójcza więźby dachowej kościoła.
2. Zakończenie prac przy instalacji przeciwwłamaniowej.
3. Kontynuacja prac konserwatorskich w kościele, w tym:
 - dokończenie konserwacji polichromii sklepienia;
 - konserwacja polichromii ściany zachodniej;
 - konserwacja polichromii absydy i ścian poniżej gzymsu;
 - konserwacja elementów wyposażenia (ołtarze, rzeźby, obrazy);
 - konserwacja organów (prospekt i organy).

Dom zakonny

1. Remont więźby dachowej; impregnacja ogniochronna i grzybobójcza; wymiana pokrycia.
2. Zakończenie prac przy instalacji przeciwwłamaniowej i powiadamiania o pożarze.
3. Wykonanie izolacji pionowej i poziomej murów fundamentowych.
4. Wirydarz: wymiana sieci wod.-kan.; wymiana posadzki; remont elewacji; mała architektura.
5. Dokończenie wymiany stolarki okiennej.

Ufamy, że te plany i marzenia w najbliższym czasie staną się faktem.

Przy tej okazji życzymy Społecznemu Komitetowi Odnowy Zabytków Krakowa, aby po pierwsze istniał i miał się dobrze. Niech dalej spełnia swoją misję ratowania dziedzictwa kultury dla dobra przyszłych pokoleń. Wszystkim zaś Członkom tego szacownego Gremium składamy wyrazy szczerego podziękowania za zainteresowanie i pomoc, jaką w ostatnich latach wykazywali dla naszego obiektu. Liczymy na nią nadal i polecamy się życzliwej pamięci, abyśmy za niedługi czas mogli się tu spotkać i świętować zakończenie prac.

Program prac zabezpieczających konstrukcyjno-budowlanych i konserwatorskich w zespole kościoła i klasztoru oo. Kamedulów na Bielanych w Krakowie

**Program opracowano na wniosek Społecznego Komitetu Odnowy
Zabytków Krakowa**

1. Kościół i klasztor oo Kamedulów na Bielanych pod Krakowem – rys historyczny

Dane historyczne:

1604 r.	Podpisanie przez Lubomirskiego i Wolskiego aktu darowizny góry bielańskiej i wsi Bielany oraz Mników na rzecz Kamedulów, których Wolski sprowadził do Polski.
1605 r. do 1609	Rozpoczęto budowę eremu pod kierunkiem samych zakonników i Wolskiego.
1617 r.	Ukończono budowę kościoła, który jednak zawalił się. Istnieje przypuszczenie że autorem planów był architekt wrocławski Walenty von Sobisch.
1618–1630	Budowla drugiego kościoła według projektu i pod kierunkiem Andrzeja Spezzy.
1642 r.	Konsekracja kościoła po śmierci Wolskiego (w 1630 r.) Według projektów Spezzy wykonane zostało dojście do klasztoru budynek furty i budynki towarzyszące po jego obu stronach a także całe regularne ukształtowanie zabudowy wzgórza a więc rozplanowanie dziedzińców i zamykających je zabudowań kuchni, refektarza a po stronie południowej budynku gościnnego. Powstał też ogród na tarasach wraz z podpiwniczeniem dolnego tarasu i budynki gospodarcze. Zachowane w archiwum klasztornym rachunki świadczą, że zatrudnieni tu byli liczni kamieniarze murarze zarówno miejscowi jak i włoscy rzemieślnicy Jan Spinelli Jakub Materni Walenty z Subiaco malarz i inni sztukatorzy, a wśród nich Tomasz Dolabella.

- 1656 r. Zajęcie klasztoru przez Szwedów, którzy dokładnie splądrowali kościół i klasztor.
- 1706 r. Ponownie Szwedzi zajęli klasztor i bronili się ale wkrótce zostali przepędzeni.
- 1711, 1714 i 1715 Klasztor złupiony został przez wojska rosyjskie.
- 1769–1771 Mieli tu swą bazę kofederaci Barscy,
- 1814 r. Pożar uszkodził częściowo kościół, zniszczone zostało sklepienie prezbiterium i dach kościoła 1900 r. Wieżę prezbiterialną nakryto do dziś istniejącym hełmem według projektu Józefa Łepkowskiego.
- 1961 r. Spalił się hełm północnej wieży fasady frontowej. Wkrótce została ona odbudowana i zrekonstruowana.

2. Opis architektoniczny kościoła

Kościół bielański choć zbudowany według reguły zakonu Kamedułów włoskich charakteryzuje się swoistą oryginalnością. Przede wszystkim wnętrze korpusu mimo znacznego wydłużenia sprawia wrażenie wnętrza centralnego.

Spowodowane to jest proporcją wysokości nawy do jej szerokości. Te dwie wielkości są do siebie zbliżone. Trzy pąty kaplic otwartych szeroko arkadami czynią wrażenie nisz a nie oddzielnych kaplic, jak ma to miejsce w kościele św. Piotra w Krakowie, co jeszcze bardziej poszerza środkową przestrzeń.

Innym oryginalnym rozwiązaniem autora projektu jest tu istnienie dwóch kaplic pod flankującymi fasadę wieżami, które znajdują się już poza obrysem korpusu. Kaplice te łączą się z nawą za pośrednictwem wąskich przedsińków.

Autor Spezza nie powtórzył w świątyni wzorca jezuickiego z nawą poprzeczną i kopułą na skrzyżowaniu naw. W kościele oo. Kamedułów istnieje przekrycie kolebkowe nad całym korpusem podzielone jedynie gurtami na przeszłą.

Bogata i masywna fasada kościoła wyraźnie kontrastuje z surowymi i niskimi bryłami otaczających zabudowań. Dla wchodzącego z zewnątrz przez bramę turysty, po przejściu długiego wąskiego pasażu na dziedziniec klasztorny, fasada kościoła oglądana z bliskiej odległości przytłacza swym ogromem i masywnością.

3. Opis zabudowy klasztoru

Założenie klasztorne rozplanowano według zasad i reguły kamedulskiej składa się z czterech umownie wyodrębnionych części:

Pierwszej wspólnej ogólnodostępnej, która obejmuje kościół oraz budynki gospodarcze i budynki reprezentacyjne (Dom Wolskiego, Dom gościnny) kuchnia z refektarzem. Furta, babiniec. Budynki te zostały zgrupowane wokół dużego dziedzińca przed kościołem i wokół dwu mniejszych dziedzińców po obu stronach kościoła.

Drugiej – stanowiącej wydzielony erem złożony pierwotnie z 20 domków z ogródkami bukszpanowymi (obecnie 14 + budynek nowicjatu).

Trzeciej – w skład której wchodzi stajnie, magazyny, kuźnia. Te budynki są usytuowane po północnej stronie założenia.

Czwartej – obejmującej ogrody tarasowe po południowej stronie klasztoru.

Całość otoczona jest sadami, które wraz z lasem, obwiedzione są murem z kamienia wapiennego.

Zespół klasztorny cechuje ścisła symetria. Oś główna układu bierze początek w bramie wjazdowej oddalonej znacznie od furty i kościoła. Na osi znajduje się sień furty i oś podłużna orientowanego kościoła. Domki eremickie ułożone zostały poza prezbiterium kościoła symetrycznie w czterech rzędach (część pustelni uległa likwidacji). Pierwotnie zespół eremicki obejmował 20 domków z ogródkami. Główną oś tego założenia kończy altana widokowa,

Domki eremickie składa się z 4 pomieszczeń rozdzielonych sionką. Dwa pomieszczenia to cele mieszkalne, dwa dalsze to kaplica i węzeł sanitarny z kuchenką. Ogródek przynależny do domku otacza murek.

Założenie klasztorne dotrwało do dziś w niemal nieskażonym stanie (wyburzono jedynie część pustelni) zachowując zabytkowy wystrój w postaci skromnych (z wyjątkiem kościoła) portali i stolarki okiennej i drzwiowej, stropów belkowych (w refektarzu malowany), a także konstrukcji dachowej wieszarowo-rozporowej.

4. Ocena techniczna stanu zachowania poszczególnych obiektów zespołu oo. Kamedułów wraz w wykazem niezbędnych prac

4.1. Kościół

Murowany budynek kościoła z dwiema frontowymi wieżami przekryty jest dwuspadowym dachem krytym blachą miedzianą na deskowaniu.

W trakcie przeglądu nie stwierdzono obecności uszkodzeń świadczących o zagrożeniu konstrukcji nośnej kościoła, W poziomie parteru i w części podziemnej występuje zagrożenie wilgocią. Wieszarowo-roporowa więźba dachu w stanie na ogół dobrym. Dla ochrony przed korozją biologiczną i przed pożarem wymaga impregnacji środkami ochrony biologicznej i przeciwpożarowej. Sklepienie nawy głównej, naw bocznych i prezbiterium wymaga ocieplenia.

4.2. Zabudowa przyległa do kościoła obejmująca dom Wolskiego, dom gościnny, archiwum i kuchnię z refektarzem

Stan zachowania konstrukcji wsporczej tych budynków to jest ścian i sklepień jest na ogół dobry. Kompleksowego remontu polegającego na wymianie bądź wzmocnieniu wymagają drewniane stropy wykazujące dużą podatność na obciążenia i nadmierne ugięcia, W przypadku domu gościnnego drewniane stropy poddasza wykazują najbardziej widoczne, nadmierne ugięcia. Dach dwuspa-

dowy z lokalnymi uszkodzeniami więźby przez drewnojady. Uszkodzone zwieńczenia kominów wymagają pilnego remontu.

Północna część domu gościnnego wykazuje silne zawilgocenie spowodowane napływem wilgoci od strony wirydarza. Część sklepień poziomu -1,0 znajduje się poza obrysem budynku, pod wirydarzem. Od tej strony konieczne wykonanie izolacji pionowej i poziomej nad sklepieniami.

Awaryjny stan koszy między dachem domu gościnnego i domu Wolskiego.

W poziomie poddasza domu Wolskiego zrealizowano wzmocnienie w formie żelbetowych podciągów – ułożonych w kierunku prostopadłym do podłużnej osi kościoła.

Konstrukcja ścian i sklepienia w obrysie bramy wykazują rozspojenie sygnalizujące nierównomierne osiadanie.

Na podstawie przeprowadzonych przeglądów należy przewidywać następujący zakres prac w domu gościnnym i w domu Wolskiego:

- wymianę pokrycia z dachówki w domu Wolskiego;
- częściowy remont więźby połączony z jej impregnacją;
- wzmocnienie stropów drewnianych;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowych;
- ocieplenie sklepień i stropów.

Północna, symetrycznie zaplanowana część zabudowy przyległej do kościoła pełni obecnie funkcję archiwum, kuchni i refektarza. We wschodniej części północnego zespołu zabudowy otaczającej dziedziniec północny ze studnią usytuowany jest nowicjat,

Stan zachowania tych budynków jest zróżnicowany. Stropy drewniane wymagają wzmocnienia bądź wymiany. Widoczne są wtórne prowizoryczne wzmocnienia stropów i więźby. Nie stwierdzono uszkodzeń wskazujących na proces nierównomiernego osiadania. Zakres przewidywanych prac jak dla południowego skrzydła zabudowy.

Poza wymienionymi powyżej grupami prac zabezpieczających konieczne będą prace konserwatorskie przy malowidłach zachowanych na drewnianych belkach stropu nad refektarzem,

W czasie przeglądu stwierdzono, że stan stropu nad refektarzem stwarza lokalnie zagrożenie awarią. Ściany nowicjatu wykazują rozspojenia spowodowane nierównomiernym osiadaniem.

4.3. Studnia w północnym dziedzińcu

Drewniane przekrycie studni jest w stanie awaryjnym. Część pokrycia dachówką na zachodniej połąci daszku uległa całkowitemu zniszczeniu. Konieczny częściowy remont drewnianej konstrukcji i pełna wymiana pokrycia.

4.4. Budynek Schindlerowki zamykający dziedziniec od strony południowej

Konstrukcja wsporcza obejmująca ściany nośne w stanie na ogół dobrym. Tylko w niektórych strefach występuje zagrożenie wilgocią na skutek braku izo-

lacji pionowej. Stropy drewniane w stanie awaryjnym, stwarzają zagrożenie bezpieczeństwa.

Ściana południowa forysterii została wzmocniona przyporami żelbetowymi. Należy sądzić, że w przeszłości mogły występować uszkodzenia sygnalizowane jej wychyleniem. Mogło to być spowodowane złym stanem stropów drewnianych. Jest to część zabudowy klasztoru wymagająca prac w trybie natychmiastowym. Zachodzi bowiem niebezpieczeństwo nieodwracalnych uszkodzeń budynku i jego wyposażenia w przypadku zaniechania remontu.

Skala przewidywanych nakładów na zabezpieczenie i odnowę budynku będzie porównywalna z remontem generalnym.

4.5. Budynek furty z babińcem i północnym skrzydłem gospodarczym

Stan konstrukcji wsporczej babińca na ogół dobry. Brak oznak zagrożenia nierównomiernym osiadaniem bądź przeciążeniem. Drewniane stropy w wielu pomieszczeniach w stanie awaryjnym a strop nad II piętrem w stanie zagrożenia katastrofą. Wymagają natychmiastowej wymiany. W obrębie budynku furty ściany poprzeczne wykazują zarysowanie spowodowane nierównomiernym osiadaniem tej części zabudowy,

Północne skrzydło budynku furty użytkowane jako garaż i w dolnej kondygnacji jako stolarnia wykazuje wysokie zużycie pokrycia dachu. Geometria dachu wykazuje utrwalane deformacje a pokrycie nosi ślady licznych wtórnych napraw innymi niż pierwotnie rodzajami dachówki ceramicznej (łączenie karpiówki z zakładkową).

Strop nad piwnicami (obecna stolarnia) został w przeszłości przebudowany na sklepienia odcinkowe na belkach stalowych. Niektóre rozwiązania tego stropu noszą cechy rozwiązań prowizorycznych, wprowadzonych wtórnie jako zabezpieczenia doraźne.

Wszystkie stopy i dach w tej części zabudowy wymagają wzmocnienia bądź wymiany.

Skala wymaganych nakładów będzie odpowiadać wskaźnikom remontu średniego i generalnego.

4.6. Budynek stajni użytkowanej pierwotnie w poziomie I piętra jako pomieszczenia mieszkalne dla obsługi

Budynek ma ślady wtórnej przebudowy w narożniku północno-zachodnim. Ściany zachowane w stanie na ogół dobrym. Dach budynku i stropy wymagać będą prac o skali remontu generalnego,

4.7. Grupa domków eremickich wraz z altaną i czworakiem

Część domków eremickich została wyremontowana lub jest aktualnie remontowana. W planie prac zabezpieczających i remontowych należy uwzględnić odnowę i konserwację altany, odnowę czworaków i 6 domków eremickich.

W trybie pilnym należy zabezpieczyć barokową bramę oddzielającą zespół domów eremickich od dziedzińca przy kościele.

4.8. Budynki gospodarcze

Zabudowa gospodarcza rozmieszczona w północnej części klasztoru obejmuje wydzielone budynki kuźni i magazynu. Budynki te wymagają bieżących prac remontowych w celu zabezpieczenia przed destrukcją. Konieczna będzie wymiana pokrycia dachu i częściowy remont więźby.

4.9. Przesklepione piwnice przy ogrodzie tarasowym

Piwnice te były użytkowane w czasie, kiedy w klasztorze rozwijano uprawę winogron. Wstępne rozpoznanie wykazało, że obecne piwnice zostały pomniejszone przez wprowadzanie podłużnych ścian wygradzających północną część tych pomieszczeń (dotyczy to przynajmniej części piwnic). Być może dotyczy to tylko przedłużeń tych piwnic w obrysie pierwszego rzędu domków eremickich.

Piwnice wymagają jedynie bieżących prac konserwacyjnych. Przed ich realizacją należałoby sprawdzić pierwotny zasięg tych pomieszczeń przy pomocy urządzenia SIR.

4.10. Mury klasztorne

Mury klasztoru wydzielają dwie strefy dostępu. Pierwsza to mury otaczające zespół domków eremickich. Druga wydziela teren kościoła i klasztoru. Mury wzniesione z wapienia łamanego na zaprawie wapiennej wykazują daleko posunięte objawy destrukcji. Szczególnie zagrożone są koronowe partie murów pozbawione nakryw z dachówki, podlegające oddziaływaniu czynników atmosferycznych. Ponadto w miejscach załamania trasy muru, przy bramach przejazdowych występują pionowe pęknięcia spowodowane deformacjami o charakterze mechanicznym.

W ramach prac zabezpieczających należy wykonać zabezpieczenie korony murów połączone z kotwieniem podłużnym (np. za pomocą wieńca żelbetowego) i prace mające na celu uzupełnienie lokalnych ubytków lica muru.

4.11. Zespół ogrodów w południowej części zespołu klasztoru

Pod względem technicznym tarasowo uformowane ogrody nie wykazują uszkodzeń ani zagrożeń wynikających ze zjawisk osuwiskowych bądź nadmiernej abrazji spowodowanej spadkami zbrocza. W ramach bieżącego utrzymania konieczna będzie tylko konserwacja murów oporowych.

5. Oszacowanie zakresu niezbędnych prac konserwatorskich i zabezpieczających

Na obecnym poziomie rozpoznania możliwe jest tylko oszacowanie skali niezbędnych nakładów w oparciu o ceny wskaźnikowe odniesione do powierzchni użytkowej bądź też do liniowych wymiarów zabytkowych budowli.

W stosunku do umownie wyodrębnionych części zabudowy klasztoru oo. Kamiedułów można na obecnym etapie przewidywać następujące nakłady finansowe:

5.1. Kościół wraz z zakrystią, biblioteką i nawami bocznymi wraz ze sklepieniami i więźbą dachu

– zabezpieczenia przeciwwilgociowe	= 10.000,00 zł
– impregnacja więźby	= 180.000,00 zł
– ocieplenie sklepień.	= 120.000,00 zł
– konserwacja biblioteki	= 200.000,00 zł
Razem kościół	= 510.000,00 zł

5.2. Dom Wolskiego, dom gościnny.

– odnowa o skali remontu średniego i generalnego.	
Powierzchnia 1054,00 m x 1500	= 1.581.000,00 zł

5.3. Schindlerówka, babiniec i furta

Odnowa o skali remontu generalnego	
Powierzchnia 1.200,00 m ² x 1700	= 2.040.000,00 zł

5.4. Budynek gospodarczy (garaże, stolarnia)

Odnowa o skali remontu średniego	
Powierzchnia 431,80 x 1200	= 518.160,00 zł

5.5. Refektarz, kuchnia, archiwum

Odnowa o skali remontu generalnego	
Powierzchnia 664 m ² x 1600	= 1.062,400,00 zł

5.6. Budynki gospodarcze (dawne pomieszczenia obsługi i stajnie)

280,0 m ² x 1200	= 336.000,00 zł
-----------------------------	-----------------

5.7., Budynki pomocnicze (kuźnia, stodoła)

489,0 m ² x 600,00	= 293.000,00 zł
-------------------------------	-----------------

5.8. Domki eremickie i czworak

8 x 80.000	= 640.000,00 zł
------------	-----------------

5.9. Nowicjat

224,0 m ² x 1600.	= 358.000,00 zł
------------------------------	-----------------

5.10. Mury ogrodzenia

1.600,00 mb x 150,0	= 241.500,00 zł
---------------------	-----------------

5.11. Piwnice przy ogrodach (konserwacja)

210,0 m ² x 200	= 42.000,00 zł
----------------------------	----------------

Razem przewidywane nakłady	= 7.622.460,00 zł
Propozycja etapowania prac.	
– I etap – Dom gościnny, dom Wolskiego	
K = 1.581,000,00 zł	
– bramka do eremu	
30.000,00 zł	
– studnia	
20.000,00 zł	
Razem	= 1.631.000,00 zł

Należy rozważyć również włączenie prac w refektarzu do I etapu zabezpieczeń.

6. Podsumowanie, wnioski

Klasztor i kościół oo. Kamedułów na Bielanych w Krakowie stanowią unikatowy przykład barokowego zespołu zachowanego bez znaczących przeobrażeń, zarówno w zakresie substancji budowlanej z wystrojem, jak również w zakresie wyposażenia. W okresie po 1945 roku prace konserwatorskie i zabezpieczające obejmowały praktycznie tylko budynek kościoła, a w ostatnich latach część domków eremu.

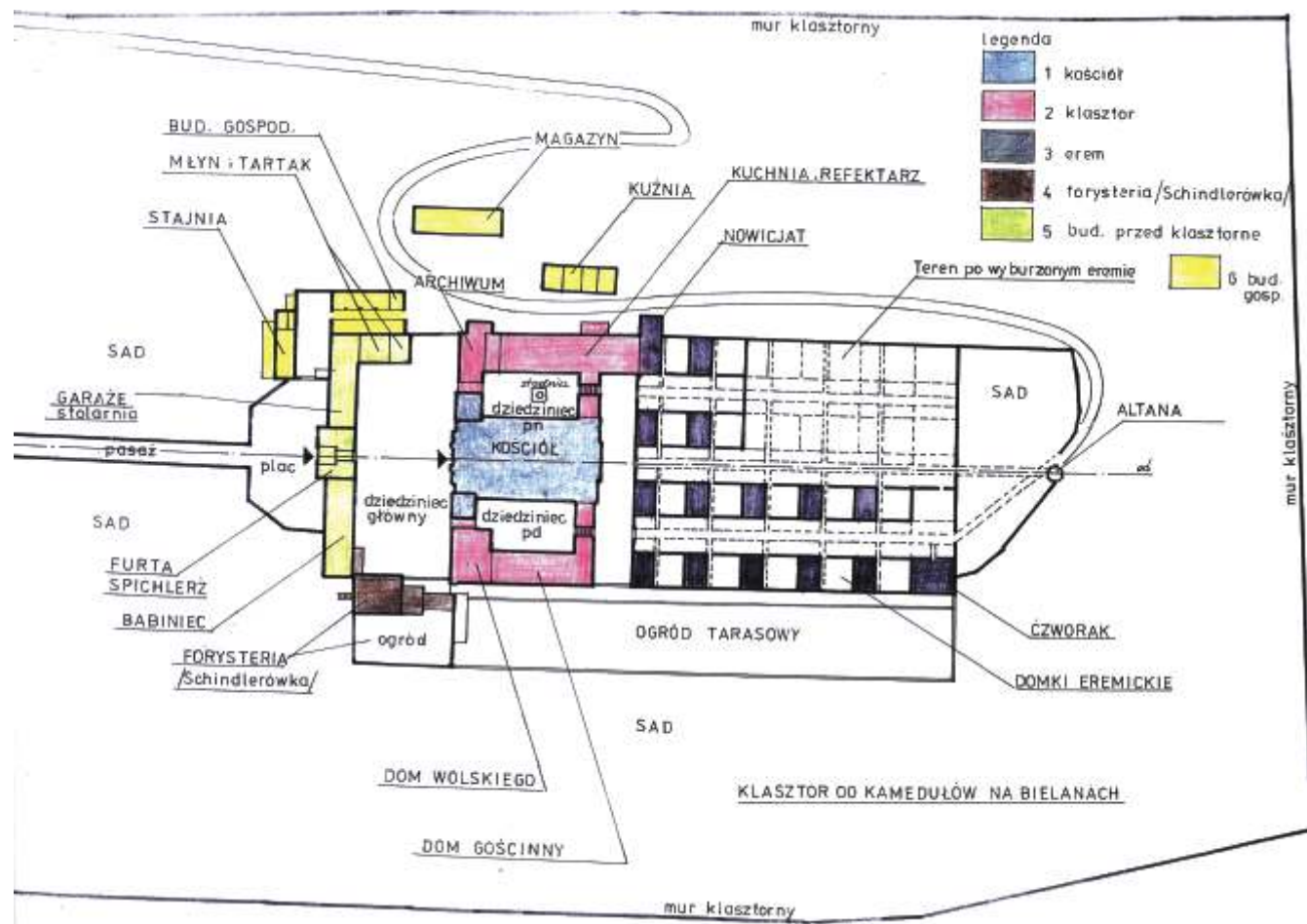
Skutkiem braku bieżących remontów i zabezpieczeń jest daleko posunięta destrukcja zabudowy klasztoru i murów ogrodzenia. W wielu przypadkach stwierdzono awaryjny stan takich elementów jak stropy, dachy i niektóre fragmenty murów

Na obecnym etapie zagrożenia zabytkowej substancji zachodzi już sytuacja nieodwracalnych zmian poszczególnych elementów zabudowy i wystroju. Utrzymanie tego zespołu wymaga podjęcia pilnych prac zabezpieczających i konserwatorskich. O zabytkowej wartości zespołu świadczą nie tylko założenia przestrzenne, budynki i ich wystrój ale również wyposażenie. Do szczególnie cennych należy przykładowo zaliczyć oryginalne wyposażenie pralni, stolarni i część wyposażenia gospodarczej zabudowy klasztoru.

Postulowanym pracom zabezpieczającym zabytkowej substancji budowlanej klasztoru winny towarzyszyć badania architektoniczne i konserwatorskie w poszczególnych obiektach. Już na obecnym poziomie rozpoznania stwierdzono obecność polichromii stropu belkowego nad refektarzem, interesującą kamieniarzkę kominów w domu Wolskiego i w Schindlerówce, wiele oryginalnych posadzek drewnianych i inne zachowane elementy wystroju.

Istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że w trakcie realizacji prac konserwatorskich odkryte zostaną wartościowe elementy dekoracji i wyposażenia. Stąd też oszacowane wskaźnikowo koszty konserwacji i odnowy mogą ulec znacznym zmianom.

Kraków, sierpień–wrzesień 2004

WYSTĄPIENIE PREZYDENTA M. KRAKOWA, WOJEWODY
MAŁOPOLSKIEGO I PRZEWODNICZĄCEGO SKOZK DO SZEFA
KANCELARII PREZYDENTA RP O PRYZNANIE ŚRODKÓW
Z BUDŻETU CENTRALNEGO NA NFRZK NA ROK 2005

**Szanowna Pani Minister
Jolanta Szymanek-Deresz
Szef Kancelarii Prezydenta RP**

Warszawa

Zgodnie z art. 2, ust. 4 i 5 Ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o Narodowym Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa – Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa wspólnie z Wojewodą Małopolskim i Prezydentem m. Krakowa zwracają się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o spowodowanie przyznania w roku 2005 dotacji celowej z budżetu centralnego na Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa w wysokości 31 mln zł, otrzymywanej za pośrednictwem Kancelarii Prezydenta RP.

Jednocześnie informujemy, iż będziemy dążyć do zwiększania udziału właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych w finansowaniu prac konserwatorskich w ich obiektach, a także będziemy czynić starania o gromadzenie na Narodowym Funduszu środków pozabudżetowych.

W wyborze zadań kierować się będziemy naszymi programowymi dokumentami. Są to: przyjęty w 2001 r. „Program i kierunki działania Społecznego Komitetu”, oraz „Program prac konserwatorskich na lata 2004–2010”, których realizacja przyczyni się do rozwoju różnych dziedzin życia miasta, a w szczególności rozwoju nauki, kultury, ochrony zdrowia i turystyki i pozwoli postrzegać Kraków jako ważne miejsce jednoczącej się Europy.

Za zadania priorytetowe uważamy niezmiennie:

- Wzgórze Wawelskie z Zamkiem Królewskim, Katedrą i całością znajdującą się tu zabudowy wraz z fortyfikacjami,
- historyczne centrum Krakowa w obrębie średniowiecznych fortyfikacji miejskich i Plant,
- Kazimierz z bogatą tradycją dwóch kultur – chrześcijańską i żydowską,
- tereny pomiędzy Plantami a „drugą obwodnicą”, w tym zespoły zabytkowe Kleparza, Wesołej, Garbarów, Podgórze,
- najcenniejsze enklawy na obrzeżach miasta z zespołami rezydencjonalnymi, sakralnymi i fortecznymi.

W roku 2005 do szczególnie istotnych zadań należeć będzie kompleksowa konserwacja **Rynku Głównego**, a w szczególności wymiana jego nawierzchni

wymagająca znacznego wsparcia władz miasta środkami Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.

W **Archikatedrze Wawelskiej**, po ukończeniu konserwacji kaplicy Zygmuntońskiej, przewidujemy rozpoczęcie konserwacji kolejnego wybitnego dzieła – kaplicy Mariackiej (Stefana Batorego) z królewskim nagrobkiem oraz całym bogatym wystrojem (polichromia, ołtarz, stalle).

Ponadto na **Wawelu** winna dobiec końca rewaloryzacja renesansowych ogrodów zamkowych (staną się one kolejną, wybitną atrakcją turystyczną wzgórze). Przewidujemy też dalszy etap konserwacji wawelskich fortyfikacji oraz późnośredniowiecznych budynków, przyległych do muru obronnego.

Niezwykle ważnym zadaniem – prowadzonym wraz z Gminą m. Krakowa – winna być rewaloryzacja otoczenia Wawelu (wraz ze stokami wzgórze).

W **zespole ulicy Kanoniczej** planujemy zakończyć konserwację gotycko-renesansowego pałacu biskupa Erazma Ciołka; w rezultacie ten wybitnej klasy zabytek już w roku 2006 pomieści cenną ekspozycję krakowskiego Muzeum Narodowego, obejmującą sztukę średniowieczną i nowożytną. Tym samym zostanie zakończony zasadniczy etap prowadzonych od ponad 30 lat prac w zespole tej ulicy, zaś do wykonania pozostałyby zadania związane z niektórymi obiektami konserwowanymi przed ćwierćwieczem.

Zamierzamy kontynuować konserwację murów obronnych miasta we współpracy z Fundacją XX Czartoryskich (obejmującą fragment murów po zachodniej stronie Bramy Floriańskiej), a także kompleksową konserwację wnętrza barokowego Pałacu „Pod Krzysztofory” przy Rynku Gł. 35 i Sukiennic.

Wśród zabytków sakralnych historycznego centrum miasta szczególną rolę grać będzie kontynuacja kompleksowej konserwacji wnętrza **kościół św. Barbary** (prace prowadzone w roku bieżącym ujawniły awaryjny stan techniczny sklepienia z późnobarokową polichromią). W **Bazylice Mariackiej** – po ukończeniu zasadniczych prac we wnętrzu – przewidujemy konserwację zakrystii z wartościowym wyposażeniem. W cennym, wczesnobarokowym **kościół św. św. Piotra i Pawła** zakończenie trwających od 20 lat prac przewidziane jest na rok 2007; w r. 2005 roboty objęłyby kaplicę Najśw. Sakramentu i zakrystię. W zespole **kościół i klasztoru Franciszkanów** przyszłoroczny etap prac koncentrowałby się na dawnej kaplicy św. Eligiusza (z odkrytymi w ostatnich latach: wczesnogotycką kamieniarką i barokowymi polichromiami) oraz obu zakrystiach z bogatym wystrojem barokowym. W zespole **Dominikanów** pilnej konserwacji wymaga wnętrze manierystycznej kaplicy Myszkowskich, w **kościół św. Krzyża** przewidujemy kontynuowanie i ukończenie konserwacji gotyckich, ceglanych i kamiennych elewacji.

Na żydowskim Kazimierzu poważnym zadaniem będzie kompleksowa konserwacja XVI-wiecznej **bożnicy Wysokiej**, przewidzianej przez Gminę Żydowską i Muzeum Historyczne m. Krakowa dla poszerzenia judaistycznej ekspozycji Muzeum (podjęcie tych bardzo istotnych prac w latach ubiegłych unie-

możliwał brak wyjaśnienia spraw własnościowych). Przewidujemy też rozpoczęcie konserwacji otoczonej kultem religijnym, XVI-wiecznej **bożnicy Re-muh**, drobniejsze prace w niektórych pozostałych zabytkowych bożnicach (Tempel, Izaaka) oraz kontynuowanie prac konserwatorskich na obu zabytkowych **cmentarzach żydowskich**.

W obrębie Kazimierza „chrześcijańskiego” rok 2005 winien przynieść zakończenie zasadniczego etapu wieloletnich prac w cennym, gotyckim zespole **kościół św. Katarzyny i klasztoru Augustianów** (m.in. zabezpieczenie krypt w korpusie kościoła, usunięcie przyczyn zawilgocenia części klasztoru). Wielki zakres winny mieć prace w głównej, gotyckiej świątyni parafialnej Kazimierza – to jest w **kościółce Bożego Ciała**: przewidujemy tu kolejny etap konserwacji ceglanych elewacji oraz wyjątkowo bogatego, zagrożonego przez drewnojady barokowego i manierystycznego wystroju wnętrza. Należy dokończyć konserwację barokowej architektury **Sadzawki św. Stanisława na Skalce**.

W obrębie Stradomia, historycznego kazimierskiego przedmieścia, przewidujemy kolejny etap prac w barokowym **kościółce Bernardynów** (m.in. wnętrza prezbiterium i chóru zakonnego z wystrojem).

Na terenie historycznych Garbarów – poważnym zadaniem są dalsze prace w barokowym **zespole kościoła i klasztoru Karmelitów na Piasku**, na Kleparzu – kontynuacja konserwacji barokowego wystroju **kolegiaty św. Floriana**, w Podgórzu – remont konserwatorski dzwonnicy **kościół św. Józefa** oraz – we współdziałaniu z Gminą m. Krakowa – dalsze prace remontowo-konserwatorskie w d. ratuszu.

Na obrzeżach miasta do ważniejszych, wieloletnich zadań należałyby zakrojone na szeroką skalę prace w **eremie Kamedułów na Bielanych**, wybitnym – w skali europejskiej – dziele architektury wczesnego baroku; stan techniczny wielu znajdujących się tu cennych budowli (poza kościołem, konserwowanym ze środków Narodowego Funduszu w latach minionych) jest dziś awaryjny.

Kontynuacji wymagają prace w **opactwie Benedyktynów w Tyńcu** (m.in. rozpoczęcie kompleksowej konserwacji średniowiecznych murów obronnych – największego, po Krakowie, zespołu średniowiecznej architektury obronnej w Małopolsce).

Znacznych nakładów nadal wymagać będą cenne zespoły architektoniczne użytkowane przez krakowskie uczelnie. W kwartale uniwersyteckim kontynuować będziemy prace w najstarszym i najcenniejszym budynku UJ **Collegium Maius** przy remoncie dachów, w **Coll. Novum** planujemy dalsze prace konserwatorskie we wnętrzu, a w **Coll. Witkowskiego**, poza pracami we wnętrzach, rozpoczniemy kompleksowe prace przy elewacjach. W **Coll. Kollątaja** oprócz remontu dachu planujemy również rewaloryzację dziedzica. Kompleksowym remontem konserwatorskim obejmujemy zespół budynków uniwersyteckich tzw. „Gołębnik”, rozpoczniemy remont dachu i prace przy elewacjach w **Arsenale Królewskim** przy ul. Grodzkiej, kontynuować będziemy kompleksowy remont

Pałacu Pusłowskich oraz remont kordegard w **Coll. Śniadeckich**. W **Coll. Sannockim** planujemy remont dachu. Kontynuować będziemy remonty konserwatorskie w zespole XIX w. klinik i szpitali **Collegium Medicum** UJ przy ul. Kopernika.

Zamierzamy również udzielić pomocy finansowej innym krakowskim wyższym uczelniom, w tym Politechnice Krakowskiej w **zespole dawnego pałacu królewskiego w Łobzowie** (przekształcony w 2 poł. XIX w. jako austriacka podchorążówka); Akademii Ekonomicznej (**gmach d. Fundacji Lubomirskiego** przy ul. Rakowickiej) oraz Akademii Sztuk Pięknych (główny gmach przy Pl. Matejki).

Przewidujemy wspomaganie prac w fortach wchodzących w skład **austriackiej Twierdzy Krakowskiej**, wybitnego – w skali światowej – zespołu architektury obronnej z 2 połowy XIX stulecia, a także wspomaganie – w formie dotacji zwrotnych – wysiłków prywatnych inwestorów, podejmujących rewaloryzacje cennych, krakowskich kamienic (zwłaszcza w historycznym centrum miasta, gdzie kamienice te są zapisem historii od 2 połowy XIII stulecia do XIX/XX w.).

Działania konserwatorskie prowadzone w Krakowie dzięki Narodowemu Funduszowi Rewaloryzacji Krakowa mają rangę europejską. Takie zadania, jak tegoroczna konserwacja kaplicy Zygmuntońskiej – stanowią ceniony w świecie wkład polskich konserwatorów w rozwój myśli i praktyki konserwatorskiej. Corocznie kolejne zabytki i zespoły zabytkowe przywracane są do stanu odpowiadającego ich kulturowym walorom.

Prowadzone od lat prace konserwatorskie zmieniły nie do poznania obraz Krakowa. Osiągnięcia te nie mają jednak charakteru trwałego: dotychczasowe wysiłki winny być kontynuowane z podobną intensywnością.

Ośmieleni życzliwością Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego sprawującego patronat nad Komitetem, podobnie jak w poprzednich latach zwracamy się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o spowodowanie przyznania dotacji z budżetu centralnego na Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa na rok 2005 za pośrednictwem Kancelarii Prezydenta RP.

Z wyrazami szacunku

Prezydent Miasta Krakowa

Wojewoda Małopolski

Przewodniczący
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

/-/ prof. Jacek Majchrowski

/-/ Jerzy Adamik

/-/ prof. Tadeusz Chrzanowski

Kraków, dnia 2 czerwca 2004 r.

Uchwała Nr 4/2004

Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa z dnia 20 kwietnia 2004 w sprawie oceny realizacji planu finansowo-rzeczowego odnowy zabytków Krakowa za pierwszy kwartał 2004 r.

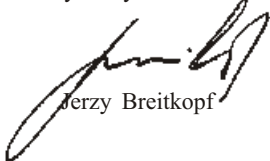
§ 1

Prezydium SKOZK, działając na podstawie § 12, pkt. 3 Regulaminu SKOZK i Uchwały Nr 2/2004 SKOZK z dnia 17 lutego 2004 r. w sprawie planu rzeczowo-finansowego odnowy zabytków Krakowa w 2004 r., po wysłuchaniu informacji ZRZZK o realizacji planu finansowo-rzeczowego za pierwszy kwartał 2004 r., po wysłuchaniu opinii komisji: Programowania i Oceny Realizacji, Finansowej i Prawnej, a także uwzględniając głosy wyrażane w dyskusji, uznało za prawidłowe podjęte przez Zarząd Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa czynności przygotowawcze do realizacji planu na rok bieżący oraz zaawansowanie planu wynoszące, zgodnie z zawartymi umowami, 16,1%.

§ 2

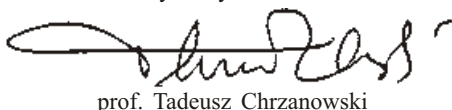
Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Sekretarz Generalny
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

Jerzy Breitkopf

Przewodniczący
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

prof. Tadeusz Chrzanowski

Uchwała Nr 5/2004

**Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa
z dnia 20 kwietnia 2004 r.**

**w sprawie zmiany kwalifikacji dotacji z Narodowego Funduszu
Rewaloryzacji Zabytków Krakowa ze zwrotnych na bezzwrotne.**

§1

Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, działając na podstawie § 12, ust. 2, pkt. b. Regulaminu Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa oraz Zasad finansowania prac w obiektach zabytkowych Krakowa (Uchwała nr 9/2001 z dnia 4.XII.2001r.) po przeanalizowaniu wniosków osób zainteresowanych, po wysłuchaniu opinii Komisji Programowania i Oceny Realizacji, Komisji Prawno-Organizacyjnej i Komisji Finansowej SKOZK

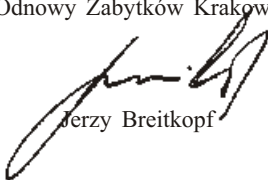
postanawia:

- umorzyć w całości dofinansowanie zwrotne przyznane na prace remontowo-konserwatorskie w kamienicy przy Al. Słowackiego 7, w wys. 39.235,37 zł.
- nie umarzać pozostającej do spłaty części dofinansowania zwrotnego w wys. 66.650 zł przyznanego na remont konserwatorski Pałacu Tarnowskich w Krakowie przy ul. Sławkowskiej 13/15

§2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Sekretarz Generalny
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

Jerzy Breitkopf

Przewodniczący
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

prof. Tadeusz Chrzanowski

Uchwała Nr 6/2004

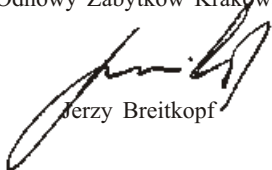
Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa z dnia 20 kwietnia 2004 r. w sprawie nadania medalu „Za zasługi przy odnowie zabytków Krakowa”

Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa postanawia,
na wniosek Komisji Informacji i Inicjatyw Społecznych SKOZK, uhonorować
w 2004 roku

- Zarząd Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa
- red. Wandę Trojan

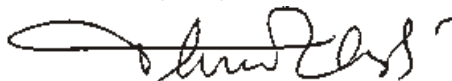
medalem „Za zasługi przy odnowie zabytków Krakowa.

Sekretarz Generalny
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

Jerzy Breitkopf

Przewodniczący
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

prof. Tadeusz Chrzanowski

Uchwała Nr 7/2004

Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa z dnia 13 lipca 2004 r. w sprawie oceny realizacji planu finansowo-rzeczowego odnowy zabytków Krakowa za pierwsze półrocze 2004 r.

§ 1

Prezydium SKOZK, działając na podstawie § 12, pkt. 3 Regulaminu SKOZK i Uchwały Nr 2/2004 SKOZK z dnia 17 lutego 2004 r. w sprawie planu rzeczowo-finansowego odnowy zabytków Krakowa w 2004 r., po wysłuchaniu informacji ZRZZK o realizacji planu finansowo-rzeczowego za pierwsze półrocze 2004 r. oraz po wysłuchaniu opinii komisji: Programowania i Oceny Realizacji, Prawnej i Finansowej, a także uwzględniając głosy wyrażane w dyskusji, stwierdza, iż planowane efekty rzeczowe zostały osiągnięte, natomiast zaawansowanie finansowe planu, wynoszące 38,5% jest niższe niż upływ czasu kalendarzowego w roku 2004.

§ 2

Prezydium SKOZK, na wniosek Prezydenta m. Krakowa, postanawia przeznaczyć 500 tys. zł z rezerwy planu odnowy zabytków Krakowa na rok 2004 na dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich nawierzchni Rynku Głównego w otoczeniu kościoła św. Wojciecha.

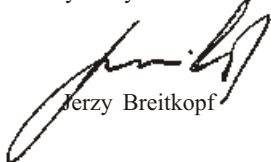
§ 3

Prezydium SKOZK postanawia przesunąć kwotę 200 tys. zł. przeznaczoną w planie na rok 2004 na prace remontowo-konserwatorskie przy miejskich murach obronnych przyznane Fundacji XX Czartoryskich w Krakowie na prace remontowo-konserwatorskie w kościele św. Barbary.

§ 4

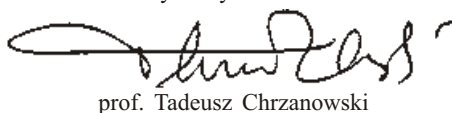
Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Sekretarz Generalny
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

Jerzy Breitkopf

Przewodniczący
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

prof. Tadeusz Chrzanowski

Uchwała Nr 8/2004

**Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa
z dnia 13 lipca 2004 r. w sprawie prolongaty spłaty rat dofinansowania
zwrotnego dla d. pałacu Tarnowskich, ul. Sławkowska 13/15**

§ 1

Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa działając na podstawie § 12, ust. 2, pkt. b. Regulaminu Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa oraz Zasad Finansowania prac w obiektach zabytkowych Krakowa (Uchwała Nr 9/2001 z dnia 4.XII.2001 r.), po przeanalizowaniu wniosku osób zainteresowanych, po wysłuchaniu opinii Komisji Programowania i Oceny Realizacji, Komisji Prawno-Organizacyjnej i Komisji Finansowej SKOZK

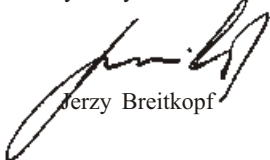
postanawia

wyrazić zgodę na prolongatę o jeden rok spłaty dwóch pozostałych rat dofinansowania zwrotnego w łącznej wysokości 66.650 zł dla d. pałacu Tarnowskich, ul. Sławkowska 13/15.

§ 2

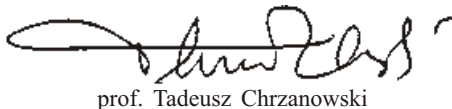
Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Sekretarz Generalny
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

Jerzy Breitkopf

Przewodniczący
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

prof. Tadeusz Chrzanowski

Uchwała Nr 9/2004

**Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa
z dnia 13 lipca 2004 r. w sprawie zawarcia ugody sądowej
z Fundacją Familijną Rodziny Wentzlów, Rynek Główny 19**

§ 1

Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, działając na podstawie Regulaminu SKOZK § 12, ust. 2, pkt. b oraz Zasad finansowania prac w obiektach zabytkowych Krakowa (Uchwała Nr 9/2001 z dnia 4 XII 2001), a także w nawiązaniu do Uchwały Prezydium SKOZK Nr 4/97 z dnia 4 lutego 1997 r., po przeanalizowaniu przedłożonej przez właścicieli propozycji ugody sądowej dotyczącej spłaty nakładów poniesionych w latach 1989–1994 na remont kamienicy przy Rynku Głównym 19, po wysłuchaniu opinii Zarządu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa oraz opinii komisji problemowych SKOZK: Programowania i Oceny Realizacji, Finansowej i Prawno-Organizacyjnej

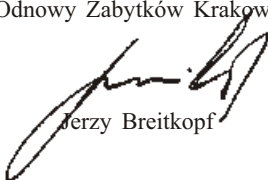
postanawia

wyrazić zgodę na zawarcie ugody sądowej z Fundacją Familijną Rodziny Wentzlów na następujących warunkach: spłata kwoty 100 tys. zł nastąpi w czterech kwartalnych ratach w 2005 roku.

§ 2

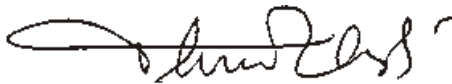
Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Sekretarz Generalny
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

Jerzy Breitkopf

Przewodniczący
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

prof. Tadeusz Chrzanowski

Uchwała nr 10/2004

**Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa
z dnia 19 października 2004 r.
w sprawie oceny realizacji planu finansowo-rzeczowego odnowy
zabytków Krakowa za trzy kwartały 2004 r. i niezbędnych korekt planu**

§ 1

Prezydium SKOZK, działając na podstawie § 12 pkt.3 Regulaminu SKOZK i Uchwały nr 2/2004 SKOZK z dnia 17 lutego 2004 r. w sprawie planu rzeczowo-finansowego odnowy zabytków Krakowa w 2004 r., po wysłuchaniu informacji ZRZZK o realizacji planu finansowo-rzeczowego za trzy kwartały 2004 r., po wysłuchaniu opinii komisji problemowych SKOZK, a także uwzględniając głosy wyrażane w dyskusji uznało, iż planowane efekty rzeczowe zostały osiągnięte, natomiast zaawansowanie finansowe planu wynoszące wg faktur 19.445.415,32 zł, tj. 62,2% jest prawidłowe.

§ 2

Prezydium SKOZK, uwzględniając wniosek ZRZZK o dokonanie zmian w planie rzeczowo-finansowym na rok 2004, wynikających z oszczędności powstałych w postępowaniach przetargowych oraz obiektywnej niemożliwości wykonania niektórych prac,

postanawia

1. **Zmniejszyć** przyznane środki w następujących obiektach:

– zespół klasztorny Augustianów – ul. Augustiańska	7 80.000 zł
– kamienica przy ul. Gołębiej 6 (własność oo. Kamedułów)	80.000 zł
– dwór „Rydłówka” – ul. Wł. Tetmajera 28	16.000 zł
– kościół św. Grzegorza Wlk. w Krakowie-Ruszczy	19.000 zł
– zespół klasztorny Dominikanek „Na Gródku” – ul. Mikołajska 21	11.500 zł
	razem: 206.500 zł

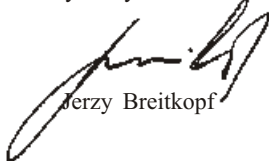
2. **Zwiększyć** przyznane środki w następujących obiektach:

– „Kamienica Dziekańska” – ul. Kanonicza 21	11.200 zł
– klasztor oo. Paulinów „Na Skałce” – biblioteka	26.000 zł
– Szpital Uniwersytecki w Krakowie – I i II Klinika Kardiologii
ul. Kopernika	17 90.000 zł
– Zgromadzenie Sióstr św. Augustyna – ul. Skałeczna	12 30.000 zł
oraz pozostawić w dyspozycji dyrektora ZRZZK,
na częściowe pokrycie 5% zwiększenia limitów	49.300 zł
	razem: 206.500 zł

§ 3

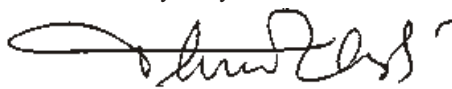
Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Sekretarz Generalny
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

Jerzy Breitkopf

Przewodniczący
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

prof. Tadeusz Chrzanowski

Uchwała Nr 11/2004

**Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa
z dnia 19 października 2004 r. w sprawie prolongaty spłaty rat
dofinansowania zwrotnego dla obiektu przy ul. Wyspiańskiego 11**

§ 1

Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, działając na podstawie § 12, ust. 2, pkt. b. Regulaminu Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa oraz Zasad Finansowania prac w obiektach zabytkowych Krakowa (Uchwała Nr 9/2001 z dnia 4.XII.2001 r.), po przeanalizowaniu wniosku osób zainteresowanych, po wysłuchaniu opinii Komisji Programowania i Oceny Realizacji, Komisji Prawno-Organizacyjnej i Komisji Finansowej SKOZK

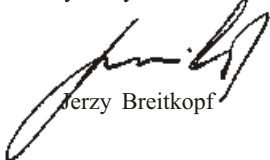
postanawia

wyrazić zgodę na prolongatę do II kwartału 2005 r., spłaty pozostałych rat dofinansowania zwrotnego w łącznej wysokości 4315 zł dla obiektu przy ul. Wyspiańskiego 11.

§ 2

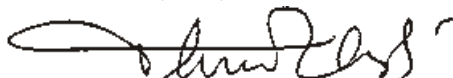
Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Sekretarz Generalny
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

Jerzy Breitkopf

Przewodniczący
Społecznego Komitetu
Odnowy Zabytków Krakowa

prof. Tadeusz Chrzanowski

Krakowskie skarbonki

Są takie miejsca, o których mówi się, że są sercem miasta. To tutaj koncentrują się najważniejsze dla miasta wydarzenia, te miejsca otacza najcenniejsza i najbardziej urodziwa architektura. W Krakowie miejscem takim, znanym wszystkim Polakom, jest Rynek Główny. Czy w związku z tym dziwić się można, że właśnie tutaj, ćwierć wieku temu, ustawiona została pierwsza w naszym mieście skarbonka? Szybko wrosła w pejzaż krakowskiego Rynku i stała się jego trwałym elementem, na tyle trwałym, że przynajmniej jedno pokolenie uznaje, że była tam „od zawsze”. Chętnie umawiają się obok niej młodzi ludzie, przyjaciele i zakochani, i w ten sposób stała się konkurencją dla pomnika Adama Mickiewicza, popularnego „Adasia”, przy którym umawiało się moje pokolenie.

To właśnie ćwierć wieku temu, w atmosferze międzynarodowego poparcia, Komitet UNESCO uznał zabytkowe centrum Krakowa oraz wielicką kopalnię soli, w gronie 12 obiektów, za godne umieszczenia na I Międzynarodowej Liście Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego. Do tej pory na liście tej znalazło się 730 obiektów z całego świata, w tym 9 z Polski.

Rok 1978 stał się przełomowy dla Krakowa. Dla znajdującej się na skraju katastrofy zabytkowej substancji miasta zrodziła się nadzieja na ratunek. W tym samym roku powołany został Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, który rozpoczął mozolną pracę nad zatrzymaniem procesu degradacji i podjął próbę przywrócenia miastu dawnej świetności. Z Wawelu popłynął „Apel do Narodu”, który otworzył nie tylko serca krakowian i Polaków ale również portfele. Wyzwolił niezwykłą inwencję i pomysłowość w organizowaniu pomocy, od przedszkoli i szkół począwszy, poprzez samorządy i organizacje społeczne, po niezawodną Polonię, której przychylność dla Krakowa dodatkowo pozyskał Wiesław Ochman, wielki orędownik odnowy krakowskich zabytków.

W tym samym 1978 roku, w dniu 18 grudnia, tuż po inauguracyjnym posiedzeniu Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, w obecności wszystkich członków Komitetu ustawiono na płycie Rynku Głównego, obok ratusza, skarbonkę. W kilka miesięcy później na dziedzińcu wawelskim stanęła jej bliźniaczka. Wkrótce po niej podobną (choć nie z soli) zwieziono do wielickiej kopalni i oddano pod opiekę tamtejszej dyrekcji. Niestety zupełnie nieudaną próbą okazało się umieszczenie skarbonki na cmentarzu Rakowickim. Miała gromadzić datki na odnowę zabytkowych cmentarnych nagrobków, i chociaż

pomysł sam w sobie był dobry, to jednak zawiodła realizacja i skarbonkę trzeba była stamtąd „ewakuować”.

Wiele wody upłynęło od tego czasu w Wiśle, ale należy przypomnieć komu Kraków zawdzięcza swoje skarbonki. Pomysłodawcą było „Echo Krakowa”, dzisiaj dodatek do „Gazety Krakowskiej”, a autorem projektu mgr inż. arch. Jacek Piórecki. Wygląd skarbonek nawiązuje do symboliki krakowskiego herbu. Korona ma kształt krenelażu, a ozdobne metalowe elementy układają się w kaziemierzowskie „K”.

Tę z Rynku ufundowały i wykonały, nieistniejące już dzisiaj, Wojskowe Zakłady Remontowe z ulicy Rakowickiej. Nazwiska jej twórców przetrwały jednak i umieszczone są na tabliczce umocowanej na wewnętrznej części korony. Przez wiele lat załoga tych zakładów społecznie opiekowała się skarbonką, dokonując bieżących napraw i konserwacji, pomagając w jej transporcie i rozładowywaniu.

Wawelską skarbonkę sponsorowali i wykonali pracownicy Zakładu Doświadczalnego „Polfa” z siedzibą przy ul. Mogilskiej i oni również dbali o jej dobry stan i solidne zabezpieczenia.

A te sprawdziły się wielokrotnie, bowiem obie skarbonki na przestrzeni ćwierćwiecza oparły się zakusom wielu amatorów łatwego zysku. Próby wydobycia z wnętrza banknotów były tyle pomysłowe, co nieskuteczne, ale ich dowody w postaci patyków zakończonych haczykami, sznurków z przyłepcami itp. „narzędzi” każdorazowo znajdowały komisje liczące zawartość. Były również próby włamania, rozbicia, a nawet podpalenia, szczęśliwie nigdy nie próbowano ich ukraść, być może dlatego, że uporanie się ze 160 kilogramowym ciężarem, dodatkowo z zawartością, nie jest takie łatwe.

Spółeczny Komitet organizując i koordynując zbiórkę pieniędzy, dysponował również kilkudziesięcioma przenośnymi skarbankami-miniaturkami. Znaczną ich część wykonali uczniowie szkoły zawodowej przy Zakładach Petrochemicznych w Płocku, od których to zakładów Kraków uzyskał ogromną pomoc zarówno finansową, jak i rzeczową.

Małe skarbonki zostały wkrótce ustawione w wielu publicznych miejscach: m.in. w teatrach, hotelach, muzeach, w polskich placówkach kulturalnych i handlowych za granicą, a nawet na pływających do Skandynawii pasażerskich promach. Stały się bardzo szybko popularnym źródłem zbierania datków, ale również propagowania samej idei ochrony i odnowy Krakowa.

Wiele krakowskich zespołów artystycznych chętnie zbierało do skarbonek datki w trakcie swoich koncertów. „Andrusy” z Olkiem Kobylińskim, „Słowianki”, „Krakus”, „Harni” i wiele innych zespołów właśnie w ten sposób zaznały swój udział w odnowie krakowskich zabytków. Jeśli ktoś pamięta koncerty krakowskiego wirtuoza gitary, Jana Oberbeka, pamiętać musi również towarzyszącą mu małą skarbonkę.

Trudno byłoby dzisiaj oszacować wielkość uzbieranych przez skarbonki środków. Z pewnością była to najbardziej popularna i najłatwiej dostępna forma

gromadzenia datków, niestety zawsze anonimowa. Zebrane w ten sposób środki podlegały na przestrzeni lat dewaluacji, denominacji i wielu dziejowym przemianom, ale niezmiennie były, jakby na przekór wszelkim historycznym zawirowaniom.

W skali Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa nie są to środki znaczące, ale ich znaczenie społeczne jest nie do przecenienia.

Tym wszystkim anonimowym ofiarodawcom, którzy w ciągu ostatnich 25 lat wrzucili do krakowskich skarbonek, datki należą się słowa wielkiego podziękowania.

A czego w skarbonkach nie było? Można by powiedzieć, że zawarł się w ich wnętrzu, jak w pigułce, cały walutowy świat. Najbardziej egzotyczne waluty, jakie można sobie wyobrazić, które nie raz sprawiły trudność nawet wyspecjalizowanym służbom bankowym z Oddziału Wojewódzkiego NBP przy ul. Basztowej, gdzie przez wiele lat liczono zawartość skarbonek. Aktualnie funkcję tę przejął Kredyt Bank S.A., tutaj dokonuje się przeliczeń przy nieocenionej pomocy uczniów z Zespołu Szkół Ekonomicznych Nr 1 w Krakowie-Nowej Hucie, segregujących w pocie czoła wymieszane nominały.

Ale nie tylko pieniądze gromadziły skarbonki, ileż w nich było precjozów, złotych obrączek, pierścionków, koralu, przekazywanych następnie do wyceny w salonach „Desy” i „Jubitera”. Po ich sprzedaży uzyskane pieniądze zasilają Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa. Były to niezwykle wzruszające odruchy serca, których wartości nie da się oszacować. Bo jak wycenić potrzebę ofiarności, chęci niesienia pomocy, a może również dumy z pięknego miasta?

Niezmiennie jednak Społeczny Komitet docenia i oczekuje tej ofiarności. Zbiórka środków prowadzonych za pomocą skarbonek wielokrotnie była przedmiotem ocen i analiz Komisji Finansowej SKOZK, czuwającej nad prawidłowym przebiegiem procesu finansowania odnowy krakowskich zabytków.

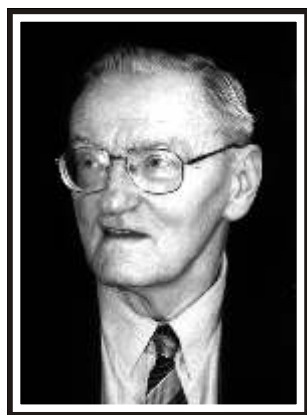
Dzisiejszy wygląd skarbondki zawdzięczają firmie „Pracownia Konserwacji Metali” pana Romana Bobickiego. Znana to w świecie konserwatorskim firma, od lat zaangażowana w proces rewaloryzacji. To właśnie tutaj trafiają skarbonki nie tylko do bieżących przeglądów, ale również do znacznie poważniejszych napraw po przygodach z wandalami. Firma pana Bobickiego nie tylko wykonała ich generalny remont, o które prosiły się po 25 latach „służby”, uzbrajając ich ściany w poliwęglanowe szyby, ale każdorazowo jest sponsorem tych działań. Wielkie dzięki!

Przy okazji skarbondkowych wspomnień nieodparcie nasuwa się apel: Ludzie nie wrzucajcie do skarbonek śmieci, przecież od tego są kosze!!!

Krakowskie skarbondki. Trwają z nami i pewnie trwać będą tak długo, jak długo w nas samych tkwiła będzie potrzeba ofiarności, dbałości i troski o to niezwykle miasto, bo tak naprawdę „któż wypowie twoje piękno Krakowie prastary”.

Wspomnienie

o prof. zw. dr hab. inż. Romanie Ciesielskim
doktorze honoris causa Politechniki Krakowskiej

W dniu 9 czerwca 2004 roku zmarł nagle we Wrocławiu prof. Roman Ciesielski, w trakcie kolejnej podróży związanej z uczestnictwem w obronie pracy doktorskiej, jako jej recenzent.

Środowisko naukowe i zawodowe związane z budownictwem straciły swojego najwybitniejszego naukowca i twórczego inżyniera. Bogaty życiorys, ilustrujący osiągnięcia naukowe i zawodowe, ale również wybitne dokonania jako organizatora życia naukowego i zawodowego w skali Krakowa i całego kraju, opublikowano w wielu periodykach i wydawnictwach ukazujących się na przestrzeni ostatnich tygodni.

W publikowanych wspomnieniach podkreślane są wybitne zasługi Profesora i niezwykle zaangażowanie, które zapewniło Mu w każdej dziedzinie aktywności naukowej, zawodowej i społecznej pozycję niekwestionowanego lidera i wzoru do naśladowania przez innych.

Również Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa szczególnie wysoko ocenia zaangażowanie i wybitne osiągnięcia Profesora w utrzymaniu i ratowaniu historycznej i kulturalnej spuścizny naszego miasta. Należał do grupy członków Społecznego Komitetu powołanych w 1982 roku na kadencję do 1985. Następnie na wszystkie kadencje od 1990. Obecność tak wybitnego naukowca i fachowca w składzie SKOZK podkreślała rangę zagadnień budowlanych i konstrukcyjnych, związanych z ochroną zabytków, zarówno w środowisku zawodowym inżynierów budownictwa, jak i w środowisku konserwatorów. Służyły temu liczne publikacje poświęcone ochronie zabytków, a szczególnie pionierskie badania poświęcone ochronie przed drganiami i wpływami parasejsmicznymi. Badania wpływów dynamicznych prowadzone przez Profesora R. Ciesielskiego dotyczyły między innymi takich krakowskich zabytków jak Barbakan, Wieża Ratuszowa, Bazylika oo. Dominikanów, Bazylika oo. Franciszkanów i wiele innych.

Z pozycji Komisji Budownictwa PAN wyznaczał normy postępowania przy pracach związanych z ochroną zabytków. Odważnie przeciwstawiał się wszel-

kim próbom wprowadzania rozwiązań, które mogły powodować nadmierne, nieuzasadnione koszty odnowy i zabezpieczania zabytków. Warto w tym miejscu przypomnieć nieocenioną pomoc i rolę Profesora chociażby przy okazji kilkuletniej dyskusji i sporów środowiska inżynierskiego na temat właściwego traktowania zagadnień związanych z oceną i zabezpieczaniem podłoża gruntowego w rejonie Starego Miasta.

Szczególnie cenną dla środowiska inżynierów związanych z ochroną zabytków była inicjatywa zorganizowania cyklicznych Konferencji Naukowo-Technicznych „Inżynierskie Problemy Odnowy Staromiejskich Zespołów Zabytkowych” funkcjonujących w środowisku pod skrótem „REW-INŻ”. Pierwsza z tych konferencji została zorganizowana w 1981 roku, kolejnej szóstej nie dane Mu było poprowadzić.

To tylko niektóre, z licznych dokonań Profesora w dziedzinie ochrony zabytków. Aż trudno uwierzyć, że osiągnięcia w tej dziedzinie stanowiły tylko małą część aktywności Zmarłego, a przecież mamy świadomość, że tylko zasługi dla SKOZK i dla ratowania spuścizny naszych przodków starczyłyby na wyróżniający życiorys naukowca i twórczego inżyniera.

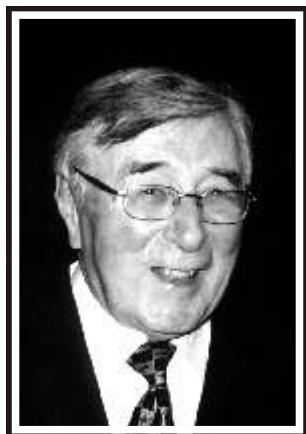
Podkreślając wycinek zasług Profesora Romana Ciesielskiego dla prac SKOZK, pomijamy świadomie działalność przedstawioną w wielu innych publikowanych wspomnieniach

Ten przerwany nagle, przebogaty życiorys można by również oceniać na tle zestawienia wyróżnień i odznaczeń. I znowu tylko wybiórczo należy wspomnieć te, które Profesor szczególnie wysoko sobie cenił. Wśród nich nagroda IV Wydziału PAN im. F. Jasińskiego (1965), wyróżnienie w konkursie „100-lecie Wieży Eifla” (1989), Model „Kolos Kagathos” (1987) za osiągnięcia sportowe i wyróżnienia za udział w Ruchu Oporu: Krzyż Walecznych, Krzyż AK, Krzyż Partyzancki i Brązowy Krzyż Zasługi z Mieczami.

Z oficjalnych, państwowych wyróżnień przyznane zostały Profesorowi Krzyże: Oficerski, Komandorski, Komandorski z Gwiazdą (1993) i ostatnio, na 9 dni przed nagłą śmiercią – Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski.

Profesor Roman Ciesielski pozostawił bardzo bogaty dorobek naukowy i zawodowy z którego będziemy korzystać i na który będziemy się powoływać w bieżących pracach związanych z odnową Krakowa. Ale tym bardziej będzie nam brak najwyższego autorytetu rozstrzygającego najtrudniejsze problemy. To dla nas niepowetowana strata.

Wspomnienie o prof. Lechu Kalinowskim

Gdy zaczęłam studia, był najmłodszym, opromienionym glorią geniuszu, profesorem i zarazem obiektem westchnień niemałej części studentek sfeminizowanej mocno historii sztuki. Niedawno wrócił ze Stanów Zjednoczonych, gdzie był przez jakiś czas na stypendium. Wtedy żelazna kurtyna nie była jeszcze dobrze naoliwiona, więc otaczała go także aura światowości. Na oko nie przystawał do zgrzebnej rzeczywistości, która manifestowała się w powszechnych wówczas garniturach z emhade albo nawet z Galluxu i z rzadka tylko była przetykana dżinsami z Pewexu. Chodziłam, jak wszyscy, na prowadzone przez Niego wykłady z doktryn artystycznych, a także na wspaniałe wy-

kład monograficzny poświęcony witrażom, krótko – również na seminarium popularnie nazywane średniowiecznym. I miałam to szczęście, że w czasie moich studiów Profesor był opiekunem studenckiego koła naukowego historyków sztuki. Odwiedzał nasze obozy naukowe, a raz nawet spędził z nami całe dwa tygodnie w Sanoku. Peregrynowaliśmy z tego Sanoka *per pedes* i różnymi „okazjami” do okolicznych zabytków, a Profesor przy każdym ważniejszym obiekcie fundował nam mały wykład albo i nieoczekiwane ćwiczenia. Wieczorami siadywaliśmy wszyscy razem stłoczeni w maleńkim domku kempingowym, oddając się atrakcjom najzupełniej towarzyskim. Profesor był obdarzony doskonałym słuchem muzycznym, toteż często podśpiewywał ze sprawniejszymi wokalnie a to koncerty brandenburskie, a to symfonie Beethovena albo lżej – romanse i ballady. Kiedyś śpiewał angielską piosenkę o zawiedzionej miłości, w której dziewczyna żali się, że gdy chłopak wyznawał jej miłość, opadł mu na wargi listek z drzewa, a to znaczy, że on kłamał. I wtedy zupełnie tak samo jak w piosence, spadający liść musnął wargi Profesora. Było z tego dużo śmiechu. Z obozu w Sanoku prócz wielu miłych wspomnień zachowałam przede wszystkim gruntowną znajomość malarstwa ikonowego, któremu Profesor poświęcił wiele czasu, pokazując nam zbiory sanockiego Muzeum Historycznego i magazyn ikon w muzeum na zamku w Łańcucie oraz okoliczne cerkwie. Bywał zresztą jako gość także na innych obozach letnich i na zimowych w Białce Ta-

trzańskiej, gdzie w kopnym śniegu wędrował z nami we dnie i nocą, choć przyjechał w miejskich półbutach, które po prawdzie nijak się do tych wędrowek nie nadawały.

Poproszono kiedyś koło naukowe o przygotowanie referatów na sesję, którą organizowali studenci slawistyki. Miało być coś o ikonach. Mało kto z nas interesował się tymi zagadnieniami, ale szło o honor koła, zostałam więc przymusowym ochotnikiem. Było to chyba na początku drugiego roku studiów i Profesor chcąc mnie wesprzeć, wyszukał jakieś aktualne wówczas opracowania naukowe. Gdy Mu oddawałam książki, zapytał czy były przydatne. Odważyłam się zauważyć, że jedna z prac, dzieło utytułowanego naukowca, wydała mi się całkiem kiepska. Ku mojemu zdziwieniu, Profesor mnie bynajmniej nie zbeształ – po chwili milczenia powiedział: ma pani rację, to moja wina ta habilitacja, bo widzi pani, nam bardzo zależało, żeby na tamtym uniwersytecie stworzyć katedrę historii sztuki. Nie wracaliśmy nigdy do tej sprawy, choć zdarzało mi się prosić Go o pomoc, kiedy zostałam prezesem koła naukowego, a i potem, gdy potrzebowałam rady w sprawach Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Na zawsze jednak zapamiętałam timbre Jego głosu, gdy wyjawiał mi przyczynę gorzkiego kompromisu. To była ważna lekcja.

Po wielu latach, słuchając referatu Profesora na sesji naukowej, zdałam sobie sprawę, że wszystkie wykłady, które w czasie moich studiów miał dla studentów, były przygotowane równie perfekcyjnie jak owo sesyjne wystąpienie. Bo bardzo poważnie traktował swoje obowiązki. I był Mistrzem, a bywał Przyjacielem. To dlatego mówiliśmy o Nim wszyscy, nie tylko Jego seminarzyści – Profesor – nie wymieniając nazwiska.

Joanna Daranowska-Łukaszewska

Lech Kazimierz Hieronim Kalinowski (12 IX 1920–15 VI 2004), historyk sztuki; 1938–1939 studiował historię sztuki na Uniwersytecie we Lwowie, 1945–1949 na UJ. W l. 1949–1990 był pracownikiem Zakładu (nast. Instytutu) Historii Sztuki UJ, od 1960 kierownikiem Katedry (nast. Zakładu) Historii Sztuki Średniowiecznej, od 1962 profesorem tamże; w l. 1946–1964 był również pracownikiem krakowskiej ASP; przez wiele lat współpracował z Gabinetem Rycin PAU; 1989–1994 przewodniczył Komisji Teorii i Historii Sztuki krak. Oddziału PAN; od 1995 był członkiem PAU, od 1995 przewodniczącym Komisji Historii Sztuki, od 1997 dyrektorem Wydziału I (Filol.) Akademii; był członkiem wielu polskich i międzynarodowych towarzystw naukowych, m.in. British Academy (od. 1992), członkiem honorowym Stowarzyszenia Historyków Sztuki, honorowym profesorem ASP w Krakowie. Redagował „Prace z historii sztuki” („Zeszyty Naukowe UJ”, 1960–1992) i „Foliae Historiae Artium” (1984–2004). Wybitny uczony i nauczyciel akademicki, zajmował się głównie powszechną i pol. sztuką średniowieczną i nowożytną oraz teorią sztuki i metodologią historii sztuki; 1961–1965 prowadził badania wykopaliskowe w opactwie benedyktynów w Tyńcu; jego praca *Geneza Piety średniowiecznej* (1953) zapoczątkowała metodę ikonologiczną w polskich badaniach nad sztuką; opublikował także m.in. *Treści ideowe i artystyczne Drzwi Gnieźnieńskich* (1959), *Treści ideowe i artystyczne Kaplicy Zygmunto-wskiej* (1960), *Speculum artis. Treści dzieła sztuki średniowiecza i renesansu* (1989, prace zebrane); był laureatem m.in. Nagrody Herdera i nagrody Tow. Naukowego KUL im. ks. I. Radzikowskiego.

Oprac. na podstawie Encyklopedii Krakowa, PWN 2004

Kronika wydarzeń SKOZK

od kwietnia do listopada 2004 r.

22 marca minister kultury Waldemar Dąbrowski dokonał uroczystego otwarcia Muzeum im. St. Wyspiańskiego (oddział Muzeum Narodowego) w nowej siedzibie, tj. kamienicy Szolańskich, wyremontowanej z funduszy przyznanych przez Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa Muzeum Narodowemu w Krakowie. Fakt ten upamiętnia tablica wmurowana w sieni kamienicy oraz czasowa wystawa ukazująca prace prowadzone w Muzeum, a finansowane z Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.

* * *

W dniach 31.03.–02.04. w salach Centrum Konferencyjno-Wystawowego Zamku Królewskiego na Wawelu odbyła się III Europejska Giełda Informacji Renowacyjnej organizowana przez Agencję Informacyjno-Promocyjną „raport” – Renowacje i Zabytki. Tematami przewodnimi były:

1. Uwarunkowania związane z renowacją stref historycznych w kontekście naszego wstąpienia do Unii Europejskiej
2. Uwarunkowania związane z renowacją stref historycznych w wybranych krajach Europy Wschodniej
3. Najważniejsze osiągnięcia służb ochrony zabytków i zespołów architektonicznych w latach 2000–2003
4. Administracyjne i technologiczne trudności pojawiające się podczas organizacji i wykonywania prac renowacyjnych.

W giełdzie uczestniczyli członkowie SKOZK z prof. Tadeuszem Chrzanowskim na czele.

20 kwietnia w siedzibie Politechniki Krakowskiej – pałacu królewskim w Łobzowie odbyło się posiedzenie Prezydium SKOZK. Obrady prowadził z-ca przewodniczącego SKOZK – prof. Jerzy Zdrada.

Zebranych powitał rektor Politechniki Krakowskiej – prof. Marcin Chrzanowski, który wręczył „Honorowe Odznaki Politechniki Krakowskiej” z-cy przewodniczącego, p. Bogusławowi Krasnowolskiemu i p. Tadeuszowi Prokopukowi, dyrektorowi Biura SKOZK.

Następnie przedstawił informację o realizacji prac remontowo-konserwatorskich w pałacu królewskim w Łobzowie, zaprezentował ich efekty i potrzeby w tym zakresie. Prezydium potwierdziło zasadność finansowania tych prac, potrzebę ich przyspieszenia i gotowość dalszej pomocy finansowej.

Następnie prof. Andrzej Kadłuczka – dyr. Instytutu Historii Architektury i Konserwacji Zabytków Politechniki Krakowskiej – zaprezentował założenia wykonanego przez siebie projektu renowacji Rynku Głównego w Krakowie, obejmującego wymianę nawierzchni, założenie instalacji, przeprowadzenie badań archeologicznych, wyeksponowanie gotyckich piwnic pod Sukiennicami i reliktyw „Kramów Bogatych”, iluminację i aranżację zieleni. Do opracowania ostatecznej koncepcji projektu niezbędne jest przeprowadzenie dalszych badań archeologicznych.

P. Jan Janczykowski, małopolski wojewódzki konserwator zabytków poinformował o pozytywnym zaopiniowaniu projektu zach. części płyty Rynku, budzącej mniej kontrowersji, potwierdził konieczność gruntownych badań archeologicznych.

Prof. Edward Małachowicz z Wrocławia, autor projektu aranżacji tamtejszego rynku podzielił się swoimi doświadczeniami i z uznaniem odniósł się do projektu przebudowy nawierzchni krakowskiego Rynku.

Prof. Ireneusz Płuska zwrócił uwagę na konieczność konserwacji odkryć archeologicznych, ale projekt prof. A. Kadłuczki dotyczący ich ekspozycji uznał za maksymalny.

P. Genowefa Zań-Ograbek, miejski konserwator zabytków w Krakowie, poinformowała o kontynuacji spotkań z ekspertami nt. projektu płyty Rynku i zaprosiła do udziału w nich prof. A. Kadłuczkę.

Dr Bogusław Krasnowolski pozytywnie ocenił obecną współpracę władz miasta ze SKOZK w zakresie płyty rynku, jak chodzi o ewentualną ekspozycję badań archeologicznych uznał, iż należy się skupić na podziemiach Sukiennic.

Prof. Zbigniew Pianowski z Wawelu zaproponował utworzenie w Muzeum Archeologicznym zespołu pod kier. p. Emila Zaitza, zajmującego się archeologiczną dokumentacją Rynku.

Dyskusję podsumował prof. Jerzy Zdrada. Prezydium zaopiniowało pozytywnie przedłożony projekt z uwagami, oczekując od władz miasta i konserwa-

tora wojewódzkiego szybkiego zatwierdzenia projektu i przystąpienia do jego realizacji.

Następnie dyr. Zarządu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa – Tadeusz Murzyn – przedstawił informację o realizacji planu rzeczowo-finansowego odnowy zabytków Krakowa za I kwartał 2004 r., a członkowie Prezydium SKOZK, po wysłuchaniu opinii komisji problemowych, przyjmując odnośną uchwałę, zaaprobowali realizację prac w I kwartale.

Dyr. T. Murzyn zasygnalizował też problem ustawowego obłożenia prac konserwatorskich 22% podatkiem VAT od 1. maja br., co może grozić procesami z wykonawcami, którzy podpisali umowy przed 1 maja.

Doc. Andrzej Kurz, przewodniczący Komisji Informacji i Inicjatyw Społecznych zaproponował, by wiosną 2005 r. odbyła się wspólna sesja MCK i SKOZK w ścisłej współpracy z Urzędem Marszałkowskim, odpowiedzialnym za składanie wniosków unijnych. Prezydium zaaprobowало propozycję Komisji przyznania medali za szczególne zasługi w odnowie zabytków Krakowa Zarządowi Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa oraz red. Wandzie Trojan z „Dziennika Polskiego”.

Następnie zdecydowano się z powodu braków formalnych przełożyć do następnego posiedzenia pozytywnie zaopiniowany przez Komisję Programowania i Oceny Realizacji wniosek Fundacji Książąt Czartoryskich o zmianę na bezwrotną charakteru dotacji na remont murów obronnych po zachodniej stronie Bramy Floriańskiej. Członkowie Prezydium przyjęli uchwałę umarzającą dotację dla kamienicy przy al. Słowackiego 7 i utrzymali zwrotny charakter dotacji dla pałacu Tarnowskich.

P. Jerzy Breikopf – sekretarz generalny SKOZK – złożył wniosek o udostępnianie członkom Prezydium SKOZK podczas posiedzenia projektów przedkładanych i poddawanych głosowaniu uchwał.

Min. Edward Szymański – zalecił, by wnioski o umorzenia finansowe były przed przedłożeniem Prezydium analizowane i przedstawiane przez Komisję Prawno-Organizacyjną.

* * *

26 kwietnia Biuro SKOZK zorganizowało dla przewodników miejskich po Krakowie ostatnie przed wakacjami spotkanie – tym razem w Międzynarodowym Centrum Kultury, w Kamienicy pod Kruki, przy Rynku Gł.

W budynku odnowionym ze środków NFRZK i wzorcowo przystosowanym do współczesnych funkcji instytucji kulturalnej informacji udzielili p. dr Anna Gawron, z-ca dyr. MCK, oraz dr Krzysztof Broński i p. Anna Strzebońska. Przewodnicy zobaczyli odremontowane wnętrza, ostatnio przebudowaną galerię wystawienniczą, wyremontowane piwnice, bibliotekę oraz wykorzystali okazję obejrzenia wystawy *Siedem grzechów głównych*.

* * *

W kwietniu odbyły się następujące komisje konserwatorskie typowania, oceny i odbioru prac:

- fort Kościuszki (Bastion V) – wprowadzenie wykonawcy na remont kompleksowy
- Szpital Uniwersytecki (Klinika Kardiologii) – wprowadzenie wykonawcy na remont schodów
- bud. Ratusza w Rynku Głównym 1 – odbiór uszczelnienia przecieków z płyty Rynku do piwnic Ratusza
- Muzeum Archidiecezjalne, ul. Kanonicza 21 – komisja konserwatorska dot. prac przy polichromii na I p. w Kamienicy Dziekańskiej
- Teatrum Anatomicum (Collegium Medicum UJ) – typowanie prac remontowo-konserwatorskich elewacji
- kościół św.św. Piotra i Pawła – dot. usunięcia awarii pokrycia dachowego nawy głównej
- kościół Bożego Ciała – komisja konserwatorska dot. prac przy barokowych stallach i chórkę muzycznym
- kościół opactwa oo. Benedyktynów w Tyńcu – komisja zaawansowania prac przy rzeźbach z łuku tęczowego
- Barbakan – narada konserwatorska dot. realizacji zadań konserwatorskich wynikających z planu rzeczowo-finansowego na 2004 r.
- d. pałac Górków, ul. Kanonicza 24 – komisje konserwatorskie dot. prac przy polichromiach w pom. 115–117 oraz prac dot. konserwacji belek stropowych i ich rozmieszczenia
- klasztor ss. Klarysek w Krakowie – komisja konserwatorska dot. prac przy drzwiach wejściowych do klasztoru
- bud. Zespołu Szkół Ekonomicznych, ul. Kapucyńska 2 – odbiór prac dot. montażu płytokw przeciwnięgowych i instalacji przeciwbłodzeniowej
- bud. Filharmonii Krakowskiej, ul. Zwierzyniecka 1 – odbiór prac dot. wymiany stolarki okiennej
- bud. Państwowej Straży Pożarnej – odbiór prac dot. wzmocnienia posadowienia oficyny
- bud. Kliniki Chirurgii, ul. Kopernika 21 – komisja zaawansowania prac konserwatorskich przy stolarnie okiennej
- PAU, ul. Sławkowska 17 – typowanie prac konstrukcyjno-konserwatorskich.

* * *

6 maja w komorze Jana Haluszki w Kopalni Soli „Wieliczka” odbył się finał turnieju wiedzy „*KRAKÓW – WIELICZKA – ŚWIATOWE DZIEDZICTWO KULTURY*” zorganizowany dla młodzieży szkół średnich Małopolski przez Kopalnię Soli „Wieliczka”, Urząd Miasta Krakowa, Muzeum Historyczne m. Kra-

kowa, Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka, Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa i Centrum Młodzieży im. dr. H. Jordana. Pierwsze trzy miejsca wywalczyła młodzież z liceów nr V, IV i VIII z Krakowa. Biuro Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa reprezentowała p. Maria Głaz, sekretarz Komisji Informacji i Inicjatyw Społecznych.

* * *

W numerze 2 (10) 2004 kwartalnika „Renowacje i Zabytki” został opublikowany bogato ilustrowany *Plan rzeczowo-finansowy odnowy zabytków Krakowa na rok 2004*. We wstępie czytamy: „W 2004 r. SKOZK wchodzi w kolejne ćwierćwiecze swojej działalności. Wzbogacony o doświadczenia minionego okresu wsparty programem działań konserwatorskich w Krakowie na lata 2004–2010, otoczony opieką Prezydenta RP i Jego Kancelarii, wyposażony w podstawowe środki na Narodowy Fundusz w 2004 r. mocą ustawy budżetowej uchwalonej przez Parlament – Komitet przystępuje do kontynuacji procesu odnowy zabytków Krakowa”.

* * *

18 i 24 maja w programie 3 TVP ukazał się reportaż red. Aleksandry Mączki dotyczący przebudowy płyty Rynku Głównego z informacją o udziale środków NFRZK w realizacji tego zadania.

* * *

20 maja w kaplicy Zygmuntowskiej na Wawelu odbyła się konserwatorska komisja przeglądowa. Prace pod kierownictwem prof. Ireneusza Płuski, które mają trwać do końca roku prowadzone są (obecnie głównie w dolnej części kaplicy) różnymi metodami rekonstrukcji zniszczonego kamienia, czyszczenie odbywa się głównie metodą laserową.

* * *

20 maja komisja konserwatorska w kościele Bożego Ciała, w związku z odkryciem malowideł na ścianie płn. prezbiterium ustaliła, iż działania konserwatorskie powinny zmierzać do zachowania wszystkich występujących warstw (również tych odsłoniętych), bez odsłaniania dalszych fragmentów. Przy dekoracji „Grobu Pańskiego” – ze względu na b. duże zniszczenia – ze względów technicznych zdecydowano się na fragmentaryczne odsłonięcie dekoracji.

Komisja zaleciła również z powodu bardzo dużej wartości historycznej i artystycznej zachowanych relikwów, które będą zasłonięte stallami – udokumentowanie za pomocą fotoplanu całej dekoracji ściany.

* * *

- W maju odbyły się następujące komisje typowania, oceny i odbioru prac:
- mur ogrodzeniowy pomiędzy posesją Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Krakowskiej, ul. Podzamcze 8 – odbiór prac dot. rekonstrukcji muru
 - bud. przy Pl. św. Ducha 4 – odbiór robót dot. remontu dachu
 - kościół św. Norberta, ul. Wiślna (cerkiew grecko-katolicka) – przegląd części elementów dekoracyjnych przed ich ostatecznym montażem
 - kaplica Zygmuntowska, Katedra na Wawelu – komisja konserwatorska dot. przeglądu i oceny prac konserwatorskich przy dekoracji wnętrza kaplicy
 - kościół Bożego Ciała – komisja konserwatorska dot. reliktów dekoracji malarskiej na płn. ścianie za stallami w prezbiterium
 - bud. Szpitala Uniwersyteckiego, (II Klinika Chirurgii) ul. Kopernika 21 – ustalenie prac remontowych na rok 2004 w zakresie wymiany stolarki drzwiowej i okien metalowych
 - Muzeum Archidiecezjalne, ul. Kanonicza 21 – komisja konserwatorska dot. prac przy polichromiach 3 pomieszczeń I p. w Kamienicy Dziekańskiej
 - I Liceum Ogólnokształcące, Pl. Na Groblach 9 – wprowadzenie wykonawcy na prace II etapu wymiany stolarki okiennej
 - Akademia Sztuk Pięknych, Pl. Matejki 13 – komisja konserwatorska dot. wymiany zabytkowej stolarki okiennej.

* * *

2 czerwca przewodniczący SKOZK, prof. Tadeusz Chrzanowski, prezydent m. Krakowa, prof. Jacek Majchrowski oraz wojewoda małopolski, p. Jerzy Adamik wystosowali do Kancelarii Prezydenta RP na ręce p. Jolanty Szymanek-Deresz, szefa Kancelarii Prezydenta RP, prośbę o przyznanie w 2005 r. 31 mln zł. jako dotacji celowej z budżetu centralnego na NFRZK, otrzymywanej za pośrednictwem Kancelarii Prezydenta RP. Kopię tego wystąpienia przewodniczący SKOZK rozesłał władzom regionalnym i członkom Prezydium Społecznego Komitetu z prośbą o wspieranie u władz naczelnych potrzeb rewaloryzacyjnych Krakowa.

* * *

5 czerwca w Sali obrad przy Placu Wszystkich Świętych 3–4 odbyła się XLIX uroczysta sesja Rady Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa, zwołana z okazji święta miasta Krakowa oraz wręczenia srebrnego medalu *Cracoviae Merenti* Akademii Ekonomicznej oraz brązowych medali: *Cracoviae Merenti* p. Władysławowi Godyniowi, p. Józefowi Skotnickiemu i min. Edwarda

dowi Szymańskiemu (z-cy przewodniczącego SKOZK), przyznawanych szczególnie zasłużonym dla miasta Krakowa.

* * *

17 czerwca odbyło się uroczyste otwarcie nowych sal dydaktycznych i komputerowej na 24 stanowiska, oraz pracowni rzeźby i sali wykładowej na 165 miejsc (razem ponad 1200 m² na II i III piętrze Pałacu Królewskiego w Łobzowie (ul. Podchorążych 1), należących do Politechniki Krakowskiej, a odremontowanych dzięki dotacji z NFRZK. W otwarciu wziął udział p. Tadeusz Prokopiuk – dyr. Biura SKOZK.

* * *

9 czerwca zmarł prof. Roman Ciesielski, długoletni i aktywny członek SKOZK, były rektor i doktor honoris causa Politechniki Krakowskiej, senator RP I kadencji. Był inżynierem budownictwa, wybitnym uczonym, członkiem PAN i PAU.

* * *

W dniach 14–18 czerwca odbył się w ZRZZK i SKOZK audyt przeprowadzony przez audytora wewnętrznego z Kancelarii Prezydenta RP, p. Małgorzatę Makowską, mający za cel ocenę wykorzystania dotacji na NFRZK za 2003 r. oraz kontrolę finansów w Biurze SKOZK. Z ustaleń końcowych wynika, iż środki finansowe z NFRZK wydatkowane są w sposób oszczędny, racjonalny i przekazywane zgodnie z ustawą na rewaloryzację obiektów zabytkowych.

Zakres prac w rewaloryzowanych obiektach jest zgodny z planem odnowy zabytków Krakowa na 2003 r.

* * *

15 czerwca zmarł prof. Lech Kalinowski, historyk sztuki i filozof, aktywny członek SKOZK. Był wybitnym badaczem, wykładowcą UJ i ASP, wychowawcą wielu pokoleń historyków sztuki, członkiem Rady Muzeum Zamku Królewskiego na Wawelu, PAN i PAU i wielu towarzystw i organizacji naukowych.

* * *

W czerwcu ukazał się 52 nr Biuletynu SKOZK, na który składają się głównie materiały z jubileuszowej sesji SKOZK, która odbyła się w maju w Sali Senatorskiej na Wawelu. Są to teksty referatów, przemówień i uchwał oraz decyzji prezydenta RP o nadaniu odznaczeń. Oprócz tego zamieszczone zostały: spra-

wozdanie z działalności SKOZK w 2003 r. i plan rzeczowo-finansowy odnowy zabytków Krakowa na r. 2004, informacje dyr. Tadeusza Prokopiuka pt. „Europejskie poczucie wspólnoty (Pozyskiwanie z Niemiec pomocy na odnowę zabytków Krakowa)”, a także wspomnienie o red. Teresie Stanisławskiej-Adamczewskiej, długoletniej członkini SKOZK i kolegium redakcyjnego Biuletynu.

* * *

25 czerwca w Sali Hołdu Pruskiego w Sukiennicach odbyła się uroczystość wręczenia statuetek Mecenasa Kultury Krakowa roku 2003, które przyznał prezydent m. Krakowa, prof. Jacek Majchrowski, na wniosek Bractwa Mecenatu Kultury (przewodniczący dr inż. Paweł Pytko). W kategorii ochrony zabytków tytuł Mecenasa Kultury otrzymał klasztor oo. Franciszkanów, którego remont był dotowany także przez NFRZK. Podkreślano troskę oo. Franciszkanów, jaką przez osiem wieków otaczali swój kościół i klasztor oraz zaangażowanie własnej pracy i środków w przywrócenie im dawnej świetności i badania naukowe. W uroczystości wzięła udział liczna grupa członków SKOZK na czele z doc. Andrzejem Kurzem, z-cą przewodniczącego SKOZK, członkiem Bractwa Mecenatu Kultury.

* * *

W czerwcu odbyły się następujące komisje konserwatorskie typowania, oceny i odbioru prac:

- Sukiennice – wprowadzenie wykonawcy na wykonanie remontu od strony zachodniej oraz zabezpieczenie dachu pulpitu części pfn.
- kościół oo. Bernardynów – komisja konserwatorska dot. omówienia wyników rozpoznania historycznego i badań sondażowych
- kościół św. Krzyża – komisja konserwatorska dot. przeglądu i oceny funkcjonowania rynny przy pld. połączenia dachu kościoła
- Akademia Ekonomiczna, ul. Rakowicka 27 (d. sala gimnastyczna bud. gł.) – wprowadzenie wykonawcy na wykonanie remontu konserwatorskiego
- klasztor ss. Klarysek – odbiór końcowy prac konserwatorskich przy zabytkowych drzwiach wejściowych do klasztoru
- kościół św. Andrzeja – omówienie warunków wilgotnościowych w romańskiej absydali
- Akademia Ekonomiczna, ul. Rakowicka 27 – ustalenie prac remontowych
- Szpital Bonifratrów, ul. Trynatarska 11 – wprowadzenie wykonawcy na prace dot. wymiany zniszczonej konstrukcji wieżyczki wraz z wymianą pokrycia z blachy miedzianej i odtworzeniem detali architektonicznych
- bud. Państwowej Straży Pożarnej, ul. Westerplatte 19 – odbiór końcowy prac związanych z wzmocnieniem posadowienia oficyny

- Muzeum Archidiecezjalne, ul. Kanonicza 21 – odbiór prac przy polichromiach dwóch pomieszczeń 1. piętra w kamienicy Dziekańskiej
- d. pałac Górków, ul. Kanonicza 24 – komisja konserwatorska dot. prac przy dekoracjach malarskich w salach 115–117
- Wydawnictwo Literackie, ul. Długa 1 – odbiór prac remontowych wieży i docieplenia stropu
- Akademia Ekonomiczna, ul. Rakowicka 27 – ustalenie zakresu prac remontowych muru ogrodzeniowego
- klasztor oo. Kamedułów, ul. Konarowa 1 – przekazanie do remontu domków Pustelników.
- klasztor oo. Reformatów, ul. Reformacka 4 – przekazanie do badań historyczno-architektonicznych piwnic klasztoru
- Sukiennice, Rynek Główny – odbiór prac związanych z wykonaniem remontu od strony zach. (zabezpieczenie dachu pulpitowego cz. płn.)
- bud. Szpitala Uniwersyteckiego (Klinika Kardiologii), ul. Kopernika 17 – odbiór prac związanych z remontem schodów zewnętrznych od strony płd.
- bud. Akademii Sztuk Pięknych, Pl. Matejki 13 – komisja konserwatorska dot. uściślenia zakresu prac związanych z konserwacją i rekonstrukcją stolarki okiennej.

* * *

6 lipca odbyło się pod przewodnictwem dr. Bogusława Krasnowolskiego posiedzenie Komisji Programowania i Oceny Realizacji SKOZK. Pierwszą część spotkania stanowiła informacja wzbogacona pokazem przezroczy o stanie prac konserwatorskich w kościele św.św. Piotra i Pawła. Efekty prac oraz dalsze potrzeby konserwatorskie na miejscu zaprezentowali ks. prof. Marian Jakubiec – proboszcz parafii – oraz konserwatorzy Aleksander Piotrowski i Paweł Pencakowski. Komisja z uznaniem odniosła się do efektów prac konserwatorskich osiągniętych w 1. półroczu 2004 r., jak również pozytywnie zaopiniowała program dalszych prac.

W części drugiej, która odbyła się w kawiarni „U Literatów”, ul. Kanonicza 7, Tadeusz Murzyn, dyr. Zarządu Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa przekazał informację o realizacji planu finansowo-rzeczowego odnowy zabytków Krakowa w pierwszym półroczu 2004 r. Komisja uznała, iż w zakresie rzeczowym plan odnowy zabytków Krakowa w 1. półroczu realizowany był na bieżąco.

Komisja zaopiniowała pozytywnie wniosek właścicieli d. pałacu Tarnowskich o prolongatę spłat dwóch kolejnych rat dofinansowania zwrotnego.

* * *

8 lipca odbyło się posiedzenie Komisji Finansowej SKOZK, którego głównymi tematami były: informacja Tadeusza Murzyna, dyr. ZRZZK o realizacji planu finansowo-rzeczowego odnowy zabytków Krakowa w pierwszym półroczu 2004 r. ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa (zaawansowanie finansowe planu 38,5%, w zakresie umów ok. 70%) oraz wydanie opinii do propozycji zawarcia ugody sądowej z Fundacją Familijną Rodziny Wentzlów z tytułu zwrotu nakładów na remont kamienicy Rynek Gł. 19, poniesionych z NFRZK na mocy ustawy z dn. 04.02.97 o remontach i odbudowie budynków.

Komisja pozytywnie zaopiniowała wniosek prezydenta Miasta o uruchomienie rezerwy finansowej na remont płyty Rynku oraz propozycję ugody sądowej przedłożoną przez Fundację Familijną Rodziny Wentzlów, dotyczącej budynku przy Rynku Gł. 19.

* * *

9 lipca odbyło się posiedzenie Komisji Prawnej SKOZK, poprzedzające obrady Prezydium SKOZK. Członkowie Komisji pozytywnie zaopiniowali od strony prawnej informację o realizacji planu rzeczowo-finansowego odnowy zabytków Krakowa w I półroczu 2004 r. oraz propozycję ugody z Fundacją Familijną Rodziny Wentzlów, wyrażając zgodę na spłatę w czterech, a nie ośmiu kwartalnych ratach.

* * *

13 lipca w domu zakonnym Księży Jezuitów (Mały Rynek 8) odbyło się posiedzenie Prezydium Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, poprzedzone zwiedzaniem kościoła św. Barbary, gdzie trwają prace konserwatorskie ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa przy XVII-wiecznych malowidłach Franciszka Molitora. Informacji udzielali nadzorujący i prowadzący prace: prof. Władysław Zalewski, dr Magdalena Kalicínska i Piotr Biało.

Obrady prowadził zastępca przewodniczącego SKOZK – doc. Andrzej Kurz.

Na wstępie wręczył on red. Wandzie Trojan medal przyznany przez Prezydium Społecznego Komitetu na wniosek Komisji Informacji za kompetentną i rzetelną prezentację problematyki odnowy zabytków na łamach „Dziennika Polskiego”.

Medal przyznany Zarządowi Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa z okazji 30-lecia ZRZZK został wręczony podczas późniejszej uroczystości w Collegium Maius.

Konserwator Piotr Biało opisał stan obiektu (sytuacja awaryjna: pęknięcie

sklepienia) i zgłosił wniosek o zwiększenie dotacji na wzmocnienie i docieplenie sklepienia. O wsparcie prosił także gospodarz kościoła, ekonom prowincji księży Jezuitów, ks. Jan Gruszka.

Dr Andrzej Fischinger zgłosił wniosek formalny o przesunięcie na ten cel 200 tys. zł, z przeznaczonych w planie na 2004 r. środków na mury obronne, a niemożliwych do wykorzystania ze względów formalno-prawnych.

Tadeusz Murzyn, dyr. ZRZZK przedstawił informację o realizacji planu rzeczowo-finansowego odnowy zabytków Krakowa ze środków NFRZK w I półroczu 2004 i zgłosił wniosek o przeznaczenie rezerwy w wys. 500 tys. zł. na dofinansowanie remontu nawierzchni Rynku w otoczeniu kościoła św. Wojciecha. Wykonanie planu w tym okresie, wynoszące 38,5% uznał za analogiczne do lat poprzednich. Dyr. T. Murzyn poinformował o stanie prac i wykorzystaniu środków przyznanych na kopiec Kościuszki.

Przewodniczący Komisji Programowania i Oceny Realizacji, dr Bogusław Krasnowolski poinformował o przyjęciu do akceptującej wiadomości tejże Komisji informacji ZRZZK o wykonaniu planu w I półroczu i poparł oba wnioski o przesunięcie środków finansowych.

Przewodniczący Komisji Finansowej, prof. Jerzy Zdrada poinformował o pozytywnym stanowisku Komisji w sprawie wykonania planu w I półroczu br.

Pozytywną opinię Komisji Prawno-Organizacyjnej na ten temat przedstawił jej przewodniczący, dr Piotr Dobosz, który także zrelacjonował inne sprawy omawiane na posiedzeniu Komisji oraz przedstawił projekty uchwał o wyk. planu, o prolongacie spłaty dwóch rat dofinansowania zwrotnego dla właścicieli pałacu Tarnowskich (ul. Sławkowska 13/15) i o rozłożeniu na cztery kwartalne raty spłaty Fundacji Wentzlów (Rynek Gł.19).

Prezydent m. Krakowa, prof. Jacek Majchrowski zobowiązał się do wyjaśnienia stanu prawnego murów obronnych przy Arsenale i poparł wniosek o przeznaczeniu 500 tys. zł na prace w otoczeniu kościoła św. Wojciecha.

Min. Edward Szymański zaproponował poprawkę do uchwały dot. zaawansowania planu w 38,5% na sformułowanie, że jest ono niższe niż upływ czasu kalendarzowego.

Po uwzględnieniu zmian i uwag Prezydium w wyniku głosowania przyjęło zaproponowane uchwały.

Następnie dyrektor Biura SKOZK, Tadeusz Prokopiuk zreferował harmonogram prac Społecznego Komitetu i Prezydium SKOZK w okresie lipiec–grudzień 2004r., który członkowie Prezydium przyjęli.

* * *

13 lipca Zarząd Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa obchodził jubileusz 30-lecia istnienia. Uroczystość zorganizowano w Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego. Licznie przybyłych obecnych i byłych pracowników Zarządu, a także gości przywitał Tadeusz Murzyn, dyrektor ZRZZK. On

też w swym wystąpieniu przedstawił historię Zarządu, scharakteryzował 30-letnie dokonania, podkreślił rolę i rangę Zarządu w procesie odnowy zabytków Krakowa jako specjalistycznej jednostki inwestorskiej, podległej wojewodzie małopolskiemu. Podziękował też władzom za pomoc oraz wielu instytucjom i organizacjom za współpracę. Kulminacyjnym punktem uroczystości było wręczenie przez min. Edwarda Szymańskiego i wojewodę, Jerzego Adamika odznaczeń państwowych nadanych przez prezydenta RP najbardziej zasłużonym pracownikom Zarządu.

W imieniu wyróżnionych za odznaczenia podziękowała Barbara Syrzystie, zastępca dyrektora ZRZZK.

* * *

W dniach 5–13 lipca w Biurze SKOZK i Zarządzie Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa odbyła się kontrola, przeprowadzona przez p. Bożenę Druś, z-cę dyrektora Biura Finansowego Kancelarii Prezydenta RP. Tematem kontroli była ocena wykorzystania środków przekazanych przez Kancelarię RP w ramach dotacji na NFRZK w okresie styczeń–czerwiec 2004 r. oraz realizacji wydatków budżetowych Biura SKOZK za ww. okres. Jak wynika z protokołów pokontrolnych wyniki kontroli były korzystne dla kontrolowanych jednostek.

* * *

16 lipca wizytę w Biurze SKOZK i Zarządzie Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych złożyli nowy gwardian zakonu franciszkanów w Krakowie o. Andrzej Zajac i dotychczasowy gwardian o. Marek Augustyn. Wyrazili oni podziękowanie za współpracę i przedstawili dalsze potrzeby dotyczące prac w klasztorze i kościele oo. Franciszkanów.

* * *

W lipcu odbyły się następujące komisje konserwatorskie typowania, oceny i odbioru prac:

- bud. Szpitala Uniwersyteckiego, ul. Kopernika 19 (d. klasztor) – ustalenie zakresu prac remontowych dachu bud.
- Komisariat I Policji, ul. Szeroka 35 – wprowadzenie wykonawcy na remont konserwatorski wnętrza bud.
- bud. Szpitala Uniwersyteckiego (Klinika Chorób Metabolicznych), ul. Kopernika 15 – wprowadzenie wyk. remontu wnętrza zach. skrzydła bud.
- ul. Gołębia 6 – typowanie prac remontu kompleksowego oficyny bud.
- I LO, Pl. na Groblach 9 – odbiór II etapu prac dot. wymiany stolarki
- bud. ul. Kanonicza 24 – komisja konserwatorska w pracowni wykonawcy dot. konserwacji belek stropowych

- pałac bpa Ciołka, ul. Kanonicza 17 – komisja konserwatorska dot. odkrytej polichromii
- bud. Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim, ul. Krakowska 47 – wprowadzenie wykonawcy na remont bud.
- bud. Akademii Ekonomicznej, Domek Ogrodnika, ul. Rakowicka 27 – odbiór prac dot. remontu kompleksowego i adaptacji bud.
- kościół Bożego Ciała – komisja konserwatorska dot. zabezpieczenia relikwów dekoracji malarskiej na płn. ścianie prezbiterium i prac przy elewacji pld. kościoła
- bud. Filharmonii Krakowskiej, ul. Zwierzyniecka 1 – wprowadzenie wykonawcy prac budowlano-konserwatorskich na elewacjach frontowych
- cmentarz Rakowicki – odbiór poprawek
- Collegium Maius UJ (Sala Ptolemeusza) – komisja konserwatorska
- kościół św. Norberta, ul. Wiślna 11 (cerkiew grecko-katolicka) – odbiór prac dot. rekonstrukcji ikonostasu i konserwacji stolarki okiennej w zakrystii
- cmentarz żydowski, ul. Miodowa 55 – przegląd prac przy renowacji nagrobków
- klasztor ss. Karmelitanek Bosych, ul. Kopernika 44 – komisja konserwatorska dot. omówienia wyników rozpoznania historyczno-konserwatorskiego w drugiej zakrystii
- bud. Akademii Ekonomicznej, ul. Rakowicka 27 – odbiór prac dot. remontu elewacji bud.
- klasztor oo. Kamedułów, ul. Konarowa 1 – komisja dot. uściślenia zakresu remontu i konserwacji domków Pustelni po odsłonięciu fundamentów i ścian
- zespół klasztorny ss. Karmelitanek Bosych, ul. Łobzowska 40 – odbiór prac dot. usunięcia awarii rynien i rur spustowych
- bud. ul. Kanonicza 24 – komisja dot. konserwacji belek stropowych
- I LO – odbiór 2. etapu wymiany stolarki okiennej

* * *

W sierpniu odbyły się następujące komisje konserwatorskie, typowania, oceny stanu i odbioru prac:

- kościół Mariacki – komisja dot. prac w Skarbcu
- kościół św. Piotra i Pawła – komisja dot. prac w Kaplicy Męki Pańskiej
- zespół klasztorny ss. Albertynek, ul. Woronicza 10 – odbiór prac dot. rekonstrukcji stolarki okiennej i drzwiowej
- XX LO, ul. Szlak 5 – wprowadzenie wykonawcy na prace dot. wykonania i montażu metalowych kwietników na elewacji frontowej
- Wydawnictwo Literackie, ul. Długa 1 – odbiór prac budowlano-konserwatorskich dot. kamiennego portyku w strefie dachu elewacji środkowej
- kościół św. Barbary – odbiór prac dot. demontażu i zabezpieczenia elementów glorii ołtarza gł. w pracowni konserwatora

- zespół Klasztoru Franciszkanów-Reformatów, ul. Reformacka 4 – komisja techn. dot. wykonania izolacji fundamentów kościoła i klasztoru
- Theatrum Anatomicum (Collegium Medicum UJ), ul. Kopernika 12 – wprowadzenie wykonawcy na remont elewacji frontowej
- opactwo Benedyktynów w Tyńcu – komisja dot. odkrytego wejścia do piwnic tzw. Opatówki, zaawansowania prac konserwatorskich przy grupie rzeźb z łuku tęczowego kościoła oraz odbioru prac dotyczących wykonania rekonstrukcji i aranżacji dawnego paleniska przy murze obwodowym opactwa
- kościół św. Andrzeja – komisja konserwatorska dot. prac przy ambonie, chórze muz. i balustradzie oraz przy zdemontowanych elementach – w pracowni wykonawcy
- kościół św. Krzyża – komisja konserwatorska dot. przeglądu i oceny prac przy elewacjach wieży kościoła przed demontażem rusztowania
- kopiec Kościuszki – odbiór końcowy prac dot. drenażu podstawy kopca
- Barbakan – odbiór prac konserwatorskich dot. wątku ceglanego i elementów kamiennych zewnętrznych murów
- kam. Łozińskich, ul. Piłsudskiego 14 – wprowadzenie wykonawcy na wzmocnienie stropów nad parterem
- bud. muzealny „Dwór Rydlówka” w Bronowicach – odbiór końcowy prac dot. odtworzenia zabytkowych podłóg
- Collegium Witkowskiego, ul. Gołębia 13 – wprowadzenie wykonawcy na wyk. remontu konserwatorskiego wnętrza bud.
- kaplica Zygmuntowska (Katedra Wawelska) – komisja konserwatorska dot. ustalenia sposobu postępowania z odsłoniętymi płasko rzeźbionymi płycinami pod posągami marmurowymi
- kościół św. Barbary – komisja konserwatorska odbioru prac dot. demontażu, dezynsekcji i zabezpieczenia elementów glorii ołtarza głównego w pracowni artysty
- Opera Krakowska, ul. św. Tomasza 37 – wprowadzenie wykonawcy na remont bud.
- Klinika Ginekologii i Położnictwa, ul. Kopernika 23 – wprowadzenie wykonawcy na wykonanie remontu elewacji pld. bud.
- bud. I Kliniki Chirurgii Ogólnej i Gastroenterologicznej, ul. Kopernika 40 – wprowadzenie wykonawcy na wykonanie remontu bud.
- bud. ul. Kanonicza 13 – wprowadzenie wykonawcy na wykonanie remontu konserwatorskiego fasady i sieni wraz z zabezpieczeniem przeciwwilgociowym bud.
- Sukiennice – wprowadzenie wykonawcy na wykonanie remontu tarasu pld.-wsch. Sukiennic

* * *

13 września br. u prof. Jana Ostrowskiego, dyr. Zamku Królewskiego na Wawelu, z-cy przewodniczącego SKOZK odbyło się spotkanie programujące prezentację efektów prac konserwatorskich w kaplicy Zygmuntowskiej w Katedrze Wawelskiej, przewidzianą na 23.11.04. W spotkaniu uczestniczyli dr Bogusław Krasnowolski, dr Andrzej Fischinger, ks. infułat Janusz Bielański, prof. Ireneusz Płuska i dyr. Tadeusz Prokopiuk. Na spotkaniu ustalono, iż organizatorami prezentacji na forum Społecznego Komitetu będą: SKOZK, Dyrekcja Zamku Królewskiego na Wawelu, Zarząd Bazyliki Metropolitalnej na Wawelu, Międzyuczelniany Instytut Restauracji i Konserwacji Dzieł Sztuki Warszawa – Kraków. W czasie spotkania wypracowano też propozycję tematów i autorów wystąpień. Powyższe propozycje zostaną przedstawione Prezydium SKOZK 19.10.04 do zatwierdzenia.

* * *

14 września w klasztorze oo. Kamedułów na Bielanach odbyło się posiedzenie Prezydium SKOZK. Obrady poprzedziło zwiedzenie kościoła i zabudowań klasztornych, po których oprowadzał przeor o. Maksymilian M. Witold Kozłowski, który przedstawił efekty dotychczas przeprowadzonych prac renowacyjnych i przedstawił ogromne potrzeby w tej dziedzinie na przyszłość.

Obrady prowadził dr Bogusław Krasnowolski, z-ca przew. SKOZK.

Przeor klasztoru odniósł się do przedstawionego przez autorów mgr. inż. arch. Waldemarda Niewaldę i dr. inż. Stanisława Karczmarczyka wstępnego *Programu prac zabezpieczających konstrukcyjno-budowlanych i konserwatorskich w zespole kościoła i klasztoru oo. Kamedułów na Bielanach w Krakowie*, informując obecnych o najpilniejszych wg klasztoru potrzebach.

Na prośbę min. Edwarda Szymańskiego Tadeusz Murzyn, dyr. ZRZZK przedstawił wysokość dotychczasowych nakładów z NFRZK na zespół kamedulski (ok. 3,5mln zł w latach 1993–2000) oraz przewidywanych do r. 2010 (ok. 2.900 mln zł). Wskazano na konieczność uzupełnienia dokumentacji, sporządzenia inwentaryzacji, szczegółowego harmonogramu i wytycznych konserwatorskich.

Jan Janczykowski, woj. konserwator zabytków oszacował zakres potrzeb konserwatorskich na ok. 16 mln zł., co znacznie przekracza możliwości finansowe SKOZK, konieczne jest więc szukanie innych możliwości finansowania, np. środków unijnych.

Dr Bogusław Krasnowolski, podsumowując podkreślił wyjątkową wartość zabytku i uznał za niezbędne szybkie finansowe i naukowe wsparcie eremu oo. Kamedułów przez SKOZK.

Druga część obrad, tj. *Prezentacja projektu II etapu modernizacji nawierzchni Rynku Głównego w Krakowie* odbyła się w siedzibie Urzędu Miasta i miała

charakter konsultacyjnej narady roboczej, zorganizowanej przez władze miasta na temat II etapu projektu architektonicznego przebudowy Rynku wraz z infrastrukturą podziemną autorstwa zespołu pod kier. prof. Andrzeja Kadłuczki.

Naradę prowadził wiceprezydent Tadeusz Trzmiel. Dr B. Krasnowolski, akceptując ogólne założenia projektu, uznał plan adaptacji podziemi Sukiennic za zbyt przeinwestowany i ryzykowny (ew. zagrożenie dla statyki obiektu i zachowania warstw archeologicznych), z czym zgodzili się także inni dyskutanci. Krytyczne uwagi do projektu zgłosił też Jan Janczykowski, informując jednocześnie, że ostateczną opinię w sprawie projektu II etapu wyda po otrzymaniu ekspertyzy nt. ew. naruszenia statyki Sukiennic.

* * *

14. września odbyło się spotkanie członków kierownictwa Społecznego Komitetu na czele z prof. Tadeuszem Chrzanowskim z Tomaszem Czajkowskim – prezesem Urzędu Zamówień Publicznych w Warszawie. W czasie spotkania Tadeusz Murzyn, dyr. ZRZZK zaprezentował aktualne problemy występujące przy realizacji zamówień w zakresie ochrony dziedzictwa i prosił o pomoc w tej sprawie.

* * *

24. września w biurze Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa odbyło się spotkanie prof. Kaliny Kaweckiej-Jaszcz, dyr. I Kliniki Kardiologii w Krakowie i jej z-cy, dr. Tadeusza Królikowskiego z Tadeuszem Murzynom, dyr. ZRZZK i Tadeuszem Prokopiukiem, dyr. Biura SKOZK. Kierownictwo I Kliniki Kardiologii przedstawiło prośbę o dofinansowanie jeszcze w bieżącym roku prac remontowo-konserwatorskich w części obiektu kliniki, mieszczącej ambulatoria a wymagającej pilnego podjęcia remontu ze względu na zły stan techniczny i związaną z tym częstą awaryjnością urządzeń. Dyrektorzy obiecali przedłożyć powyższy wniosek pod obrady najbliższego Prezydium w dniu 19.10.04.

* * *

27 września w Krakowie przy ul. Mazowieckiej 43 odbyło się uroczyste przekazanie zmodernizowanego budynku dydaktycznego Akademii Pedagogicznej, odnowionego przy udziale środków z Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa. W uroczystości Społeczny Komitet reprezentowali: doc. Andrzej Kurz i dr Bogusław Krasnowolski, zastępcy przewodniczącego SKOZK.

* * *

Wrzesień to czas napływu do Biura SKOZK wniosków od właścicieli, użytkowników i administratorów obiektów zabytkowych o dofinansowanie z NFRZK w 2005 r. planowanych przez nich prac.

* * *

We wrześniu odbyły się następujące komisje konserwatorskie typowania, oceny i odbioru prac:

- bud. al. Słowackiego 7 – wprowadzenie wykonawcy na wykonanie izolacji ściany fundamentowej
- V LO, ul. Studencka 12 – komisja odbioru prac remontowo-konserwatorskich elewacji ryzalitu zach. i elewacji bocznej zach.
- d. pałac Górków, ul. Kanonicza 24 – odbiór końcowy prac konserwatorskich w pomieszczeniach i klatce schodowej oficyny wsch.
- kościół Bożego Ciała – komisja konserwatorska dot. przeglądu etapu prac przy elewacji płd. i przy stallach z prezbiterium
- synagoga Wolfa Poppera, ul. Szeroka 16 – komisja odbioru prac dot. drewnianej podłogi
- Akademia Pedagogiczna, ul. Mazowiecka 43 – komisja odbioru prac dot. remontu kompleksowego bud.
- kościół św. Wojciecha – wprowadzenie wykonawcy na prace remontowo-konserwatorskie w podziemiach i otoczeniu kościoła
- komisja odbioru prac dot. wzmocnienia konstrukcji stal. pod urządzenia klimatyzacyjne i wykonanie drzwi do magazynu
- bud. Szpitala Uniwersyteckiego (d. klasztor), ul. Kopernika 19 – wprowadzenie wykonawcy na remont dachu wraz z uporządkowaniem przewodów kominowych
- kościół św. Wojciecha – wprowadzenie wykonawcy na prace remontowo-konserwatorskie w podziemiach i otoczeniu kościoła
- Narodowy Stary Teatr, ul. Jagiellońska 1 – odbiór prac dot. wzmocnienia konstrukcji stalowej pod urządzenia klimatyzacyjne i wykonanie drzwi do magazynu
- bud. d. pałac Tyszkiewiczów, ul. Garbarska 1/ul. Asnyka 2 – wprowadzenie wykonawcy na prace dot. remontu dachu i konserwatorskiego remontu elewacji bud.
- bud. ul. Bernardyńska 7 – komisja zaawansowania prac przy elewacji front. bud.
- kościół oo. Bernardynów – komisja konserwatorska dot. prac w kaplicy św. Anny
- Wawel – odbiór końcowy prac konserwatorsko-budowlanych przy Baszcie Sandomierskiej

– bud. d. Akademii Handlowej, ul. Kapucyńska 2 – komisja konserwatorska dot. odbioru końc. prac przy kratkach okiennych

* * *

Stan konta Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa na koniec września 2004 r. wyniósł 22.710.828,50 zł., w tym dotacja budżetowa z Kancelarii Prezydenta RP w wys. 22.500.000,-

* * *

7 października odbyły się uroczystości jubileuszu 125-lecia Muzeum Narodowego w Krakowie. Główna część oficjalna w Sali Hołdu Pruskiego Galerii Sztuki Polskiej XIX wieku w Sukiennicach składała się m.in. z wystąpień byłego dyr. Jerzego Banacha, obecnej dyr. Zofii Gołubiew (nt. planów Muzeum), prezentacji projektów dot. Muzeum i odsłonięcia *Pochodni Nerona* H. Siemiradzkiego po konserwacji. W uroczystości SKOZK reprezentował z-ca przewodniczącego Andrzej Kurz.

* * *

12 października odbyło się pod przewodnictwem redaktora naczelnego doc. Andrzeja Kurza posiedzenie zespołu redakcyjnego Biuletynu SKOZK. Podczas zebrania podsumowano poprzedni, 52 numer Biuletynu, a także przyjęto zawartość merytoryczną następnego numeru, wraz z wyborem tematyki zdjęć. Członkowie kolegium redakcyjnego uznali za niezbędne poszerzenie tematyki Biuletynu o wkład poszczególnych przedsiębiorstw w dzieło odnowy zabytków Krakowa.

* * *

14 października w klasztorze oo. Bernardynów odbyło się posiedzenie Komisji Programowania i Oceny Realizacji, połączone z prezentacją efektów dotychczasowych prac w kaplicy bł. Szymona i kaplicy św. Anny. Obrady prowadził dr Bogusław Krasnowolski, z-ca przewodniczącego SKOZK. Informacji udzielili gwardian o. Fidelis Maciołek i inspektor ZRZZK Barbara Ferdek.

Komisja uznała konieczność opracowania dokumentacji naukowo-historycznej dotyczącej wyposażenia wnętrza kościoła i kontynuowania prac finansowanych ze środków Narodowego Funduszu.

W drugiej części posiedzenia sprawozdanie z realizacji planu finansowo-rzeczowego odnowy zabytków Krakowa za trzy kwartały 2004 r. przedstawił dyr. ZRZZK Tadeusz Murzyn.

Prace konserwatorskie ukończono m.in. w Kaplicy Zygmuntowskiej, remont kompleksowy w Pałacu Górków i Baszcie Sandomierskiej na Wawelu.

Komisja pozytywnie zaopiniowała wniosek właścicieli bud. przy ul. Wyspiańskiego 11 o prolongatę terminu spłaty dofinansowania zwrotnego.

* * *

15 października odbyło się posiedzenie Komisji Finansowej, które prowadził prof. Jerzy Zdrada.

Sprawozdanie z realizacji planu finansowo-rzeczowego odnowy zabytków Krakowa za trzy kwartały 2004 r. przedstawił dyr. ZRZZK Tadeusz Murzyn. Zaawansowanie prac wynosi 72,5% (62,2% wg faktur, 96% wg zawartych umów).

Komisja przychyliła się do wniosku o dofinansowanie prac w Klinice Kardiologicznej Szpitala Uniwersyteckiego UJ, uzależniając jego realizację od ew. rezerw finansowych, oraz pozytywnie zaopiniowała wniosek właścicieli bud. przy ul. Wyspiańskiego 11 o prolongatę terminu spłaty dofinansowania zwrotnego.

* * *

W dniu 19 października odbyło się w pałacu Górków przy ul. Kanoniczej 24 posiedzenie Prezydium SKOZK. Obrady poprzedziło zwiedzanie odnowionego obiektu. Gospodarz pałacu, małopolski konserwator zabytków – Jan Janczykowski zapoznał członków Prezydium z efektami prac konserwatorskich. W ścianie pałacu wmurowana została tablica ufundowana przez prezydenta Krakowa, prof. Jacka Majchrowskiego, w grudniu 2003 r., w 25-lecie wielkiej odnowy zabytków Krakowa z wyrazami wdzięczności Krakowa dla Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, jego twórcy i przewodniczących oraz jego patronów – prezydentów RP.

Obradom Prezydium przewodniczył doc. Andrzej Kurz – zast. przewodniczącego SKOZK, który jako pierwszemu udzielił głosu dr. Andrzejowi Fischenbergerowi. W krótkim wystąpieniu scharakteryzował on wybitne walory architektoniczno-artystyczne obiektu oraz 40-letnie działania zmierzające do rewaloryzacji pałacu Górków i doprowadzenia go do stanu obecnej świetności.

W dalszej części obrad dyrektor ZRZZK – Tadeusz Murzyn przedstawił sprawozdanie z realizacji planu finansowo-rzeczowego odnowy zabytków Krakowa za trzy kwartały br. wraz z propozycją korekty planu. Po wysłuchaniu opinii przewodniczących komisji problemowych SKOZK i po dyskusji, członkowie Prezydium przyjęli uchwałę w tej sprawie (nr 10/2004).

Prezydium przyjęło także porządek obrad i termin jesiennych obrad plenarnych SKOZK zaproponowany przez przewodniczącego obradom – 23 listopada

w kaplicy Zyguntowskiej Katedry Wawelskiej oraz w Centrum Konferencyjnym na Wawelu.

Członkowie Prezydium SKOZK prolongowali także spłatę dofinansowania zwrotnego do II kwartału 2005 r. dla obiektu przy ul. Wyspiańskiego 11 (Uchwała nr 11/2004).

* * *

19 października w Domu Polonii w Krakowie odbyło się spotkanie kierownictwa SKOZK z nauczycielami, przewodnikami turystycznymi po Krakowie, instruktorami ZHP i przedstawicielami stowarzyszeń współpracujących ze Społecznym Komitetem w zakresie propagowania wiedzy o zabytkach Krakowa i idei odnowy i ochrony zabytków. W czasie spotkania zorganizowanego z okazji Dnia Edukacji Narodowej minister Edward Szymański wręczył najbardziej zasłużonym wychowawcom odznaczenia państwowe przyznane przez Prezydenta RP, a także w swoim wystąpieniu podziękował za pracę z młodzieżą.

* * *

22 października przewodniczący SKOZK Tadeusz Chrzanowski wystosował do posłów i senatorów Małopolski list z prośbą o poparcie na forum Sejmu dofinansowania z budżetu państwa Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zespołów Krakowa.

* * *

22 października nastąpiło przeliczenie zawartości skarbonki Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa, uszkodzonej kilka dni wcześniej przez wandali.

* * *

W październiku odbyły się następujące komisje konserwatorskie, oceny i odbioru prac:

- bud. d. Pałacu Jerzmanowskich, ul. Górników 29 – wprowadzenie wykonawcy na wykonanie remontu kopuły i zadaszania budynku
- bud. Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, ul. Basztowa 22 – wprowadzenie wykonawcy na wykonanie remontu pomieszczeń III p.
- klasztor oo. Paulinów „Na Skałce” – komisja konserwatorska dot. oceny prac remont. przy sadzawce św. Stanisława i prac remont.-konserwatorskich w Zespole Biblioteczno-Muzealnym bud. Szpitala Uniwersyteckiego, ul. Kopernika 21 – wprowadzenie wykonawcy na remont bud.

- bud. Szpitala Uniwersyteckiego (Klinika Okulistyki), ul. Kopernika 38 – odbiór prac dot. remontu elewacji
- bud. mieszk., al. Słowackiego 7 – odbiór prac dot. wyk. izolacji ściany fundamentowej bud.
- pałac Erazma Ciołka, ul. Kanonicza 17 – komisja konserwatorska dot. określenia sposobu i zakresu, konserwacji i rekonstrukcji odsłoniętych polichromii w salach frontowych pałacu
- bud. Akademii Ekonomicznej – odbiór prac dot. adaptacji d. sali gimnastycznej na salę dydaktyczno-wykładową
- „Wikarówka”, Wzgórze Wawelskie – odbiór końcowy prac konserwatorsko-budowlanych przy elewacjach „Wikarówki”
- klasztor oo. Karmelitów „Na Piasku” – komisja konserwatorska dot. prac w strefie dachów i kopuły kaplicy Matki Bożej Piaskowej
- bud. Jana Sas Zubrzyckiego, al. Słowackiego 7 – komisja konserwatorska dot. polichromii w klatce schodowej
- Brama Floriańska – komisja konserwatorska dot. projektu rekonstrukcji polichromii dolnych partii ścian oraz formy klapy zamykającej otwór wjazdowy w sklepieniu

Biuro SKOZK

Władze, instytucje i osoby odpowiedzialne za ochronę i odnowę zabytków Krakowa

Państwowa władza konserwatorska

Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków
Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków – mgr inż. arch. Jan Janczykowski
Kraków, ul. Kanonicza 24
tel. 426-10-10, 426-10-11

Samorządowa władza konserwatorska

Miejski Konserwator Zabytków – mgr Genowefa Zań-Ograbek
Kraków, ul. Wielopole 17 a
tel. 616-82-16

Dysponent Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa

Przewodniczący SKOZK – prof. Tadeusz Chrzanowski
Zastępcy Przewodniczącego SKOZK:

Jerzy Adamik

Dr Bogusław Krasnowolski

Doc. Andrzej Kurz

Prof. Jacek Majchrowski

Prof. Jan Ostrowski

Min. Edward Stanisław Szymański

Prof. Jerzy Zdrada

Sekretarz Generalny SKOZK – Jerzy Breitkopf

Sekretarz SKOZK – Tadeusz Prokopiuk

Biuro SKOZK, Kraków ul. Bracka 13

tel. 422-69-99, 422-51-66, fax 422-06-77

biuro@skozk.krakow.pl

Dyrektor Biura SKOZK, sekretarz SKOZK – mgr Tadeusz Prokopiuk

Sekretarz Komisji Programowania i Oceny Realizacji,

Sekretarz Komisji Finansowej – mgr Krystyna Łaciak

Sekretarz Komisji Informacji i Inicjatyw Społecznych – mgr Maria Głaz

Sekretarz Komisji Prawno-Organizacyjnej, sekretarz redakcji Biuletynu SKOZK,

Sekretarz Komisji Rewizyjnej – mgr Anna Klasa-Kwiatkowska

Główna księgowa – Ewa Ryszowska

Aspirant prowadząca sekretariat – Teresa Gawłowska

Zarząd Rewaloryzacji Zespołów Zabytkowych Krakowa

Jednostka wojewody małopolskiego prowadząca obsługę Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa (inwestor zastępczy dla prac remontowo-konserwatorskich prowadzonych zarówno ze środków NFRZK, jak i zadań zleconych)

Kraków, ul. Bracka 13

Dyrektor ZRZZK — mgr inż. Tadeusz Murzyn, tel.422-30-75

Zast. Dyrektora ZRZZK — mgr inż. Zdzisław Trawiński, tel.422-49-63

Zast. Dyrektora ZRZZK — mgr Barbara Syrzistie, tel. 422-65-85

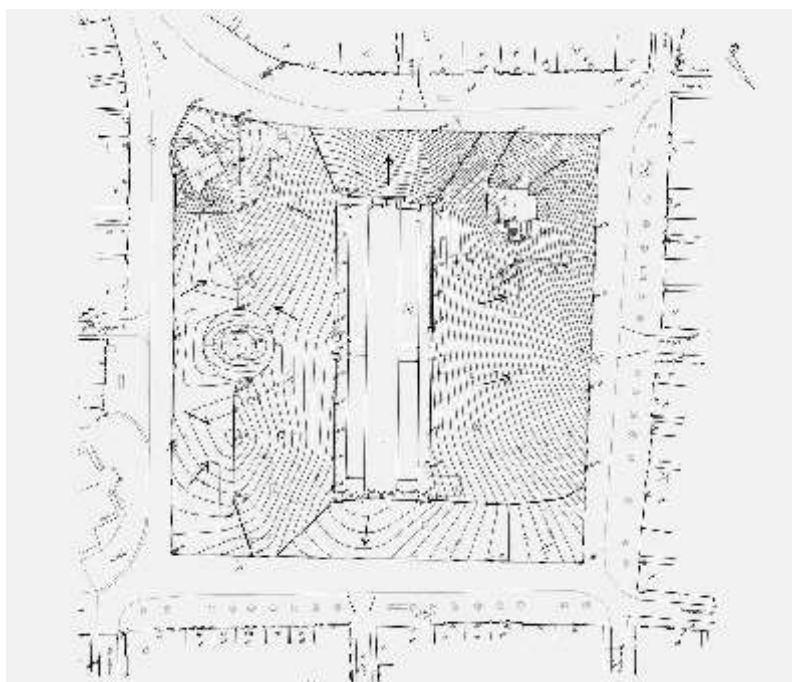

↑1. Wykop w rejonie północno-wschodniego narożnika Sukienic wykonany w 2003 roku z widocznym murem fundamentowym arkad i reliktem wtórnej ściany działowej kramów (fot. autor)

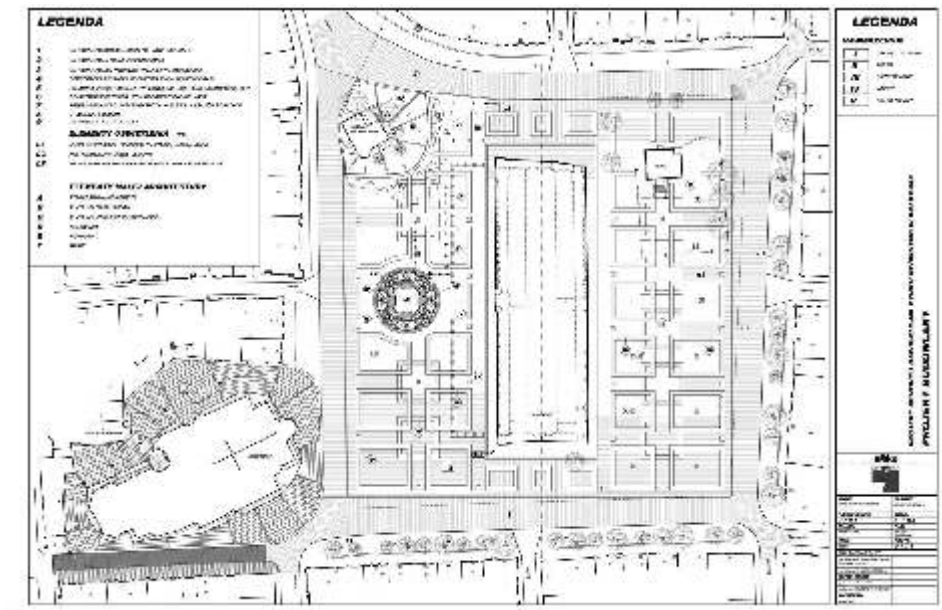
←2. Wykop w rejonie północno-wschodniego narożnika Sukienic wykonany w 2003 roku z odsłoniętą wschodnią ścianą kamienną zachodniego traktu kramów z widocznym regularnym i wyrównywanym warstwowo wątkiem kamiennym (fot. autor)

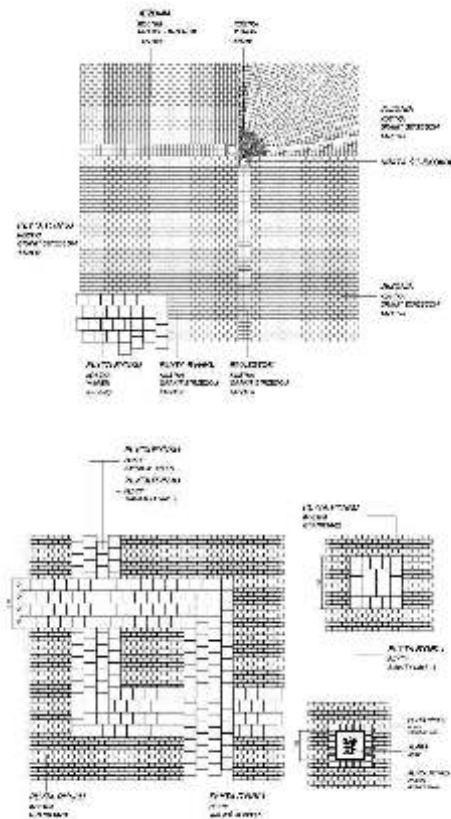
3. Widok Rynku Głównego z lotu ptaka z projektem nowej kompozycji nawierzchni wg oprac. IHAiKZ 2002 roku

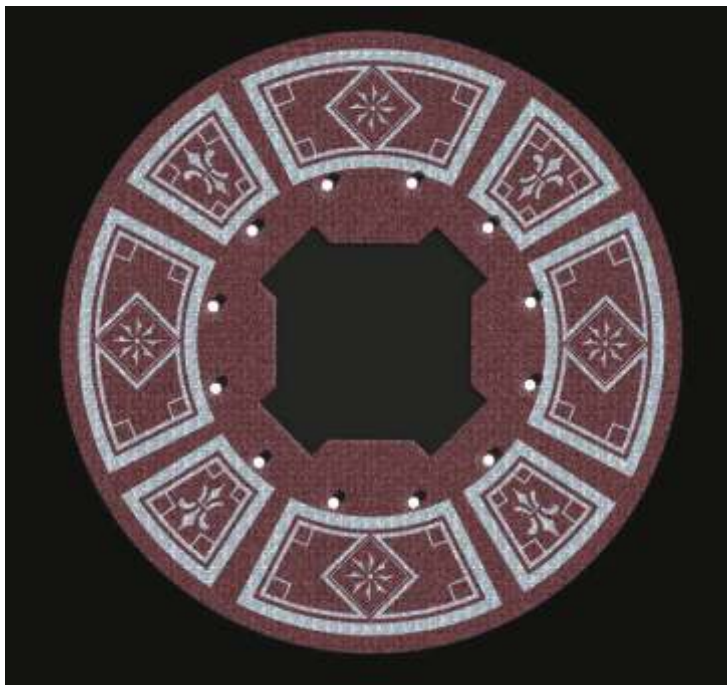
4. Zasada ukształtowania zlewni wód dla nowo projektowanej nawierzchni płyty Rynku Głównego (etap PB, 2004)

↑ 5. Rysunek kompozycyjny nawierzchni Rynku Głównego wykonany w pracowni autorskiej ARCHECON (etap PB, 2004)

← 6. Szczegół układu nawierzchni płyty Rynku Głównego z użyciem kostki z granitu strzegomskiego (etap PB, 2004)

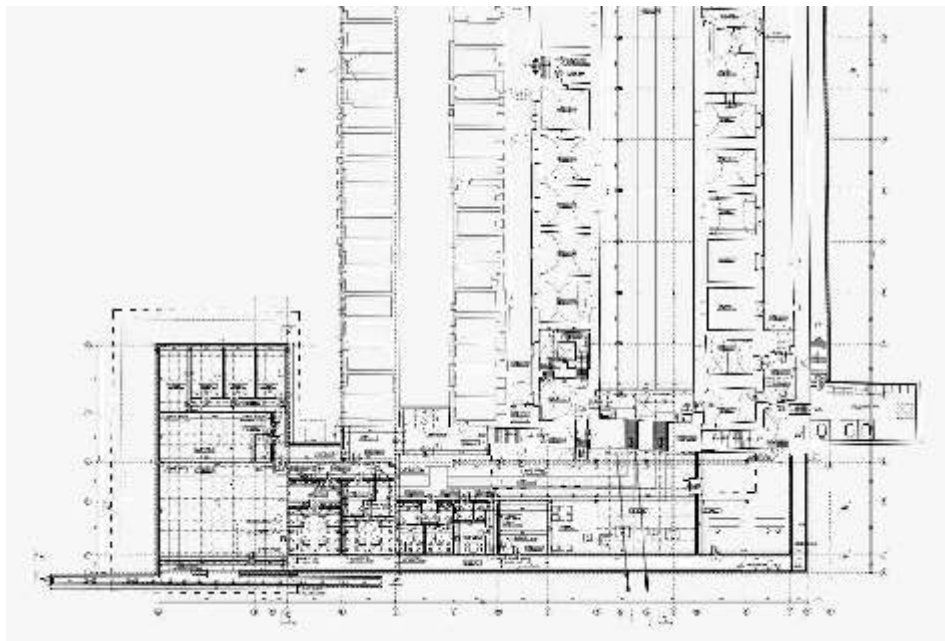
7. Rysunek rekonstruowanej rozety wokół pomnika Adama Mickiewicza wg oprac. IHAiKZ 2002 r.

8. Komputerowa wizualizacja rekonstruowanej rozety wokół pomnika Adama Mickiewicza wg oprac. IHAiKZ 2002 roku

9. Prefabrykowany, chowany w nawierzchni punkt odbioru medialnego w systemie energetycznym zaprojektowanym w pracowni autorskiej ARCHECON (etap PW, 2004)

10. Zagospodarowanie piwnic Sukiennic i podziemi pod płytą Rynku Głównego, część północna z aneksem od strony ul. św. Jana, (etap PW, 2004)

1. Pałac królewski w Łobzowie – poddasze zabytkowego obiektu przystosowane na pracownię rzeźby dla studentów Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej (fot. Michał Grychowski)

2. Sala wykładowa z odrestaurowanymi stropami Książarskiego w pałacu w Łobzowie (fot. Michał Grychowski)

3. Minister Edward Szymański wśród uhonorowanych medalami Cracoviae Merenti w czasie uroczystej sesji Rady Miasta Krakowa w dniu 5 czerwca 2004 r. (fot. Jacek Kozioł)

4. Zasłużeni pracownicy Zarządu Rewaloryzacji odznaczeni podczas uroczystości 30-lecia ZRZZK w auli Collegium Maius – 13 lipca 2004 r. (fot. archiwum ZRZZK)

5. Kościół św. Barbary, ściana północna w kościele przed konserwacją (fot. M. Grychowski)

6. Zabudowania gospodarcze w zespole klasztornym oo. Kamedułów na Bielanych wymagające podjęcia prac remontowo-konserwatorskich (fot. Anna Kaczmarz)

7. Brama dziedzińca południowego w zespole oo. Kamedułów na Bielanych przed konserwacją (fot. Anna Kaczmarz)

8. Prace przy zmianie nawierzchni Rynku Głównego od strony zachodniej
(fot. Michał Grychowski)

9. Badania archeologiczne prowadzone po zachodniej stronie Sukiennic przed ułożeniem nowej nawierzchni na Rynku (fot. Michał Grychowski)

10. Obrady Prezydium SKOZK 19 października 2004 w pałacu Górków (fot. Michał Grychowski)

11. Tablica wmurowana w ścianę pałacu Górków ufundowana przez prezydenta Krakowa, prof. Jacka Majchrowskiego, w 25-lecie wielkiej odnowy Krakowa (fot. Michał Grychowski)

12. Odnowiona polichromia z herbem Kapituły Krakowskiej w bibliotece pałacu Górków (fot. Michał Grychowski)

13. Skarbonka SKOZK na wzgórzu wawelskim przypominająca o potrzebie społecznego udziału w odnowie zabytków Krakowa (fot. Michał Grychowski)